

VÝVOJ OBYVATELSTVA ČESKÉ REPUBLIKY

2020

Obyvatelstvo

Praha, 1. 10. 2021

Kód publikace: 130069-21

Č. j.: CSU-008471/2021-61

Zpracoval: Odbor statistiky obyvatelstva

Ředitel odboru: Mgr. Robert Šanda

Kontaktní osoba: Mgr. Michaela Němečková, e-mail: michaela.nemeckova@czso.cz

Zajímají Vás nejnovější údaje o inflaci, HDP, obyvatelstvu, průměrných mzdách a mnohé další? Najdete je na stránkách ČSÚ na internetu: www.czso.cz

KONTAKTY V ÚSTŘEDÍ

Český statistický úřad | Na padesátém 81, 100 82 Praha 10, tel.: 274 051 111 | www.czso.cz

Oddělení informačních služeb | tel.: 274 052 304, 274 052 451 | e-mail: infoservis@czso.cz

Prodejna publikací ČSÚ | tel.: 274 052 361 | e-mail: prodejna@czso.cz

Evropská data (ESDS), mezinárodní srovnání | tel.: 274 052 347, 274 052 757 | e-mail: esds@czso.cz

Ústřední statistická knihovna | tel.: 274 052 361 | e-mail: knihovna@czso.cz

INFORMAČNÍ SLUŽBY V REGIONECH

Hl. m. Praha | Na padesátém 81, 100 82 Praha 10, tel.: 274 052 673, 274 054 223
e-mail: infoservispraha@czso.cz | www.praha.czso.cz

Středočeský kraj | Na padesátém 81, 100 82 Praha 10, tel.: 274 054 175
e-mail: infoservisstc@czso.cz | www.stredocesky.czso.cz

České Budějovice | Žižkova 1, 370 77 České Budějovice, tel.: 386 718 440
e-mail: infoserviscb@czso.cz | www.cbudejovice.czso.cz

Plzeň | Slovanská alej 36, 326 64 Plzeň, tel.: 377 612 108, 377 612 145
e-mail: infoservisplzen@czso.cz | www.plzen.czso.cz

Karlovy Vary | Závodní 360/94, 360 06 Karlovy Vary, tel.: 353 114 529, 353 114 525
e-mail: infoserviskv@czso.cz | www.kvary.czso.cz

Ústí nad Labem | Špálova 2684, 400 11 Ústí nad Labem, tel.: 472 706 176, 472 706 121
e-mail: infoservisul@czso.cz | www.ustinadlabem.czso.cz

Liberec | Nám. Dr. Edvarda Beneše 585/26, 460 01 Liberec 1, tel.: 485 238 811
e-mail: infoservislbc@czso.cz | www.liberec.czso.cz

Hradec Králové | Myslivečkova 914, 500 03 Hradec Králové 3, tel.: 495 762 322, 495 762 317
e-mail: infoservishk@czso.cz | www.hradeckralove.czso.cz

Pardubice | V Ráji 872, 531 53 Pardubice, tel.: 466 743 480, 466 743 418
e-mail: infoservispa@czso.cz | www.pardubice.czso.cz

Jihlava | Ke Skalce 30, 586 01 Jihlava, tel.: 567 109 062, 567 109 073
e-mail: infoservisvys@czso.cz | www.jihlava.czso.cz

Brno | Jezuitská 2, 601 59 Brno, tel.: 542 528 115, 542 528 200
e-mail: infoservisbrno@czso.cz | www.brno.czso.cz

Olomouc | Jeremenkova 1142/42, 772 11 Olomouc, tel.: 585 731 516, 585 731 511
e-mail: infoservisolom@czso.cz | www.olomouc.czso.cz

Zlín | tř. Tomáše Bati 1565, 761 76 Zlín, tel.: 577 004 932, 577 004 935
e-mail: infoservis-zl@czso.cz | www.zlin.czso.cz

Ostrava | Repinova 17, 702 03 Ostrava, tel.: 595 131 230, 595 131 232
e-mail: infoservis_ov@czso.cz | www.ostrava.czso.cz

ISBN 978-80-250-3164-3 (brožováno)

ISBN 978-80-250-3165-0 (pdf)

© Český statistický úřad, Praha, 2021

Obsah

Vývoj obyvatelstva v roce 2020 – shrnutí	5
1 Obyvatelstvo podle věku a rodinného stavu.....	9
2 Sňatečnost.....	20
3 Rozvodovost.....	30
4 Porodnost	38
5 Úmrtnost	51
6 Migrace	65
Zdroje dat	76

Vývoj obyvatelstva v roce 2020 – shrnutí

Populační vývoj České republiky v roce 2020 výrazně ovlivnila epidemie onemocnění covid-19. Protiepidemická opatření či přímo samotná epidemie se odrazila téměř ve všech sledovaných demografických procesech¹, v mnohých případech byly přerušeny dlouhodobé trendy, či přepisovány dosavadní minima/maxima v rámci období posledních deseti let, na které se publikace zaměřuje.

Počet obyvatel České republiky mezi 1. lednem a 31. prosincem roku 2020 vzrostl o 7,8 tisíce, což představovalo ani ne pětinný přírůstek ve srovnání s rokem 2019. Saldo zahraniční migrace zůstalo kladné, když dosáhlo 26,9 tisíce, meziročně ale bylo o 39 % nižší. Výrazný úbytek obyvatel, od počátku století nejvyšší, o 19,1 tisíce, byl zaznamenán přirozenou měnou. Bilance obyvatel podle rodinného stavu ke konci roku 2020 vykazovala oproti předchozím letům větší meziroční nárůst svobodných, resp. pokles sezdáných osob v populaci.

Po šestiletém období růstu se v roce 2020 výrazně snížil počet sňatků (o 9,5 tisíce na 45,4 tisíce) a také intenzita sňatečnosti. Méně bylo i rozvodů (21,7 tisíce), rozvodovost byla nejnižší od počátku století. Počet živě narozených dětí třetím rokem v řadě mírně poklesl (na 110,2 tisíce), úhrnná plodnost však stagnovala na úrovni 1,71 dítěte na jednu ženu. Počet zemřelých se v roce 2020 vyšplhal k 129,3 tisíce (meziročně o 16,9 tisíce výše) a byl nejvyšší od roku 1987. Rekordně vysoké počty zemřelých byly koncentrovány v posledních třech měsících roku, kdy v Česku propukla podzimní vlna epidemie koronaviru. Zhoršené úmrtnostní podmínky srazily dosud rostoucí střední délku života zhruba o sedm let zpátky, u mužů o 1 rok na 75,3 let a u žen o 0,7 roku na 81,4 let.

V průběhu roku 2020 vzrostl počet obyvatel České republiky o 7 838, z počátečního stavu 10 693 939 osob (k 1. 1.) na koncových 10 701 777 (k 31. 12.). Šlo o nejmenší meziroční nárůst v poslední uplynulé dekádě, odhlédneme-li od výjimečného úbytku osob v roce 2013. Od počátku roku 2011, kdy byl poprvé počet obyvatel založen na výsledcích sčítání lidu z roku 2011, se populace Česka rozrostla celkem o 215,0 tisíce osob. Pro její růst nejen v úhrnu za období let 2011–2020, ale i v roce 2020, byly klíčové přírůstky obyvatel zahraniční migrací (úhrnný migrační zisk za posledních deset let činil 221,7 tisíce). Přirozená měna v úhrnu počet obyvatel snížila (o 6,6 tisíce za roky 2011–2020), když výrazný přirozený úbytek o 19,1 tisíce osob byl zaznamenán právě v roce 2020, mírný také v letech 2013, 2015 a 2019, a přirozený přírůstek v ostatních letech navyšoval počet obyvatel pouze okrajově (nejvyšší bilance 4,9 tisíce v roce 2016).

Počet obyvatel ve třech hlavních věkových skupinách se i přes specifčnost roku 2020 vyvíjel nadále stejným směrem jako v předchozích letech. Dětská složka populace (0–14 let) se v průběhu roku 2020 rozrostla o 9,5 tisíce osob na 1,72 milionu a představovala tak 16,1 % všech obyvatel (o 1,6 p. b. více než na počátku roku 2011). V početním růstu pokračovala dále také populace seniorů ve věku 65 a více let, a to o 26,7 tisíce na 2,16 milionu osob. Podíl seniorů v populaci při tom poprvé přesáhl jednu pětinu (činil 20,2 %, o 4,6 p. b. více než na počátku roku 2011). Jak u dětí, tak u seniorů však bylo tempo růstu v roce 2020 v rámci dekády vůbec nejnižší. Do nejširší hlavní věkové skupiny osob produktivního věku (15–64 let) se na konci roku 2020 řadilo 6,82 milionu obyvatel, tj. 63,8 % z celku (na počátku roku 2011 tvořily 69,9 %). Skupina osob v produktivním věku již dvanáct let v řadě početně klesá, v roce 2020 o 28,4 tisíce, nicméně její meziroční úbytky byly v posledních třech letech již mírnější než na počátku desetiletí.

---

¹ Oproti předchozím letům publikace nově neobsahuje kapitolu o vývoji potratovosti. Sběr dat o potratech má v gesci Ústav zdravotnických informací a statistiky ČR (ÚZIS ČR), který údaje zveřejňuje v každoroční tematické publikaci *Potravy* (viz www.uzis.cz). Český statistický úřad data sebraná ÚZIS ČR přebírá v nezměněné podobě, přičemž je lze i nadále najít ve standardních tabulkových publikacích (např. v *Demografické ročence ČR* na <https://www.czso.cz/csu/czso/publikace-o-obyvatelstvu>).

Tab. A Počet a struktura obyvatel, 2011*–2020 (k 31. 12.)

	2011*	2015	2016	2017	2018	2019	2020
	Počet obyvatel						
Počet obyvatel celkem	10 486 731	10 553 843	10 578 820	10 610 055	10 649 800	10 693 939	10 701 777
Pohlaví: muži	5 147 231	5 186 330	5 200 687	5 219 791	5 244 194	5 271 996	5 275 103
ženy	5 339 500	5 367 513	5 378 133	5 390 264	5 405 606	5 421 943	5 426 674
Věk: 0–14	1 521 765	1 623 716	1 647 275	1 670 677	1 693 060	1 710 202	1 719 741
15–64	7 327 997	6 997 715	6 942 623	6 899 195	6 870 123	6 852 107	6 823 714
65+	1 636 969	1 932 412	1 988 922	2 040 183	2 086 617	2 131 630	2 158 322
Rodinný stav: svobodní/é	4 181 079	4 389 651	4 429 596	4 471 927	4 515 573	4 559 236	4 607 152
z toho ve věku 15+	2 659 314	2 765 935	2 782 321	2 801 250	2 822 513	2 849 034	2 887 411
ženatí/vdané	4 453 397	4 236 060	4 211 817	4 191 750	4 181 867	4 176 185	4 136 315
rozvedení/é	1 086 763	1 180 639	1 193 417	1 206 605	1 216 171	1 225 451	1 229 316
ovdovělí/é	765 492	747 493	743 990	739 773	736 189	733 067	728 994
	Ukazatele složení obyvatel podle věku a podle rodinného stavu						
Podíl věkové skupiny (%): 0–14	14,5	15,4	15,6	15,7	15,9	16,0	16,1
15–64	69,9	66,3	65,6	65,0	64,5	64,1	63,8
65+	15,6	18,3	18,8	19,2	19,6	19,9	20,2
Průměrný věk	40,9	41,9	42,0	42,2	42,3	42,5	42,6
Věkový medián	39,8	41,5	41,9	42,3	42,6	43,0	43,3
Index stáří ¹⁾	107,6	119,0	120,7	122,1	123,2	124,6	125,5
Index ekonomické závislosti ²⁾	55,4	61,4	63,2	64,8	66,3	67,8	69,0
Podíl (%) v populaci 15+: svobodní/é	29,7	31,0	31,2	31,3	31,5	31,7	32,1
ženatí/vdané	49,7	47,4	47,2	46,9	46,7	46,5	46,1
rozvedení/é	12,1	13,2	13,4	13,5	13,6	13,6	13,7
ovdovělí/é	8,5	8,4	8,3	8,3	8,2	8,2	8,1

* V případě roku 2011 údaj k 1. 1.

¹⁾ Počet osob ve věku 65 a více let na 100 dětí ve věku 0–14 let.²⁾ Počet osob ve věku 0–19 let a osob ve věku 65 a více let na 100 osob ve věku 20–64 let.

Jak potvrzují další ukazatele, vývoj věkové struktury pokračoval v roce 2020 ve směru stárnutí populace. Průměrný věk obyvatel ČR se meziročně zvýšil o 0,1 roku na 42,6 let, věkový medián o 0,3 roku na 43,3 let a index stáří vzrostl ze 125 na 126 seniorů ve věku 65 a více let na 100 dětí do 15 let věku (nejmenší meziroční nárůst v uplynulé dekádě). Na sto osob ve věku 20–64 let připadlo k 31. 12. 2020 (tzv. index ekonomické závislosti) celkem 69 osob ve věku 0–19 či 65 a více let (o 1 více než o rok dříve).

Výsledky bilance obyvatel podle rodinného stavu ke konci roku 2020 ukázaly na výraznější vzestup podílu svobodných a naopak pokles podílu sezdaných osob v populaci ČR, než k jakému docházelo v předchozích letech. V populaci osob ve věku 15 a více let bylo celkem 32,1 % osob svobodných (o 0,4 p. b. více než v roce 2019 a o 2,5 p. b. více než na počátku roku 2011), 46,1 % osob v rodinném stavu ženatých/vdaná (o 0,4 p. b. méně meziročně, resp. o 3,6 p. b. méně než v roce 2011), 13,7 % rozvedených (meziroční stagnace podílu, ale o 1,6 p. b. více než v roce 2011) a 8,1 % ovdovělých (meziroční stagnace podílu, ale o 0,4 p. b. méně než v roce 2011). Nejvíce se přitom v průběhu desetiletí proměnilo složení obyvatel ve věku mezi 30 a 44 lety. V pozadí lze vidět zejména změny ve sňatečnosti.

Zatímco v předchozích šesti letech počty sňatků pravidelně rostly, v průběhu roku 2020 vstoupilo do manželství 45 415 párů snoubenců, o 9,5 tisíce méně než o rok dříve. Výrazný meziroční pokles sňatků (o 17 %) vyvolala zejména protiepidemická opatření, resp. vládní nařízení regulující možnost a velikost svatebních obřadů co do (maximálně možného) počtu účastníků. Březnový počet sňatků (647) představuje nově vůbec nejnižší měsíční úhrn sňatků ve více než stoleté historii české statistiky a nízký zůstal počet sňatků i v dubnu (742). Nejvíce svatebních obřadů se tentokrát konalo v srpnu (10 084) a září (8 629).

Úbytek sňatků se projevil i na úrovni sňatečnosti, která poklesla jak u svobodných, tak u rozvedených osob². Při zachování intenzity sňatečnosti svobodných na úrovni roku 2020 by do prvního manželství před 50. rokem věku vstoupilo pouze 51,9 % mužů a 60,8 % žen, o 7 p. b. méně než za situace roku 2019 a obdobně (zejména u mužů) jako v roce 2013, kdy byla sňatečnost prozatím historicky nejnižší. Průměrný věk mužů a žen při vstupu do jejich prvního manželství, který se v předcházejících letech již významně neměnil, přitom meziročně vzrostl u mužů o 0,5 na 32,6 let a u žen o 0,6 na 30,4 let. Další sňatek by při mírách sňatečnosti rozvedených z roku 2020 uzavřelo 40,8 % rozvedených mužů a 39,4 % rozvedených žen. I zde byl po šestiletém růstu zaznamenán nemalý meziroční pokles (o 5 p. b.).

Podle údajů Ministerstva spravedlnosti ČR bylo v roce 2020 rozvedeno 21 734 manželství, o 2,4 tisíce méně než v roce 2019 a nejméně od počátku století. Stejně jako v případě sňatků přispěla k nižšímu počtu rozvodů epidemická situace, nicméně počty rozvodů měly mírně klesající trend již v předchozích letech. Podíl rozvodů druhého či vyššího pořadí zůstal na úrovni jedné pětiny. V 58,5 % rozvodů šlo o rozvod manželství, ve kterých žilo (žily) nezletilé dítě (dětí). Při setrvání intenzit rozvodovosti v jednotlivých délkách trvání manželství na úrovni roku 2020 by rozvodem skončilo 40,6 % manželství, meziročně o 4,2 p. b. méně a nejméně od počátku století. Oproti roku 2019 se intenzita rozvodovosti snížila v podstatě ve všech délkách trvání manželství. Průměrná délka trvání manželství při rozvodu se dále zvýšila o 0,2 roku na 13,7 let.

Tab. B Pohyb obyvatel, 2011–2020

Ukazatel	2011	2015	2016	2017	2018	2019	2020
	Absolutní počty						
Živě narození	108 673	110 764	112 663	114 405	114 036	112 231	110 200
Zemřelí	106 848	111 173	107 750	111 443	112 920	112 362	129 289
z toho do 1 roku věku	298	272	317	304	292	288	249
Sňatky	45 137	48 191	50 768	52 567	54 470	54 870	45 415
Rozvody	28 113	26 083	24 996	25 755	24 313	24 141	21 734
Přistěhovalí	22 590	34 922	37 503	45 957	58 148	65 571	55 661
Vystěhovalí	5 701	18 945	17 439	17 684	19 519	21 301	28 734
Přirozený přírůstek	1 825	-409	4 913	2 962	1 116	-131	-19 089
Přírůstek stěhováním	16 889	15 977	20 064	28 273	38 629	44 270	26 927
Celkový přírůstek	18 714	15 568	24 977	31 235	39 745	44 139	7 838
Sřední stav obyvatel (tis.)	10 505,4	10 553,8	10 578,8	10 610,1	10 649,8	10 693,9	10 701,8
	Na 1 000 obyvatel						
Živě narození	10,4	10,5	10,7	10,8	10,7	10,5	10,3
Zemřelí	10,2	10,5	10,2	10,5	10,6	10,5	12,1
Sňatky	4,3	4,6	4,8	5,0	5,1	5,1	4,2
Rozvody	2,7	2,5	2,4	2,4	2,3	2,3	2,0
Přistěhovalí	2,2	3,3	3,5	4,3	5,5	6,1	5,2
Vystěhovalí	0,5	1,8	1,7	1,7	1,8	2,0	2,7
Přirozený přírůstek	0,2	0,0	0,5	0,3	0,1	0,0	-1,8
Přírůstek stěhováním	1,6	1,5	1,9	2,7	3,6	4,1	2,5
Celkový přírůstek	1,8	1,5	2,4	2,9	3,7	4,1	0,7

V roce 2020 se živě narodilo 110 200 dětí, o 2 031 méně než v předchozím roce, přičemž šlo o třetí meziroční pokles v řadě. Nižší byl přitom jak počet živě narozených prvorozených dětí, tak druhozených i dětí narozených ve třetím či vyšším pořadí. Úroveň plodnosti však stagnovala na úrovni 1,71 dítěte na jednu ženu a neměnný zůstal také průměrný věk matek při narození dítěte (30,2 let). Podíl dětí narozených mimo manželství se po dvouletém poklesu zvýšil o 0,3 p. b. na 48,5 %. K nárůstu přispěl zejména vyšší podíl narozených mimo manželství u prvorozených (z 57,3 na 58,1 %).

² Úroveň sňatečnosti ovdovělých se z důvodů nízkých počtů událostí zpravidla samostatně nehodnotí.

V průběhu roku 2020 zemřelo 129 289 obyvatel Česka, meziročně o 16 927 více a nejvíce od roku 1987. Téměř veškerý přírůstek připadl na čtvrté čtvrtletí, kdy v Česku propukla vlna epidemie onemocnění covid-19. Meziročně vyšší byl počet zemřelých ve všech pětiletých věkových skupinách nad 30 let věku. Počet zemřelých dětí do jednoho roku věku byl naopak nižší – činil 249 (o 39 méně než v roce 2019) a kojenecká úmrtnost se snížila z 2,6 na 2,3 ‰. Zhoršené úmrtnostní podmínky vedly v roce 2020 k výraznému poklesu naděje dožití při narození, u mužů meziročně o 1,0 roku a u žen o 0,7 roku, když střední délka života dosáhla u mužů na 75,3 let a u žen na 81,4 let. Nejčastějšími příčinami smrti zůstaly i v roce 2020 nemoci oběhové soustavy (36,5 % všech úmrtí mužů a 43,1 % všech úmrtí žen) a novotvary (23,9 % u mužů a 20,4 % u žen). Třetí největší skupinu zemřelých nově představovali zemřelí na onemocnění covid-19 (8,9 % u mužů a 7,3 % u žen), když jako základní příčina úmrtí byl stanoven u 10 539 zemřelých.

Bilance zahraniční migrace v roce 2020 dosáhla 26 927 osob a byla tak o 17,3 tisíce nižší než v roce předcházejícím, nicméně stále vyšší než v letech 2011–2016. Meziročně poklesl počet přistěhovalých (o 9 910 na 55 661) a zároveň se zvýšil počet vystěhovalých (o 7 433 na 28 734). Objem i strukturu migračních proudů přitom ovlivnila protiepidemická opatření omezující pohyb přes hranice země a novelizace zákona o pobytu cizinců na území České republiky. V saldu zahraniční migrace opět výrazně dominovali Ukrajinci, s nárůstem před Slováky. Meziročně nižší byl v roce 2020 také objem vnitřní migrace, když poklesl o 10,7 tisíce na 231 989.

Tab. C Základní intenzitní ukazatele demografického vývoje, 2011–2020

Ukazatel	2011	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Tabulková prvosňatečnost - muži (%)	53,5	55,1	56,2	57,6	58,8	59,0	51,9
- ženy (%)	61,0	62,4	64,3	65,4	66,9	67,5	60,8
Průměrný věk při 1. sňatku - muži	32,2	32,4	32,2	32,2	32,2	32,1	32,6
- ženy	29,6	29,8	29,9	29,8	29,8	29,8	30,4
Úhrnná rozvodovost (%)	46,2	46,5	45,2	47,2	44,8	44,8	40,6
Průměrná délka manželství při rozvodu (roky)	12,9	13,0	13,1	13,2	13,4	13,5	13,7
Úhrnná plodnost	1,43	1,57	1,63	1,69	1,71	1,71	1,71
Průměrný věk matek při narození dítěte	29,7	30,0	30,0	30,0	30,1	30,2	30,2
Průměrný věk matek při narození 1. dítěte	27,8	28,2	28,2	28,2	28,4	28,5	28,5
Čistá míra reprodukce	0,69	0,76	0,79	0,82	0,83	0,83	0,83
Podíl živě narozených mimo manželství (%)	41,8	47,8	48,6	49,0	48,5	48,2	48,5
Naděje dožití při narození - muži	74,7	75,6	76,0	76,0	76,1	76,3	75,3
- ženy	80,8	81,5	81,8	81,8	81,9	82,1	81,4
Kojenecká úmrtnost (‰)	2,7	2,5	2,8	2,7	2,6	2,6	2,3

1 Obyvatelstvo podle věku a rodinného stavu

V průběhu roku 2020 se počet obyvatel České republiky zvýšil o 7,8 tisíce osob z 10,694 milionu na 10,702 milionu. Jednalo se o nejmenší meziroční nárůst v uplynulé dekádě. Pokračoval početní růst seniorské a dětské složky populace a naopak početní úbytek osob v produktivním věku. Z pohledu pětiletých věkových skupin bylo nejvíce obyvatel ve věku 40–44 let, a to již pátým rokem v řadě. Obyvatelstvo i přes zhoršené úmrtnostní podmínky dále stárlo, což se projevilo v meziročním růstu průměrného věku a indexů závislosti. Výsledkem bilance obyvatel podle rodinného stavu ke konci roku 2020 byl ve srovnání s předchozími lety větší meziroční nárůst svobodných a větší pokles sezdáných osob v populaci.

Na konci roku 2020 měla Česká republika 10 701 777 obyvatel, což byl nejvyšší koncový stav (k 31. 12.)³ od konce druhé světové války. Oproti stavu 31. 12. 2019 se populace během roku 2020 rozrostla o 7 838 osob, což však představovalo absolutně i relativně (0,1%) nejmenší meziroční nárůst v období 2011–2020, odhlédneme-li od úbytku obyvatel v roce 2013 (o 3,7 tisíce). Celkově se za posledních deset let, od začátku roku 2011⁴ do konce roku 2020, početní velikost populace Česka zvýšila o 215,0 tisíce osob.

Tab. 1.1 Obyvatelstvo podle pohlaví a věku, 2011*–2020 (k 31. 12.)

Věková skupina, pohlaví	2011*	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Celkem (tis.)	10 486,7	10 553,8	10 578,8	10 610,1	10 649,8	10 693,9	10 701,8
v tom: - muži	5 147,2	5 186,3	5 200,7	5 219,8	5 244,2	5 272,0	5 275,1
- ženy	5 339,5	5 367,5	5 378,1	5 390,3	5 405,6	5 421,9	5 426,7
Muži (tis.) ve věku: 0–14	781,0	832,6	844,6	856,5	867,7	876,3	880,9
15–64	3 706,0	3 550,3	3 526,3	3 508,8	3 499,6	3 497,7	3 484,7
65+	660,3	803,4	829,7	854,4	876,9	898,0	909,5
Ženy (tis.) ve věku: 0–14	740,8	791,1	802,6	814,1	825,4	833,9	838,8
15–64	3 622,0	3 447,4	3 416,3	3 390,4	3 370,5	3 354,4	3 339,0
65+	976,7	1 129,0	1 159,2	1 185,8	1 209,8	1 233,7	1 248,9
Počet mužů na 100 žen: celkem	96	97	97	97	97	97	97
ve věku: 0–14	105	105	105	105	105	105	105
15–64	102	103	103	104	104	104	104
65+	68	71	72	72	73	73	73
Převaha žen nad muži od věku	52	57	57	58	59 ¹⁾	58	58

* V případě roku 2011 údaj k 1. 1.

¹⁾ Ženy početně převýšily muže plynule od věku 59 let, mírně více žen než mužů bylo ale i ve věku 57 let.

Složení obyvatelstva ČR podle pohlaví se v úhrnném pohledu podstatně nemění. Tradičně mírně převažují ženy, na konci roku 2020 představovala ženská část populace 50,7 % (5,43 milionu obyvatel), zatímco mužská 49,3 % (5,28 milionu osob). V absolutním vyjádření bylo žen o 151,6 tisíce více než mužů. Index maskulinity, který vyjadřuje, kolik mužů připadá na sto žen, meziročně stagnoval na hodnotě 97,2, zatímco v předcházejících letech posledního desetiletí mírně rostl (z úrovně 96,4 na počátku roku 2011). Převaha žen však neplatí ve všech věkových skupinách, v mladších naopak převažují muži. Při narození se poměr pohlaví (tzv. sekundární index maskulinity) obecně ve vyspělých zemích pohybuje mezi 105 a 106 chlapci na sto děvčat, v Česku v období 2011–2020 dosahoval index hodnot od 104 (v roce 2020) do 106 (v roce 2014). S narůstajícím věkem se v důsledku vyšší úrovně úmrtnosti mužů početní rozdíl mezi pohlavími stírá a ve starších věcích již převládají ženy (obr. 1.1). Na začátku roku 2011 bylo více žen než mužů od věku 52 let, v průběhu posledního desetiletí se však tento bod obrátu zvolna posouval do staršího věku, přičemž rychlejší byl nárůst v první polovině poslední dekady (v posledních letech spíše stagnoval). Na konci roku

³ Během roku 2020 byl počet obyvatel i vyšší než na konci roku (k 30. 9. 2020 evidováno 10 710 234 osob).

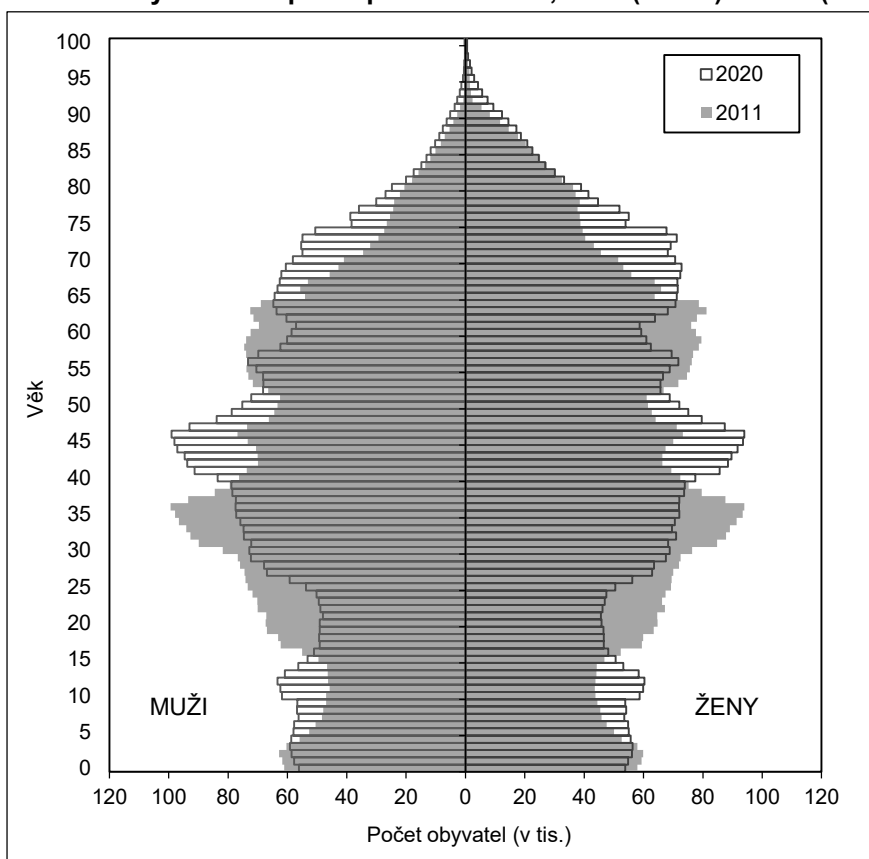
⁴ Aby bylo pokryto celé analyzované desetileté období 2011–2020, byl jako výchozí bod v textu i tabulkách používán počáteční stav roku 2011. Veškeré údaje o počtu obyvatel přitom vychází z výsledků Sčítání lidu, domů a bytů 2011 a následných bilancí založených na údajích o pohybu obyvatel v jednotlivých letech.

2020 převýšily ženy početně muže až od věku 58 let výše (stejně jako o rok dříve). Posun početní převahy žen do vyššího věku v čase je výsledkem zejména mírně rychlejšího snižování úmrtnosti u mužů oproti ženám, částečně se na něm podílí i vyšší zastoupení mužů v saldu zahraniční migrace. Zároveň se v čase index maskulinity ve starších věcích zvyšuje. Ve věkové skupině 65–74 let mezi začátkem roku 2011 a koncem roku 2020 vzrostl index z 80 na 83 mužů na sto žen, ve věku 75–84 let z 59 na 65, u 85–94letých z 39 na 45. V nejstarší věkové skupině 95+ však byl již jeho nárůst mírnější (z 26 na 28 mužů na sto žen).

Obr. 1.1 Index maskulinity podle věku, 2011 (k 1. 1.) a 2020 (k 31. 12.)

Obr. 1.2 Obyvatelstvo podle pohlaví a věku, 2011 (k 1. 1.) a 2020 (k 31. 12.)

Věková struktura obyvatelstva České republiky je formována nesterjně početnými generacemi osob jednotlivých ročníků narození (kromě vlivu úmrtnosti ve vyšším věku jde zejména o důsledek kolísavého vývoje porodnosti), což ovlivňuje následně i její vývoj. Početně nejsilnější generace v ČR aktuálně představují osoby narozené v 70. letech 20. století, konkrétně v letech 1973 až 1979⁵. Na začátku sledovaného období, 1. 1. 2011, šlo o osoby ve věku 31–37 let (s maximem ve věku 36 let), v roce 2020 pak dožívajících se věku 41 až 47 let (obr. 1.2).

Další silně početnou skupinu populace představují osoby generací narozených po druhé světové válce (v letech 1947–1955). Na konci roku 2020 spadali jejich příslušníci do věku 65–73 let, do seniorského věku (v demografickém pojetí) tedy vstupovali právě v průběhu analyzované dekády. Naopak početně nejslabší generace (pomineme-li nejstarší seniory) zahrnují osoby narozené v 2. polovině 90. let 20. století a na počátku století 21., které v roce 2020 dosahovaly věku 17 až 24 let. Ročník 1999, kdy se v ČR narodilo historicky nejméně dětí, představovaly osoby 21leté. Ve srovnání se sousedními ročníky byly v roce 2020 početně slabší i osoby 58–62leté (v roce 2011 byly ve věku 48–52 let), když v pozadí tohoto „zářezu“ ve věkové pyramidě je snížení plodnosti v ČR po přijetí zákona o umělém přerušení těhotenství v roce 1957.

Ve statistice obyvatelstva je populace zpravidla dělena do tří hlavních věkových skupin – dětské (0–14 let), produktivní (15–64 let) a seniorské (65 a více let), popř. je místo věkové hranice 14/15 let použita hranice 19/20 let⁶. Početnost všech tří složek obyvatelstva v čase ovlivňuje zejména velikost jednotlivých generací a přesouvání osob různě silných, resp. slabých ročníků do vyššího věku. U dětské složky skládající se pouze z patnácti kohort je vliv velikosti populace (nově) narozených dětí největší. V případě produktivní složky působí na její velikost více i saldo zahraniční migrace a částečně úmrtnost. Ta pak hraje klíčovou roli pro složku seniorskou.

Tab. 1.2 Věkové složení obyvatel, 2011*–2020 (k 31. 12.)

Věková skupina	2011*	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Počet obyvatel (tis.) celkem	10 486,7	10 553,8	10 578,8	10 610,1	10 649,8	10 693,9	10 701,8
v tom ve věku: 0–9	1 069,9	1 142,2	1 148,0	1 145,9	1 139,1	1 132,2	1 124,2
10–19	1 030,8	939,6	957,9	987,0	1 021,3	1 056,0	1 086,0
20–29	1 404,9	1 280,6	1 239,3	1 202,8	1 167,0	1 134,9	1 098,8
30–39	1 769,2	1 621,5	1 579,1	1 541,8	1 512,2	1 485,1	1 472,2
40–49	1 398,8	1 577,8	1 627,3	1 676,0	1 724,4	1 762,7	1 775,9
50–59	1 429,4	1 338,5	1 326,3	1 317,9	1 320,2	1 339,7	1 360,8
60–69	1 300,9	1 414,4	1 403,3	1 383,1	1 358,9	1 330,5	1 297,9
70–79	697,8	818,9	872,7	928,2	973,8	1 011,6	1 038,4
80–89	353,1	367,0	367,9	368,4	371,4	377,1	382,6
90+	31,9	53,5	56,9	59,0	61,5	64,0	64,9
Počet obyvatel (tis.) ve věku: 0–14	1 521,8	1 623,7	1 647,3	1 670,7	1 693,1	1 710,2	1 719,7
15–64	7 328,0	6 997,7	6 942,6	6 899,2	6 870,1	6 852,1	6 823,7
65+	1 637,0	1 932,4	1 988,9	2 040,2	2 086,6	2 131,6	2 158,3
Podíl věkové skupiny (%): ¹⁾ 0–14	14,5	15,4	15,6	15,7	15,9	16,0	16,1
15–64	69,9	66,3	65,6	65,0	64,5	64,1	63,8
65+	15,6	18,3	18,8	19,2	19,6	19,9	20,2

* V případě roku 2011 údaj k 1. 1.

¹⁾ Z důvodu číselného zaokrouhlení jednotlivých podílů věkových skupin na jedno desetinné číslo nemusí součet dávat 100,0 %.

Pozn.: Podrobná věková struktura obyvatel ČR je dostupná v tabulce Věkové složení obyvatel - jednotky věku na:

<https://vdb.czso.cz/vdbvo2/>.

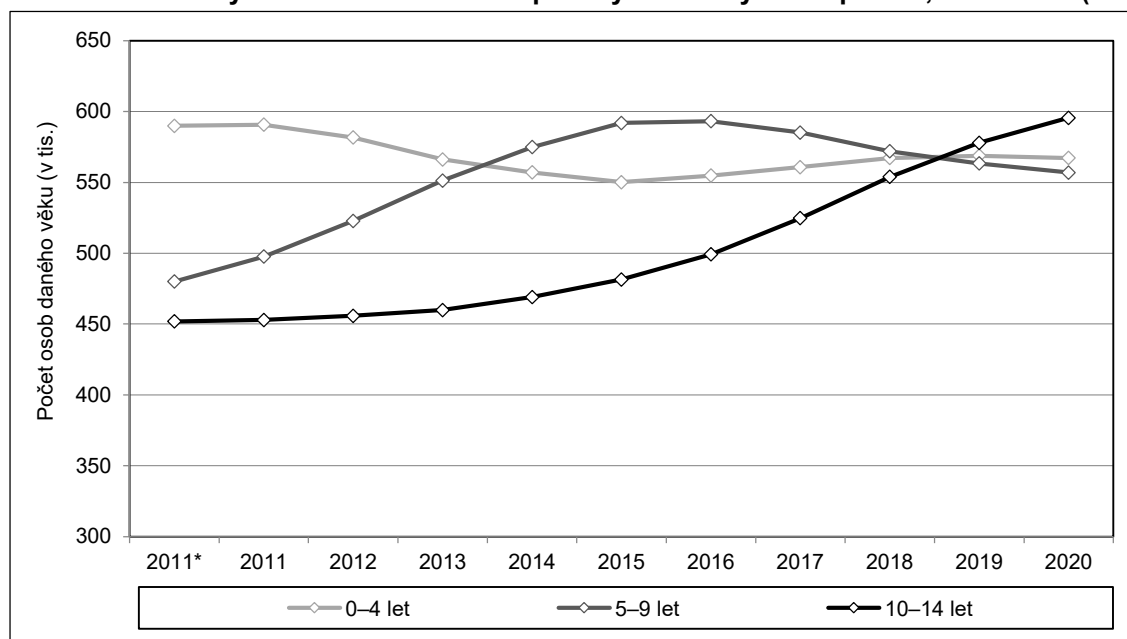
⁵ Vůbec nejpočetnější generací je od svého počátku až dodnes v ČR ročník 1974.

⁶ Oproti tradičně vymezené hlavní věkové skupině 15–64 let bere toto věkové rozpětí v potaz delší dobu studia.

Dětská složka populace (0–14 let) nepřerušeně početně přibývá od roku 2008, přesto však zůstává méně početnou než složka seniorská⁷. Na konci roku 2020 bylo dětí mladších 15 let celkem 1 719 741 a ty tvořily 16,1 % všech obyvatel (o 1,6 p. b. více než na počátku roku 2011). V průběhu roku 2020 v ČR přibylo 9,5 tisíce dětí do 15 let věku, od roku 2011 celkem 198,0 tisíce. Za poslední desetiletí rostla složka meziročně nejvíce v období 2014–2017 (průměrně o 1,4 %, s maximem +1,5 % v roce 2014), již od roku 2016 však meziroční přírůstky klesaly a v roce 2020 nepřesáhl 0,6 % (jednalo se o nejmenší přírůstek za sledované období).

Vlivem vývoje porodnosti⁸ se v čase dětská složka, rozložená do pětiletých věkových skupin, postupně ve své struktuře měnila (obr. 1.3). Na počátku roku 2011 byla početně výrazně nejsilnější nejmladší skupina 0–4letých dětí (589,9 tisíce), zahrnující čtyři nejsilnější generace 21. století, ročníky 2007–2010. Děti mladších 5 let bylo tehdy o 109,9 tisíce více než 5–9letých a o 138,1 tisíce více než 10–14letých. Od roku 2014 do roku 2018 představovaly nejsilnější věkovou skupinu děti ve věku 5–9 let, od roku 2019 pak 10–14letí (595,5 tisíce v roce 2020) s tím, jak se nejsilnější ročníky narozených postupně přesouvaly do staršího věku. V posledních letech si jsou tři pětileté věkové skupiny dětské složky početně velmi blízké (557,0–595,5 tisíce dětí v každé skupině na konci roku 2020), byť oproti předcházejícím dvěma letům se v roce 2020 rozpětí mezi skupinami mírně zvýšilo, a to v důsledku meziročního navýšení věkové skupiny 10–14 let (o 3,0 %, absolutně o 17,5 tisíce) a poklesu početnosti dětí ve věku 5–9 let (o 1,1 %, absolutně o 6,4 tisíce na 557,0 tisíce) a ve věku 0–4 let (pokles o 0,3 %, absolutně o 1,6 tisíce na 567,3 tisíce).

Obr. 1.3 Počet obyvatel mladších 15 let v pětiletých věkových skupinách, 2011–2020 (k 31. 12.)

* Údaj k 1. 1.

Produktivní složka obyvatelstva vymezená věkovým rozpětím 15–64 let představovala v roce 2020 celkem 63,8 % populace ČR, přičemž její podíl meziročně poklesl o 0,3 p. b. a ve srovnání se stavem k 1. 1. 2011 o 6,1 p. b. (nepřetržitě klesá již od roku 2007). Absolutně spadalo k 31. 12. 2020 do složky 6 823 714 osob, ve srovnání se stavem na konci roku 2019 o 28,4 tisíce méně. Šlo o dvanáctý meziroční úbytek v řadě, přičemž od počátku roku 2011 se produktivní složka zredukovala celkově o 504,3 tisíce. Meziroční úbytky se

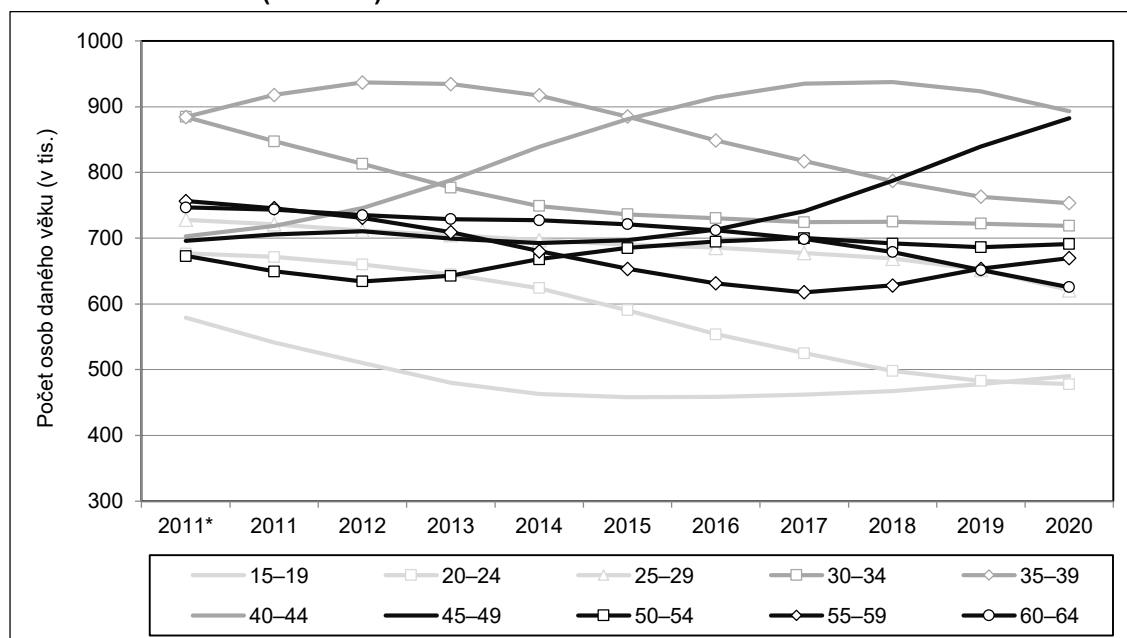
⁷ Je tomu tak od roku 2006, kdy poprvé bylo v populaci Česka zaznamenáno více seniorů ve věku 65 a více let než dětí ve věku do 15 let.

⁸ Od počátku století rostoucí počet živě narozených dětí vrcholil v období let 2007–2010 (maximum 119 570 v roce 2008), poté se skokově snížil (mezi lety 2010 a 2011 poklesl ze 117 tis. na 109 tis.) a znovu narůstal v letech 2014–2017 (na úroveň 114 tis.). Od roku 2018 počty opět klesaly, v roce 2020 se živě narodilo 110,2 tis. dětí (o 2,0 tis. méně než v roce 2019).

nicméně od roku 2012 zvolna snižují⁹, v roce 2011 poklesla složka o 1,6 %, v roce 2015 o 0,8 % a v roce 2020 již jen o 0,4 %. Snižování počtu osob v produktivním věku mezi lety 2011 a 2020 souviselo s přesouváním jednotlivých generací do vyššího věku, kdy tuto hlavní věkovou skupinu opouštěly početně silné generace narozených v době druhé světové války a krátce po jejím skončení, a naopak ji během sledovaných let doplňovaly slabé generace narozených v 90. letech 20. století. Z pohledu pětiletých věkových skupin (obr. 1.4) dominují v početnosti od roku 2016 osoby ve věku 40–44 let. V roce 2020 jich bylo 893,3 tisíce, jejich počty však již druhým rokem v řadě poklesly (v roce 2020 o 3,3 %), neboť se nejsilnější generace ČR (ze 70. let 20. století) přesouvají do starší pětileté věkové skupiny 45–49 let (882,6 tisíce na konci roku 2020). Mezi začátkem roku 2011 a koncem roku 2020 zaznamenala právě populace 40–44letých nejvyšší relativní nárůst (o 27,1 %), přičemž těsně za ní následoval nárůst populace 45–49letých (o 26,8 %), ke kterému však docházelo každoročně až od roku 2015. Naopak nejvíce se za posledních deset let snížil počet osob ve věku 20–24 let (o 29,4 %). Právě do této pětileté věkové skupiny produktivní složky se přesunuly mimořádně početně slabé generace narozených v 90. letech minulého století. Ostatní pětileté věkové skupiny produktivní složky rovněž mezi lety 2011 a 2020 početně poklesly (vyjma mírného 2,7% růstu skupiny 50–54letých), nicméně jejich vývoj byl méně dynamický než ve výše jmenovaných skupinách.

Obr. 1.4 Počet obyvatel v produktivní složce v pětiletých skupinách ve věku 15–64 let, 2011–2020 (k 31. 12.)

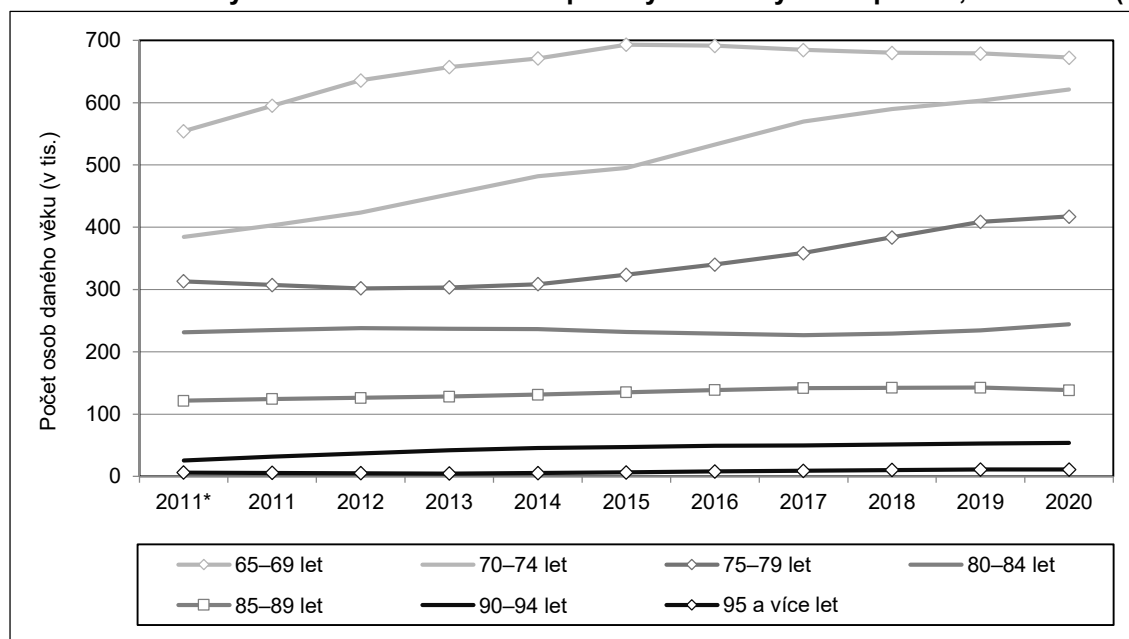
* Údaj k 1. 1.

Seniorská složka populace (osob ve věku 65 a více let) se v průběhu posledního desetiletí měnila ze všech tří hlavních věkových skupin nejdynamičtěji (tab. 1.2). V roce 2020 představovala pětinu – 20,2 % všech obyvatel. Meziročně došlo k nárůstu zastoupení této nejstarší věkové skupiny o 0,2 p. b., ve srovnání s počátkem roku 2011 to bylo o 4,6 p. b. více. Celkem bylo v tomto věku na konci roku 2020 podle bilance ČSÚ 2 158 322 obyvatel ČR, o 26,7 tisíce více než v roce 2019 a o 521,4 tisíce (resp. o 32 %) více než na začátku roku 2011. Za posledních deset let zaznamenala složka největší navýšení (o 4 %) v roce 2011 a 2012, kdy do seniorského věku vstoupily početné generace narozených v letech 1946 a 1947, následně se její meziroční tempo růstu mírně snižovalo (na 2,2% meziroční růst v roce 2019), v roce 2020 bylo však kvůli dopadům epidemie covidu-19 na úmrtnost pouze 1,3% (viz dále), nejnižší za celou dekádu.

⁹ Postupně se věku 15 let dožívaly každoročně početnější generace dětí narozených od počátku století, zároveň se v čase snižovala početnost generací, které přecházely z produktivní do seniorské složky populace.

Optikou pětiletých věkových skupin zůstává tou nejpočetnější nejmladší seniorská skupina 65–69letých osob, přestože její početnost po výrazném růstu v letech 2005–2015 naopak od roku 2016 mírně klesá (obr. 1.5). Lidé ve věku 65–69 let dlouhodobě tvoří zhruba třetinu všech seniorů (672,4 tisíce osob v roce 2020; 31,2 % ze seniorské složky). V každé další starší věkové skupině je pak počet obyvatel, vlivem s věkem rostoucí úmrtnosti, nižší. Rozdíl mezi počtem osob v sousedních pětiletých věkových skupinách je však i zde poplatný historickému vývoji porodnosti. Po roce 2010 (mírněji již od roku 2008), kdy se válečné generace začaly přesouvat do vyšší věkové skupiny, výrazně roste skupina osob ve věku 70–74 let. Posledních šest let se tak plynule snižuje rozdíl mezi touto a nejmladší seniorskou skupinou (v roce 2020 rozdíl o 51,2 tisíce osob). Na konci roku 2020 bylo 70–74letých obyvatel ČR 621,2 tisíce, meziročně o 3 % více. Ještě o trochu vyšší (4%) byl meziroční přírůstek ve věkové skupině 80–84 let, kde narození v roce 1940 nahradili ročník 1935 (dožívající se 85 let). Vyšší počet obyvatel zaznamenaly na konci roku 2020 také věkové skupiny 75–79, 90–94 a 95+. Oproti tomu, kromě nejmladší seniorské skupiny, meziročně poklesl počet osob také ve věku 85–89 let (o 3 %).

Obr. 1.5 Počet obyvatel seniorského věku v pětiletých věkových skupinách, 2011–2020 (k 31. 12.)

* Údaj k 1. 1.

Epidemie onemocnění covid-19 nezměnila trend vývoje daných věkových skupin, ovlivnila ale intenzitu meziroční změny. Zatímco v populaci produktivního věku se vliv zhoršené úmrtnosti projevil jen velmi málo, u seniorské populace byl odraz větší (obr. 1.6). Porovnání skutečného a hypotetického¹⁰ počtu obyvatel na konci roku 2020 ukázalo, při zachování úmrtnostních poměrů z roku 2019 by meziroční růst seniorské složky mohl v roce 2020 dosahovat 2 %, tedy být oproti reálnému vývoji o 0,7 p. b. vyšší. Z pětiletých věkových skupin¹¹ se nejvíce (pokud pomineme poslední otevřenou věkovou skupinu 95+) odchyloval vývoj věkové skupiny 90–94letých (reálný 2% meziroční růst vs. hypotetický 5%), s každou mladší věkovou skupinou byl rozdíl menší. Při zachování měř úmrtnosti na úrovni roku 2019 se u věkové skupiny 85–89 let dal očekávat 1% úbytek obyvatel, reálně došlo k úbytku 3%, hypotetické meziroční navýšení věkové skupiny 80–84 let by

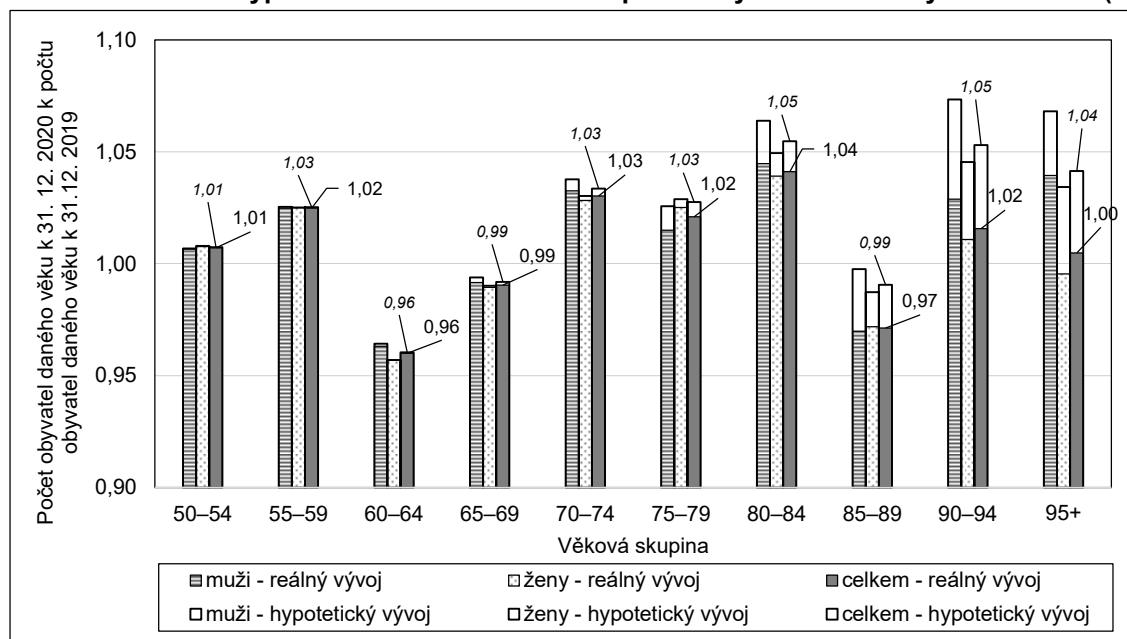
¹⁰ Hypotetický počet obyvatel k 31. 12. 2020 vychází z předpokladu zachování měř úmrtnosti z roku 2019 a jejich aplikace na střední stav obyvatel v roce 2020 (tj. z rozdílu mezi reálným a hypotetickým počtem zemřelých v roce 2020 podle pohlaví a jednotek věku).

¹¹ Posuzována populace ve věku 50 a více let, kde již nehraje v meziroční změně počtu obyvatel významnou roli migrace.

bylo 5% (reálně jen 4%) a navýšení věkové skupiny 75–79let by bylo 3% (reálně 2%). U neseniorských věkových skupin byla diference nižší, nejvýše o 0,1 p. b. (ve věkové skupině 60–64 let)¹².

Obr. 1.6 Reálná a hypotetická* meziroční změna počtu obyvatel mezi roky 2019 a 2020 (k 31. 12.)

* Hypotetický počet obyvatel k 31. 12. 2020 vychází z předpokladu zachování měr úmrtnosti z roku 2019 a jejich aplikace na střední stav obyvatel v roce 2020 (tj. z rozdílu mezi reálným a hypotetickým počtem zemřelých v roce 2020).

Srovnáme-li počáteční stav roku 2011 a koncový stav roku 2020, relativně nejvýrazněji u seniorů posílila skupina 90–94letých osob, a to 2,1krát (absolutně o 28,2 tisíce). Slabé ročníky narozených za 1. světové války postupně nahradily následující silnější poválečné generace z 20. let 20. století, navíc se díky zlepšování úmrtnostních poměrů dožívá vyššího věku stále větší část obyvatelstva. Procentuální zastoupení skupiny 90–94letých v seniorské populaci však zůstává nízké (2,5 % v roce 2020). Z mladších věkových skupin vzrostl mezi roky 2011 a 2020 relativně nejvíce (o 62 %) počet osob v již zmíněné skupině 70–74 let (absolutně nárůst o 236,7 tisíce, což bylo mezi krajními roky vůbec nejvíce).

Pokračující růst seniorské složky, její početní převahy nad dětskou složkou a početní redukce obyvatelstva v produktivním věku přispívají k postupnému stárnutí populace, které je možné dokumentovat příslušnými ukazateli věkového složení (tab. 1.3). Průměrný věk obyvatel ČR, plynule rostoucí od počátku 80. let 20. století, se v roce 2020 meziročně zvýšil o jednu desetinu na 42,6 let. Během poslední dekády, od počátku roku 2011, narostl o necelé dva roky, u mužů o 1,8 roku a u žen o 1,7 roku. Rozdíl mezi průměrným věkem mužů a žen se tak mírně snížil z 3,0 na 2,8 roku, když v roce 2020 činil průměrný věk mužů 41,1 let a žen 44,0 let. Věkový medián, který rozděluje populaci na dvě stejně početné části, se během let 2011–2020 zvýšil více než průměrný věk obyvatel, a to z 39,8 na 43,3 let, tj. o 3,5 roku. Od roku 2016 věkový medián převyšuje průměrný věk obyvatel (v roce 2020 o 0,7 roku). Zároveň se u mediánu více snížil rozdíl mezi pohlavími, když na začátku roku 2011 byl u žen vyšší o 3,1 roku, na konci roku 2020 pak rozdíl činil 2,5 roku. Polovina mužů byla mladších, resp. starších, než 42,0 let, zatímco populaci žen rozděloval na polovinu věk 44,5 let.

Stárnutí populace se odráží také ve vývoji indexů, které popisují vzájemný početní vztah jednotlivých věkových skupin. Index stáří, který porovnává početnost závislých složek obyvatelstva (seniorské a dětské), vzrostl mezi krajními sledovanými roky z úrovně 108 na 126 seniorů ve věku 65 a více let připadajících na 100 dětí ve věku 0–14 let (tab. 1.3). Nepřerušeně rostly v poslední dekádě také hodnoty indexu ekonomické

¹² Rozdíl se projevil především v rámci mužské subpopulace (úmrtnost spojená s epidemií covid-19 zasáhla více muže).

závislosti, který porovnává početní vztah složek populace obecně označovaných jako neproduktivní (0–19 let a 65+ let) a ekonomicky produktivní (20–64 let)¹³. Mezi počátečním stavem roku 2011 a koncovým stavem roku 2020 se index plynule zvýšil z 55 na 69 osob mimo produktivní věk na 100 osob v produktivním věku. Růst indexu závislosti byl odrazem zejména vývoje početnosti seniorské složky, jež v relaci k počtu osob v produktivním věku významně rostla, mezi roky 2011 a 2020 z 24 na 34 osob ve věku 65 a více let na sto osob 20–64letých (relativně o 41 %). V posledních letech (od roku 2013) ale roste i počet 0–19letých na sto 20–64letých (z 31 osob v roce 2013 na 35 osob v roce 2020).

Tab. 1.3 Ukazatele věkového složení, 2011*–2020 (k 31. 12.)

Ukazatel	2011*	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Průměrný věk - celkem	40,9	41,9	42,0	42,2	42,3	42,5	42,6
- muži	39,4	40,4	40,6	40,8	40,9	41,1	41,1
- ženy	42,3	43,3	43,4	43,6	43,7	43,9	44,0
Věkový medián - celkem	39,8	41,5	41,9	42,3	42,6	43,0	43,3
- muži	38,3	40,4	40,8	41,1	41,4	41,8	42,0
- ženy	41,5	42,8	43,2	43,5	43,9	44,2	44,5
Index stáří ¹⁾	107,6	119,0	120,7	122,1	123,2	124,6	125,5
Index ekonomické závislosti ²⁾	55,4	61,4	63,2	64,8	66,3	67,8	69,0
z toho: 65+ let / 20–64 let	24,3	29,5	30,7	31,7	32,6	33,4	34,1
0–19 let / 20–64 let	31,1	31,8	32,5	33,1	33,7	34,3	34,9

* V případě roku 2011 údaj k 1. 1.

¹⁾ Počet osob ve věku 65 a více let na 100 dětí ve věku 0–14 let.

²⁾ Počet osob ve věku 0–19 let a osob ve věku 65 a více let na 100 osob ve věku 20–64 let.

Proměna **skladby obyvatel podle rodinného stavu**¹⁴ i v roce 2020 pokračovala ve směru dlouhodobých trendů. Ač po roce 2013, s výjimkou roku 2020, úroveň sňatečnosti rostla, její propad v předchozích dvou desetiletích a přetrvávající vysoká úroveň rozvodovosti i pokles úmrtnosti a změny věkového složení stojí za zvyšováním zastoupení (absolutního i relativního) svobodných a rozvedených osob v populaci, naopak počet a podíl osob vdaných/ženatých, mírně i ovdovělých, klesá (obr. 1.7). Opatření proti šíření epidemie covidu-19 vedoucí k odkládání sňatků trend růstu počtu a podílu svobodných a poklesu počtu a podílu sezdaných osob v roce 2020 ještě zesílila (tab. 1.4).

Na konci roku 2020 bylo v populaci osob ve věku 15 a více let celkem 32,1 % osob svobodných (de iure), v absolutním počtu 2 877 411. Mužů bylo svobodných 37,5 % a žen 27,0 %, přičemž rozdíl v zastoupení svobodných mezi pohlavími o zhruba deset procentních bodů platí dlouhodobě. V čase se podíl svobodných v populaci 15+letých plynule zvětšoval, oproti počátku roku 2011 byl v roce 2020 celkem o 2,5 p. b. vyšší, v případě mužů o 2,6 p. b. a u žen o 2,4 p. b. Mezi roky 2019 a 2020 vzrostly podíly svobodných osob o 0,4 p. b. (jak v úhrnu, tak u mužů i u žen), což bylo v rámci období 2011–2020 nejvíce (v letech 2015–2019 byly meziroční přírůstky 0,2 p. b., v období 2011–2014 se pohybovaly na úrovni 0,3 p. b.).

Majoritní skupinu obyvatel z hlediska rodinného stavu tvoří v ČR osoby žijící v manželství, nicméně jejich podíl od počátku 80. let 20. století (resp. výrazněji od počátku 90. let 20. století) klesá. Pod úroveň 50 % v obyvatelstvu 15 a víceletých se poprvé dostal v roce 2010¹⁵. Na konci roku 2020 bylo ženatých či vdaných 46,1 % všech obyvatel 15letých a starších (tj. 4 136 315 osob), mezi muži jich ženatých bylo 47,3 % a mezi ženami vdaných 44,8 %. Od počátku roku 2011 do konce roku 2020 pokleslo jejich zastoupení o 3,6 p. b. v úhrnném pohledu, u mužů o 3,9 p. b. a u žen o 3,4 p. b. V posledním meziročním srovnání klesly podíly

¹³ Oproti tradičně vymezené hlavní věkové skupině 15–64 let bere toto věkové rozpětí v potaz delší dobu studia. Početnost této věkové skupiny plynule meziročně klesá od roku 2010.

¹⁴ Podrobnou bilanci obyvatel podle rodinného stavu a pohlaví lze najít v publikacích *Věkové složení obyvatelstva* (dostupné na <https://www.czso.cz/csu/czso/publikace-o-obyvatelstvu>).

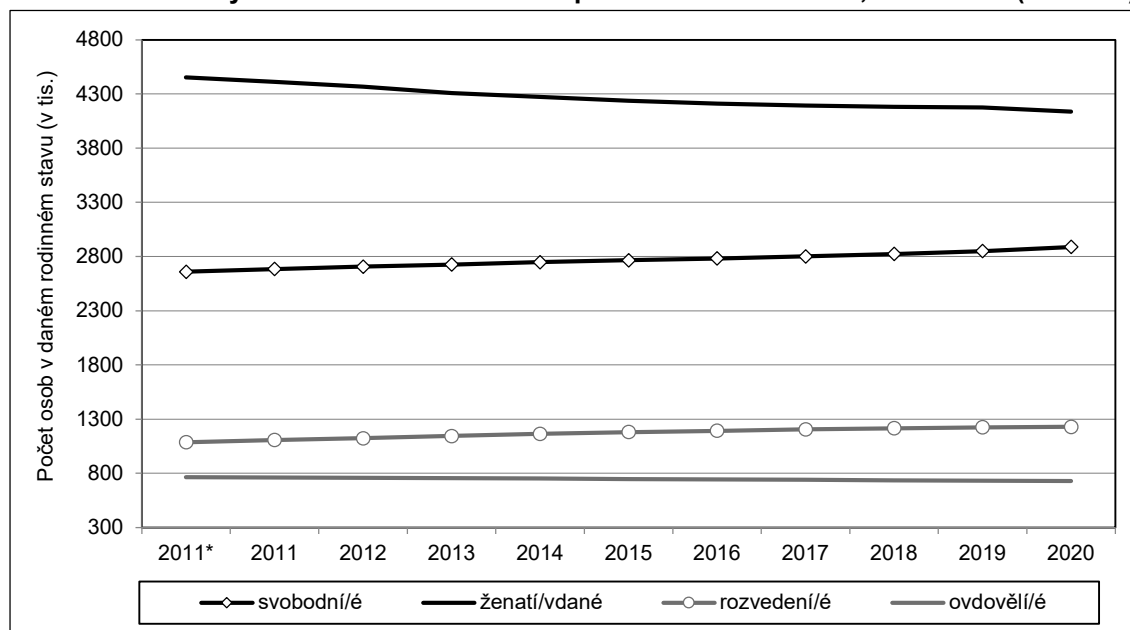
¹⁵ U žen starších 15 let věku se podíl vdaných snížil na úroveň jedné poloviny dříve, v roce 2007, u mužů se podíl ženatých snížil pod jednu polovinu naopak později, poprvé roku 2013.

sezdaných osob shodně o 0,4 p. b., přičemž v předcházejících letech (od roku 2016, resp. 2015 v případě žen) byly meziroční úbytky mírně nižší (o 0,2–0,3 p. b.).

Obr. 1.7 Počet obyvatel ve věku 15 a více let podle rodinného stavu, 2011–2020 (k 31. 12.)

* Údaj k 1. 1.

Zastoupení rozvedených osob v populaci vykazuje dlouhodobý rostoucí trend (již od 60. let 20. století). Na konci roku 2020 představovali rozvedení 13,7 % populace 15+ letých (absolutně 1 229 316 osob), v případě mužů 12,3 % a žen 15,0 %. Jedním z podstatných faktorů vyššího podílu rozvedených žen je skutečnost častějšího uzavírání dalšího manželství po rozvodu u mužů. V uplynulé dekádě vzrostl podíl rozvedených v úhrnu o 1,6 p. b., u mužů o 1,3 p. b. a u žen o 1,8 p. b. Meziroční přírůstky se v čase snižovaly, v roce 2020 nepřesahovaly 0,1 p. b. (konkrétně 0,05 p. b. celkově, 0,01 p. b. u mužů a 0,08 p. b. u žen).

Podíl ovdovělých se v obyvatelstvu ve věku 15 a více let mění nejméně. Mezi počátkem roku 2011 a koncem roku 2020 se jejich zastoupení snížilo celkem o 0,4 p. b. z 8,5 na 8,1 % (v roce 2020 meziročně o 0,04 p. b.). Zasluhu na snížení měl pokles podílu ovdovělých mezi ženami (z 13,9 na 13,1 %), a to v důsledku o něco rychlejšího zlepšování úmrtnosti mužů než žen. Mezi muži je však ovdovělých dlouhodobě podstatně méně, ve sledovaném období jejich relativní váha stagnovala na úrovni těsně pod 3 %.

Tab. 1.4 Obyvatelstvo ve věku 15 a více let podle pohlaví a rodinného stavu, 2011*–2020 (k 31. 12.)

Pohlaví, rodinný stav	Počet obyvatel (tis.)			Podíl obyvatel daného rodinného stavu (%) ¹⁾						
	2011*	2015	2020	2011*	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Celkem - svobodní/é	2 659,3	2 765,9	2 887,4	29,7	31,0	31,2	31,3	31,5	31,7	32,1
- ženatí/vdané	4 453,4	4 236,1	4 136,3	49,7	47,4	47,2	46,9	46,7	46,5	46,1
- rozvedení/é	1 086,8	1 180,6	1 229,3	12,1	13,2	13,4	13,5	13,6	13,6	13,7
- ovdovělí/é	765,5	747,5	729,0	8,5	8,4	8,3	8,3	8,2	8,2	8,1
Muži - svobodní	1 524,7	1 578,8	1 647,2	34,9	36,3	36,5	36,6	36,8	37,0	37,5
- ženatí	2 234,7	2 125,2	2 079,2	51,2	48,8	48,5	48,2	48,0	47,8	47,3
- rozvedení	479,5	521,3	539,3	11,0	12,0	12,1	12,2	12,2	12,3	12,3
- ovdovělí	127,4	128,4	128,5	2,9	2,9	2,9	2,9	2,9	2,9	2,9
Ženy - svobodné	1 134,6	1 187,2	1 240,2	24,7	25,9	26,1	26,3	26,4	26,6	27,0
- vdané	2 218,7	2 110,8	2 057,1	48,2	46,1	45,9	45,6	45,4	45,3	44,8
- rozvedené	607,3	659,3	690,1	13,2	14,4	14,6	14,7	14,9	15,0	15,0
- ovdovělé	638,1	619,1	600,5	13,9	13,5	13,5	13,4	13,3	13,2	13,1

* V případě roku 2011 údaj k 1. 1.

¹⁾ Z důvodu číselného zaokrouhlení jednotlivých podílů věkových skupin na jedno desetinné číslo nemusí součet dávat 100,0 %.

Struktura osob podle rodinného stavu se v čase měnila nejen v celkovém zastoupení jednotlivých kategorií rodinného stavu v populaci 15+letých, ale i z pohledu dílčích (pětiletých) věkových skupin, a to s různou mírou intenzity a různými směry. Nejvíce se během posledního desetiletí proměnilo složení obyvatel mezi 30 a 44 lety, neboť tímto věkem procházely generace osob narozených v 70. letech 20. století, které byly klíčovými nositeli změn demografického chování po roce 1989. V těchto věkových kategoriích nejvíce vzrostly podíly svobodných a současně nejvíce poklesly podíly osob v rodinném stavu ženatý/vdaná jakožto důsledek snížení intenzity sňatečnosti a odkládání vstupu do manželství do pozdějšího věku.

Mezi počátkem roku 2011 a koncem roku 2020 zastoupení svobodných mužů i žen vzrostlo nejvýrazněji ve věku 35–39 let (o 21,4 p. b. na 50,7 %, resp. o 20,3 p. b. na 36,4 %), dále mezi 30–34letými a 40–44letými. Ve stejných pětiletých skupinách došlo k největším změnám u osob žijících v manželství (ale v opačném trendu než u svobodných), přičemž u ženatých mužů pokleslo jejich zastoupení vůbec nejvíce ve věkové skupině 35–39 let (z 57,7 na 42,8 %, tj. o 14,9 p. b.) a u vdaných žen ve věku 30–34 let (a to o 13,3 p. b. na 43,6 %). V detailním pohledu na jednotky věku osoby žijící v manželství v úhrnu za muže i ženy tvořily v roce 2020 majoritní skupinu poprvé u 37letých (zatímco na počátku roku 2011 již u 33letých), z pohledu pětiletých věkových skupin pak u 35–39letých (v roce 2011 již u 30–34letých). Od tohoto věku si ženatí muži a vdané ženy ve starších pětiletých věkových skupinách dlouho udržují převahu, dle údajů k 31. 12. 2020 až do skupiny 90–94 let v případě mužů a 70–74 let u žen včetně. U nejstarších pak převládají osoby ovdovělé.

Tab. 1.5 Obyvatelstvo podle pohlaví, věku a rodinného stavu (%), 2011*–2020 (k 31. 12.)

Věková skupina	Svobodní/é			Ženatí/vdané			Rozvedení/é			Ovdovělí/é		
	2011*	2015	2020	2011*	2015	2020	2011*	2015	2020	2011*	2015	2020
Muži: 15–19	99,8	100,0	100,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
20–24	97,4	98,1	98,1	2,4	1,7	1,8	0,2	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0
25–29	81,5	87,0	85,1	17,0	12,1	14,1	1,5	0,9	0,8	0,0	0,0	0,0
30–34	51,5	63,9	66,4	42,5	32,3	30,8	5,9	3,8	2,7	0,1	0,0	0,0
35–39	29,4	41,8	50,7	57,7	48,7	42,8	12,8	9,4	6,4	0,2	0,1	0,1
40–44	17,8	26,0	36,2	62,4	56,8	51,1	19,3	16,9	12,6	0,4	0,3	0,2
45–49	13,0	16,8	23,9	64,7	59,5	55,7	21,6	23,2	20,0	0,7	0,6	0,4
50–54	10,4	12,4	15,7	67,8	62,4	58,4	20,5	24,3	25,0	1,3	1,0	0,9
55–59	7,9	9,9	11,7	71,4	66,4	61,7	18,3	21,8	25,1	2,4	1,9	1,5
60–64	5,6	7,3	9,2	75,6	70,8	66,4	14,7	18,4	21,5	4,1	3,5	3,0
65–69	4,1	5,0	6,5	78,2	74,7	70,6	11,2	14,2	17,4	6,6	6,1	5,4
70–74	3,2	3,6	4,4	78,5	76,4	73,5	7,8	10,4	13,2	10,5	9,6	9,0
75–79	2,7	2,7	3,0	74,8	75,1	73,6	5,6	7,2	9,5	16,9	15,0	13,9
80–84	2,5	2,2	2,2	66,1	69,0	69,5	4,3	5,0	6,4	27,1	23,7	21,8
85+	2,7	2,1	1,8	49,9	52,4	57,5	3,6	3,5	3,8	43,8	42,0	36,9
Ženy: 15–19	99,6	99,8	99,9	0,4	0,2	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
20–24	92,2	94,8	94,4	7,2	4,9	5,3	0,5	0,3	0,2	0,0	0,0	0,0
25–29	64,3	73,7	73,3	32,0	24,0	25,0	3,6	2,2	1,7	0,1	0,1	0,0
30–34	33,1	46,0	51,4	56,9	46,9	43,6	9,6	6,9	4,9	0,3	0,2	0,1
35–39	16,1	27,2	36,4	64,8	58,5	53,0	18,0	13,8	10,1	1,0	0,5	0,4
40–44	8,2	14,6	24,0	65,6	61,4	57,6	24,3	22,6	17,5	1,9	1,4	0,9
45–49	5,5	7,9	13,7	66,7	61,5	58,7	24,5	28,0	25,7	3,2	2,6	1,9
50–54	4,2	5,4	7,6	68,2	63,4	59,4	21,8	26,7	29,4	5,8	4,5	3,6
55–59	3,4	4,1	5,2	67,3	64,8	61,0	19,4	22,8	27,3	9,8	8,3	6,5
60–64	3,0	3,3	3,9	64,1	62,9	61,4	16,2	19,7	22,8	16,8	14,0	11,9
65–69	2,7	2,8	3,1	56,7	57,8	57,4	13,2	16,2	19,6	27,5	23,3	19,9
70–74	2,3	2,5	2,7	45,8	48,1	49,9	9,9	13,0	15,9	42,1	36,4	31,6
75–79	2,1	2,2	2,4	31,4	35,2	37,7	8,3	9,5	12,7	58,2	53,1	47,3
80–84	2,4	2,0	2,1	17,3	20,7	23,5	7,3	7,9	9,2	72,9	69,4	65,2
85+	3,1	2,4	1,9	6,3	7,7	9,0	6,2	6,5	6,7	84,3	83,5	82,4

* V případě roku 2011 údaj k 1. 1.

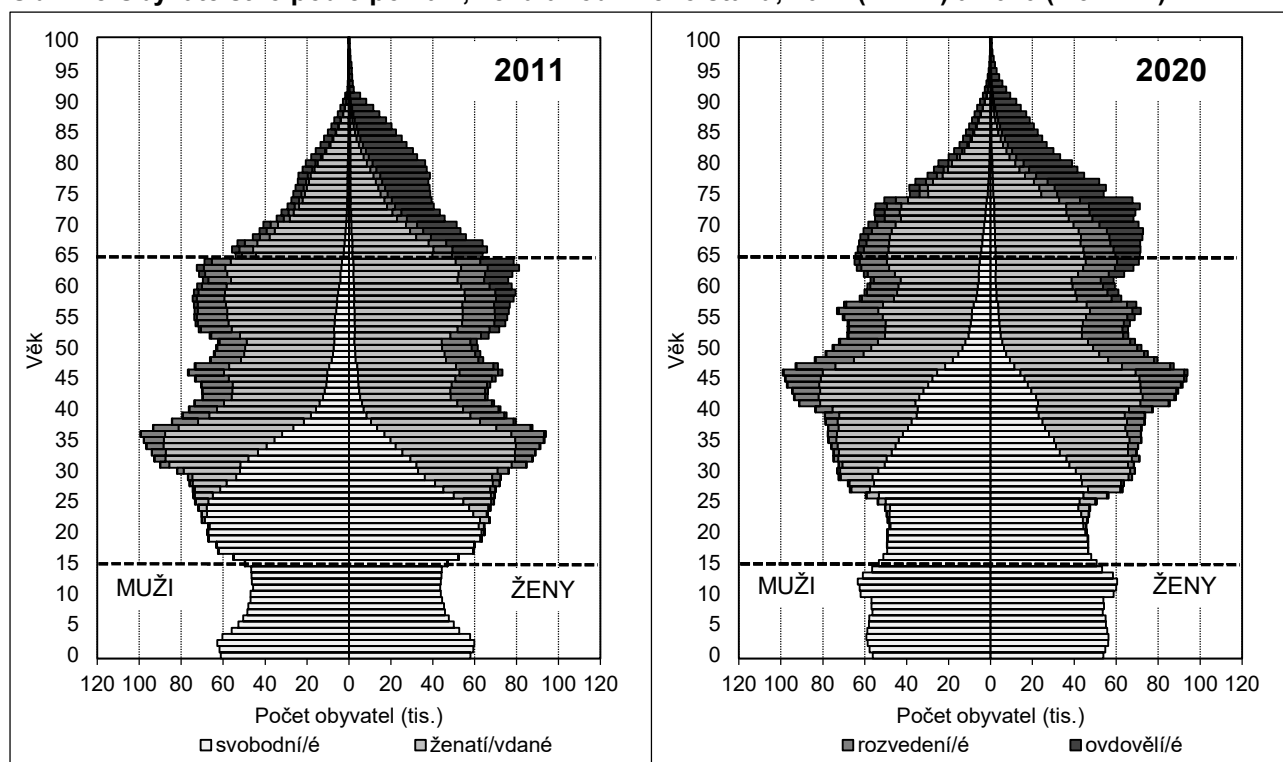
Pozn.: Tučně označeny nejvyšší podíly v rámci roku a daného pohlaví a rodinného stavu.

Po cca 45. roce věku obecně dlouhodobě roste zastoupení rozvedených osob, a to vlivem vysoké úrovně rozvodovosti, prodlužující se průměrné délky manželství při rozvodu a v důsledku posunu sňatků do vyššího věku (a tedy vyššího věku při rozvodu). Na konci roku 2020 měli rozvedení muži nejvyšší zastoupení v pětileté věkové skupině 55–59 let (25,1 %) a 50–54 let (25,0 %), rozvedené ženy ve věku 50–54 let (29,4 %). Na počátku roku 2011 bylo rozvedených mužů nejvíce ve věku 45–49 let (21,6 %), u žen byla maxima evidována ve skupinách 45–49 let (24,5 %) a 40–44 let (24,3 %). Ve starších věcích pak podíl rozvedených opět klesá, přičemž v každé věkové skupině zůstává mírně vyšší podíl rozvedených žen než mužů.

Ve věkové skupině seniorů (65 a více let) se rozložení mužů a žen podle rodinného stavu odlišuje mnohem výrazněji, a to zejména v důsledku jejich odlišné úrovně úmrtnosti. U mužů-seniorů jednoznačně dominují ženatí (71,0 % v roce 2020, 74,3 % na počátku roku 2011), zatímco u žen-seniorek je zastoupení ovdovělých a vdaných mnohem bližší. V průběhu uplynulé dekády se přitom rozdíl těchto dvou skupin seniorek díky postupně se snižující nadúmrtosti mužů snižoval. Na počátku roku 2011 bylo mezi ženami ve věku 65+ let ještě nejvíce ovdovělých (50,3 % oproti 37,4 % vdaných), od roku 2019 však již mírně převažují ženy vdané. V roce 2020 bylo seniorek vdaných 41,8 % a 41,2 % jich bylo ovdovělých. S rostoucím věkem se struktura obyvatel v seniorském věku přirozeně vyvíjí ve směru vzrůstajícího podílu ovdovělých. V roce 2020 v rámci pětiletých věkových skupin převažovaly mezi ženami ovdovělé od věkové skupiny 75–79 let (stejně tak na počátku roku 2011), u mužů bylo více ovdovělých než ženatých až u 95–99letých a starších (na počátku roku 2011 od věku 90–94 let).

Obr. 1.8 Obyvatelstvo podle pohlaví, věku a rodinného stavu, 2011 (k 1. 1.) a 2020 (k 31. 12.)

2 Sňatečnost

V roce 2020 uzavřeli obyvatelé České republiky 45,4 tisíce manželství, o 9,4 tisíce méně než v předchozím roce a nejméně od roku 2014. Po šesti letech růstu došlo k meziročnímu úbytku sňatků, a to jak u svobodných osob, tak u rozvedených a ovdovělých. Významně meziročně nižší byla také intenzita sňatečnosti. Při setrvání měr sňatečnosti z roku 2020 by před 50. rokem věku vstoupilo do prvního manželství 52 % mužů a 61 % žen, nejméně za posledních 7 let. Další sňatek by uzavřelo 41 % rozvedených mužů a 39 % žen, nejméně od roku 2017. Specifický byl v roce 2020 sezónní profil sňatečnosti, když především vlivem vládních opatření bylo mj. v březnu zaznamenáno historické minimum měsíčního úhrnu sňatků. Naopak atraktivní data v kalendáři podpořila oproti minulým letům vyšší počty sňatků v měsících únoru a říjnu.

Roční úhrn sňatků měl od 90. let 20. století až do roku 2013, kdy dosáhl historického minima 43,5 tisíce, klesající trend. Poté následovalo šestileté období, kdy docházelo naopak k nárůstu počtu uzavřených manželství. Do roku 2019 roční úhrn sňatků vzrostl na 54 870, což bylo nejvíce od roku 2008. V roce 2020 bylo evidováno celkem 45 415 nově uzavřených manželství, meziroční úbytek tak činil 9 455 sňatků, resp. 17,2 %. Více jak 10% pokles byl přitom naposledy zaznamenán v roce 1994, od roku 2011 se meziroční změny pohybovaly v rozmezí od -4 % do +6 %. I přes výrazný úbytek počtu sňatků však nebylo v roce 2020 překonáno historické minimum z roku 2013.

Dlouhodobě uzavírají tři čtvrtiny ženichů a nevěst své první manželství. Nebylo tomu jinak v roce 2020, kdy vstoupilo do prvního manželství 33 814 mužů (74,5 % z celkového počtu ženichů) a 33 974 žen (74,8 % z celkového počtu nevěst). Svě druhé či další manželství v roce 2020 uzavřelo 11 601 mužů (25,5 % ze všech ženichů) a 11 441 žen (25,2 % ze všech nevěst). Meziroční úbytek byl zaznamenán u obou skupin sňatků podle pořadí. V relativním vyjádření byl přitom znatelnější u sňatků prvního pořadí, jejichž počet poklesl u mužů i žen o 19 %, zatímco počet sňatků vyššího pořadí se snížil u obou pohlaví o 13 %.

Tab. 2.1 Sňatky podle pohlaví a pořadí, 2011–2020

	2011	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Sňatky celkem	45 137	48 191	50 768	52 567	54 470	54 870	45 415
Pořadí sňatku muže: 1.	33 371	36 884	38 578	40 038	41 316	41 606	33 814
2.	9 915	9 142	9 987	10 326	10 815	10 749	9 513
3.	1 600	964	1 025	1 173	1 202	1 285	1 039
4.+	251	151	150	163	157	156	146
neznámé vyšší	x	1 050	1 028	867	980	1 074	903
Pořadí sňatku ženy: 1.	33 443	37 021	39 007	40 336	41 592	41 724	33 974
2.	9 866	9 182	9 611	10 126	10 552	10 693	9 236
3.	1 584	1 066	1 150	1 144	1 313	1 336	1 189
4.+	244	156	155	181	157	183	169
neznámé vyšší	x	766	845	780	856	934	847
Podíl opakovaných sňatků (%): muži	26,1	23,5	24,0	23,8	24,1	24,2	25,5
ženy	25,9	23,2	23,2	23,3	23,6	24,0	25,2

Pozn.: V roce 2013 došlo k úpravě Dotazníku k uzavření manželství (slouží jako jeden z podkladů pro vyplnění Hlášení o uzavření manželství), kdy byla Ministerstvem vnitra ČR vypuštěna mj. otázka na pořadí manželství. Nejistěné údaje tak od roku 2013 ČSÚ uvádí jako samostatnou kategorii.

Stejně jako v předchozích letech patřila většina tzv. opakovaných sňatků u mužů a žen k druhému pořadí (9 513 sňatků u mužů a 9 236 sňatků u žen, tj. 82, resp. 81 % v roce 2020). Z pohledu rodinného stavu dominují u sňatků vyššího pořadí rozvedené osoby (tab. 2.2). V roce 2020 uzavřelo další manželství 11 192 rozvedených mužů (96,5 % ze všech rozvedených a ovdovělých ženichů) a 10 866 rozvedených žen (95,0 % ze všech rozvedených a ovdovělých nevěst). Ovdovělé osoby dlouhodobě vstupují do nového manželského svazku zřídka (409 mužů a 575 žen v roce 2020).

Podíl manželství uzavřených partnery stejného rodinného stavu se dlouhodobě pohybuje v rozmezí 81 až 82 %, v roce 2020 činil 81,5 %. Největší skupinu tvořily tzv. protogamní sňatky, tj. sňatky dvou svobodných osob, v roce 2020 v počtu 29 694 (65,4 % z celkového počtu sňatků), a dále sňatky dvou rozvedených snoubenců, kterých bylo v témže roce 6 611 (14,6 % z úhrnu). Ostatní skupiny, s výjimkou dvou ovdovělých (44 sňatků) z pohledu rodinného stavu snoubenců heterogenní, byly méně četné. V kombinaci rozvedený ženich a svobodná nevěsta bylo evidováno 4 194 nově vzniklých manželství (9,2 % ze všech svazků), svobodný ženich a rozvedená nevěsta 3 976 manželství (8,8 %), sňatků jednoho rozvedeného a jednoho ovdovělého snoubence bylo 666 (1,5 %) a jednoho ovdovělého a jednoho svobodného 230 (0,5 %).

Tab. 2.2 Sňatky podle rodinného stavu snoubenců, 2011–2020

Pohlaví a rodinný stav	2011	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Rodinný stav ženicha: svobodný	33 371	36 884	38 578	40 038	41 316	41 606	33 814
rozvedený	11 291	10 876	11 758	12 080	12 702	12 802	11 192
ovdovělý	475	431	432	449	452	462	409
Rodinný stav nevěsty: svobodná	33 443	37 021	39 007	40 336	41 592	41 724	33 974
rozvedená	11 174	10 637	11 206	11 672	12 275	12 443	10 866
ovdovělá	520	533	555	559	603	703	575
Svobodný ženich i nevěsta (protogamní s.)	29 045	32 689	34 284	35 574	36 593	36 690	29 694
Rozvedený ženich i nevěsta	6 658	6 261	6 763	7 003	7 362	7 411	6 611
Rozvedený ženich a svobodná nevěsta	4 311	4 265	4 646	4 698	4 922	4 943	4 194
Svobodný ženich a rozvedená nevěsta	4 197	4 066	4 159	4 333	4 591	4 723	3 976
Ostatní	216	196	212	195	209	284	230
	% z úhrnu						
Svobodný ženich i nevěsta (protogamní s.)	64,3	67,8	67,5	67,7	67,2	66,9	65,4
Rozvedený ženich i nevěsta	14,8	13,0	13,3	13,3	13,5	13,5	14,6
Rozvedený ženich a svobodná nevěsta	9,6	8,9	9,2	8,9	9,0	9,0	9,2
Svobodný ženich a rozvedená nevěsta	9,3	8,4	8,2	8,2	8,4	8,6	8,8
Ostatní	0,5	0,4	0,4	0,4	0,4	0,5	0,5

Snoubenci jsou si poměrně podobní i podle dalších demografických charakteristik. V roce 2020 více než polovina z nich (53,3 % z těch, u kterých byla zjištěna¹⁶ úroveň nejvyššího dokončeného vzdělání) vstoupila do manželství s osobou stejného stupně vzdělání. Nejčastěji se jednalo o muže a ženy se středním vzděláním s maturitou (3 749 sňatků; 20,3 %) a s vysokoškolským vzděláním (3 536 sňatků; 19,1 %). Dále pak o osoby se středním vzděláním bez maturity (2 129; 11,5 %). Až čtvrtá nejčastější skupina sňatků byla již z pohledu vzdělání snoubenců heterogenní, jednalo se o svazky mezi mužem se středním vzděláním s maturitou a ženou s vysokoškolským vzděláním (2 085; 11,3 %). Nejméně častá byla u snoubenců kombinace základního a vyššího odborného vzdělání.

Tab. 2.3 Sňatky podle vzdělání snoubenců (%), 2020

Vzdělání ženicha	Vzdělání nevěsty					
	celkem	základní	střední bez maturity	střední s maturitou	vyšší odborné	vysokoškolské
Celkem	100,0	4,9	17,8	38,1	4,1	35,0
Základní	4,1	1,7	1,1	1,0	0,0	0,3
Střední bez maturity	28,7	2,1	11,5	10,5	0,9	3,7
Střední s maturitou	38,5	0,9	4,4	20,3	1,7	11,3
Vyšší odborné	2,1	0,0	0,1	0,6	0,7	0,7
Vysokoškolské	26,5	0,1	0,7	5,7	0,9	19,1

Pozn.: Pouze sňatky, u nichž byl znám údaj o nejvyšším dokončeném vzdělání ženicha i nevěsty.

¹⁶ Údaj o vzdělání je od roku 2007 dobrovolným údajem. Následkem změny Dotazníku k uzavření manželství (slouží jako jeden z podkladů pro vyplnění Hlášení o uzavření manželství) v roce 2013 došlo k výraznému navýšení počtu nezjištěných údajů. V roce 2020 nebyl údaj o vzdělání uveden u 26 584 ženichů a 26 689 nevěst, homogenita vzdělání nemohla být posouzena celkem u 26 933 sňatků (59,3 % všech sňatků).

Sňatky obyvatel ČR jsou dlouhodobě v průběhu kalendářního roku nerovnoměrně rozloženy. Nejčastěji snoubenci uzavírají manželství v období červen až září (ze 64–69 % v letech 2011–2019) a nejméně v zimních měsících od prosince do února (z 6–8 % v letech 2011–2019). V roce 2020 měla na četnost sňatků v jednotlivých měsících velký vliv vládní opatření omezující hromadné akce (včetně svatebních obřadů)¹⁷ a také atraktivní data v kalendáři, což se projevilo v o něco vyšší koncentraci sňatků do čtyř nejčastěji volených měsíců (červen až září), která dosáhla 70,9 %, o 6,2 p. b. meziročně více, ale také ve vyšším podílu sňatků uzavřených během zimních měsíců od prosince do února. Na tyto tři pro sňatky nejméně frekventované měsíce v roce 2020 připadla celá desetina ročního úhrnu sňatků, zatímco o rok dříve pouze 6 %.

Celkově byl v roce 2020 zaznamenán jako nejslabší kalendářní měsíc, co do počtu sňatků, měsíc březen (647) a dále duben (742) a naopak jako nejsilnější měsíc srpen (10 084) a dále září (8 629). Počet sňatků uzavřených v březnu 2020 představoval vůbec nejnižší měsíční úhrn ve více než stoleté historii samostatného českého státu. Nové minimum bylo pro daný měsíc v novodobé historii (od roku 1993) zaznamenáno i v měsíci dubnu, červnu a listopadu, když počet sňatků klesl následkem protiepidemických opatření meziročně o 66 % v březnu, o 79 % v dubnu, o 59 % v květnu, o 33 % v červnu a o 45 % v listopadu. Rekordní počty se přepisovaly i na straně maxima – nejvyšší od roku 2003 byl v roce 2020 jak únorový úhrn sňatků (2 306; meziroční nárůst o 86 %), tak říjnový (4 561 sňatků; meziročně o 13 % více). V obou případech stála za vysokým počtem sňatků jednoznačně zajímavá data (viz dále). Ve srovnání s rokem 2019 byl měsíční počet sňatků v roce 2020 vyšší již jen v srpnu (o 10 %) a mírně v prosinci (o 2 %). Ke kompenzaci úbytku sňatků z jarních měsíců tak do konce roku nedošlo.

Tab. 2.4 Sezónnost sňatečnosti, 2011–2020

Měsíc	Absolutní počet sňatků				Měsíční index*						
	2011	2015	2019	2020	2011	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Leden	935	932	985	889	0,24	0,23	0,22	0,20	0,18	0,21	0,23
Únor	1 113	1 145	1 241	2 306	0,32	0,31	0,30	0,28	0,30	0,30	0,64
Březen	1 498	1 565	1 913	647	0,39	0,38	0,31	0,34	0,35	0,41	0,17
Duben	3 782	3 444	3 522	742	1,02	0,87	0,98	0,85	0,81	0,78	0,20
Květen	2 324	3 644	4 578	1 856	0,61	0,89	0,72	0,76	0,83	0,98	0,48
Červen	8 069	8 379	10 808	7 253	2,18	2,12	2,20	2,07	2,40	2,40	1,95
Červenec	7 334	6 731	6 699	6 240	1,91	1,65	1,89	2,23	1,56	1,44	1,62
Srpen	6 612	8 814	9 151	10 084	1,73	2,16	1,76	1,64	2,30	1,97	2,62
Září	6 831	7 069	8 876	8 629	1,84	1,79	2,03	2,23	2,03	1,97	2,32
Říjen	3 196	3 583	4 030	4 561	0,83	0,88	0,89	0,70	0,60	0,87	1,19
Listopad	2 351	1 572	1 947	1 068	0,63	0,40	0,41	0,43	0,36	0,43	0,29
Prosinec	1 092	1 313	1 120	1 140	0,29	0,32	0,28	0,28	0,28	0,24	0,30

* Měsíční index vypovídá o vztahu měsíčního počtu sňatků k průměrnému měsíci daného roku. Jedná se o očištěný index (přepočten na stejný počet dnů v měsíci).

Pozn.: Tučně označeny nejvyšší počty/indexy v daném roce.

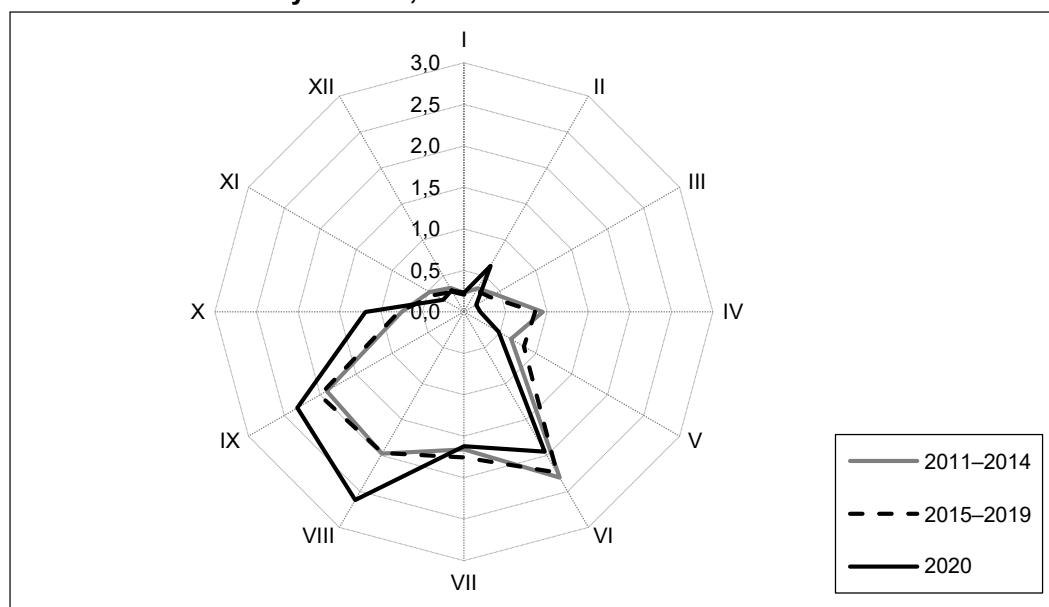
Měřeno hodnotou měsíčního indexu, který eliminuje vliv různého počtu dnů v měsíci a vypovídá o vztahu měsíčního počtu sňatků k průměrnému měsíci daného roku, bylo v srpnu, nejoblíbenějším měsíci z roku 2020, uzavřeno 2,6krát více sňatků, než byl průměr roku, v září pak 2,3krát. Maximální měsíční index přesahující 2,0 je v posledních dvou desetiletích běžný, nicméně hodnota 2,6 je prozatím nejvyšší zaznamenaná. Rovněž celková variabilita indexu byla v roce 2020 výrazně vyšší než v předchozích letech. Vysoký zůstal měsíční index dále v červnu (1,9násobek průměrného měsíce) a v červenci (1,6násobek).

¹⁷ Od 10. 3. 2020 vládní nařízení stanovovala maximální možný počet osob na společenských akcích. Od 16. 3. do 20. 4. přitom platil úplný zákaz akcí s výjimkou svateb, které se mohly konat pouze v případě ohrožení života snoubence. V ostatních dnech roku byl maximální počet osob vymezen počtem 100 (10. 3. – 12. 3. 14h a 11. 5. – 18. 10.) či 30 (12. 3. 14h – 15. 3., 19. 10. – 21. 10., 3. 12. – 17. 12.), 20 (23. 11. – 2. 12., 18. 12. – 26. 12.), 15 (od 27. 12.), resp. 10 (20. 4. – 10. 5., 22. 10. – 22. 11.).

Mezi nadprůměrné měsíce se v roce 2020 zařadil i říjen, kdy do manželství vstoupilo oproti měsíčnímu průměru roku 1,2krát více partnerů. V ostatních letech období 2011–2020 byl přítom říjen podprůměrným měsícem (s indexem 0,60–0,89)¹⁸. Ostatní kalendářní měsíce byly podprůměrné, přičemž v souladu s vývojem absolutních počtů došlo ke změně dlouhodobého rozložení nejnižších měsíčních indexů (tab. 2.4). V roce 2020 byl nejnižší index specificky zaznamenán u měsíce března (0,17, tj. zhruba poloviční oproti předchozím letům) a dále dubna (0,20, tj. čtvrtinový až pětinový ve srovnání s lety 2011–2019). Měsíc leden byl ze svého dlouhodobého prvenství posunut až na třetí místo, výše měsíčního indexu pro tento měsíc (0,23 v roce 2020) však odpovídala úrovni předcházejících let. Čtvrtým nejméně atraktivním měsícem pro sňatek byl v roce 2020 listopad, rovněž s nižším indexem v porovnání s předešlými lety (0,29 v roce 2020; v letech 2012¹⁹–2019 index kolem 0,4). Výrazná meziroční změna indexu se odehrála také v případě února a května. Zatímco únorový měsíční index (0,64) byl nejvyšší od roku 2003, květnový (0,48) byl oproti roku 2019 poloviční a nejnižší od roku 2008. Po dlouhodobém růstu oblíbenosti května (na 0,98 v roce 2019), který byl až do roku 2001 nejméně oblíbeným měsícem z důvodu pověry „svatba v máji – nevěsta na máry“, tak došlo k přerušení tohoto trendu, za kterým ovšem stála protiepidemická opatření, která do 10. 5. výrazně limitovala maximální počet svatebčanů (na 10, zatímco od 11. 5. se jich mohlo účastnit až 100).

Obr. 2.1 Měsíční indexy* sňatků, 2011–2020

* Měsíční index vypovídá o vztahu měsíčního počtu sňatků k průměrnému měsíci daného roku. Jedná se o očištěný index (přepočítaný na stejný počet dnů v měsíci).

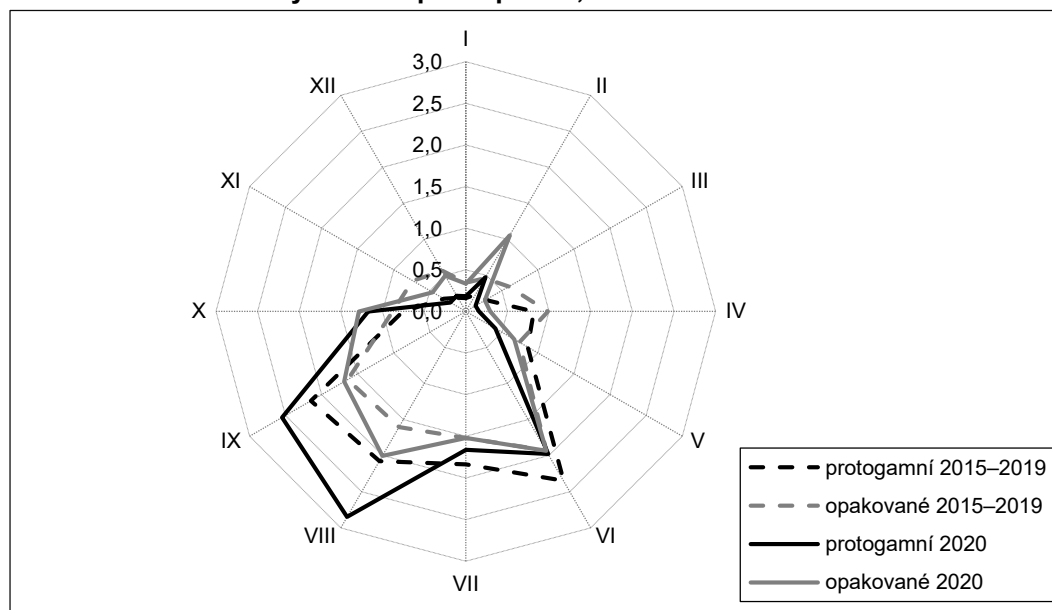
Sezónnost je zajímavé sledovat také zvlášť podle pořadí uzavřeného manželství, kdy jsou v průběhu kalendářního roku mnohem výrazněji nepravidelně rozloženy sňatky, kdy se jedná pro oba snoubence o jejich první manželství, než sňatky, kdy jde pro oba snoubence o další manželství (obr. 2.2). V roce 2020 vykazoval nejvyšší index u obou skupin měsíc srpen, přičemž u protogamních sňatků dosáhl úrovně 2,85násobku průměrného měsíčního počtu, zatímco u opakovaných sňatků 2,01násobku. Druhý nejvyšší měsíční index příslušel u sňatků dvou dosud svobodných měsíci září (2,55) a u opakovaných měsíci červnu (1,93). Významně jiné zastoupení měl měsíc únor, který u sňatků vyššího pořadí dosáhl dokonce na úroveň průměrného měsíce (index činil 1,06), zatímco u prvních sňatků byl i přes meziroční nárůst pouze poloviční (0,48). Odlišná variabilita sezónnosti způsobila, že v období leden–květen a listopad–prosinec bylo oproti jiným měsícům mezi novomanželi relativně více rozvedených či ovdovělých. V porovnání s průměrem let 2015–2019 byly v roce 2020 sňatky dvou svobodných osob více koncentrovány do srpna (nárůst měsíčního indexu o 0,77), října (nárůst o 0,42) a září (nárůst o 0,40), zatímco u opakovaných sňatků měsíční index

¹⁸ Naposledy dosahoval měsíční index pro říjen nad průměr v roce 2010, kdy činil 1,02 (vliv atraktivních dat).

¹⁹ V roce 2011 měsíční index listopadu vlivem atraktivních dat výjimečně vyšší (0,63).

narostl nejvíce pro únor (o 0,59 oproti průměru z let 2015–2019). Pokles byl u obou skupin shodně nejvýraznější v dubnu (o 0,66 u prvních a o 0,69 u opakovaných).

Obr. 2.2 Měsíční indexy* sňatků podle pořadí, 2015–2020

* Měsíční index vypovídá o vztahu měsíčního počtu sňatků k průměrnému měsíci daného roku. Jedná se o očištěný index (přepočten na stejný počet dnů v měsíci).

Z hlediska dne v týdnu bylo 68,0 % všech manželství uzavřeno v roce 2020 v sobotu a 21,3 % v pátek, což se nijak zásadně nelišilo od předchozích let. Nejoblíbenější datum připadlo na sobotu 8. 8. 2020, kdy si své „ano“ řeklo 2 206 párů. Druhá v pořadí byla sobota 10. 10. 2020 (1 929 svateb) a třetí sobota 20. 6. 2020 (1 865 svateb). Kromě sobot obecně, i v roce 2020 lákala snoubence číselně atraktivní data, a o to více, když připadla právě na sobotu. Potvrzují to například počty sňatků uskutečněných v zajímavých únorových termínech, kterými byly zejména soboty 22. 2. 2020 (763 svateb) a 29. 2. 2020 (312 svateb), ale i čtvrtek 20. 2. 2020 (294 svateb), které přispěly k celkově vyššímu úhrnu sňatků ve druhém měsíci roku. Početně výraznější denní sňatkové úhrny lze však nalézt i v dalších číselně atraktivních datech roku, např. pro soboty 19. 9. 2020 (1 659), 6. 6. 2020 (1 438) a 12. 12. 2020 (486). Pátečním termínům pak vévodilo datum 28. 8. 2020 (606 svateb), středečním 9. 9. 2020 (105 svateb), úterním 7. 7. 2020 (84 svateb) a nedělním 2. 2. 2020 (73 svateb).

Stejně jako v předchozích letech poslední dekady, tak i v roce 2020, byli v rámci pětiletých věkových skupin (obr. 2.3) mezi ženichy nejvíce zastoupení 30–34letí (11 289, tj. 24,9 % z úhrnu) a mezi nevěstami 25–29leté (14 053, tj. 30,9 % z úhrnu). Druhou nejpočetnější věkovou skupinu pak představovali u snoubenců 25–29letí (23,4 %) a u snoubenek 30–34leté (22,9 %). Ve věku mezi 25 a 35 lety tak byla celkově polovina osob uzavírajících manželství. V souladu s vývojem věkové struktury populace a v důsledku posouvání vstupu do manželství do vyššího věku se postupně u snoubenců snižuje podíl osob mladších 25 let věku a naopak roste zastoupení osob starších 35 let. V roce 2020 tento trend zrychlil, když meziroční pokles počtu sňatků byl relativně největší, zhruba čtvrtinový, u mužů a žen právě ve věku do 25 let, zatímco u osob 35 a více letých činil pouze jednu desetinu.

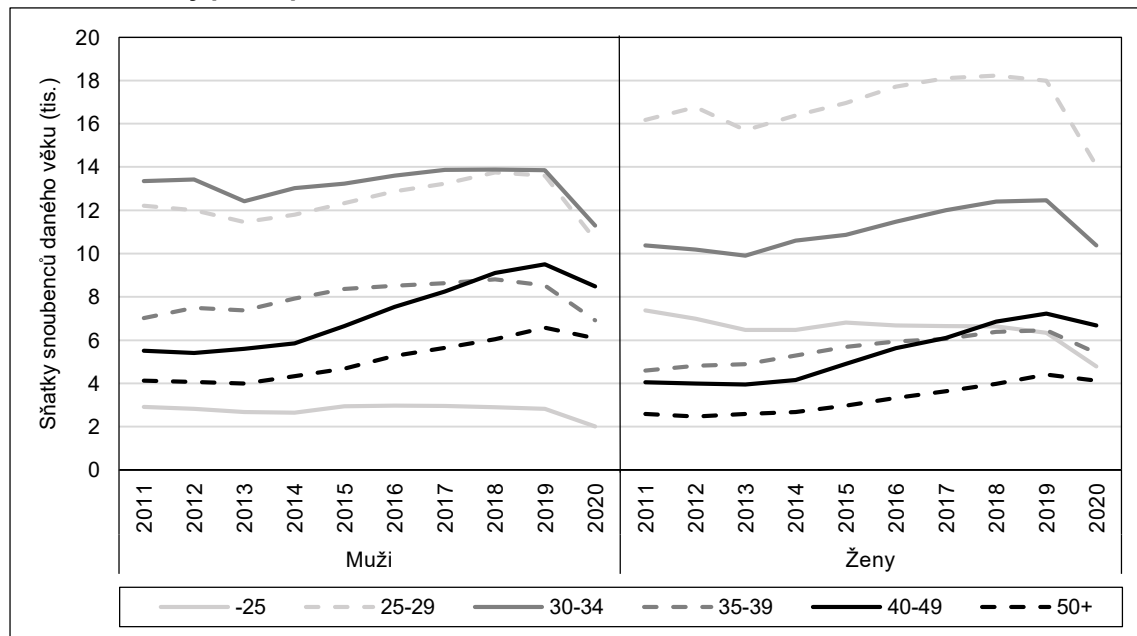
Podobně jako roční úhrn sňatků se během uplynulého desetiletí měnila i intenzita úhrnné sňatečnosti svobodných neboli prvosňatečnosti, která vyjadřuje podíl osob, jenž by při zachování řádu sňatečnosti, úmrtnosti a zahraničního stěhování svobodných z daného roku uzavřely před dovršením 50. roku věku první sňatek (tab. 2.5). V období let 2011–2013 docházelo ještě k poklesu prvosňatečnosti, když v roce 2013 dosáhla dokonce své historicky nejnižší úrovně (51,4 % u mužů a 59,0 % u žen). Poté následovalo šestileté období růstu, které vyvrcholilo v roce 2019 na úrovni 59,0% prvosňatečnosti u mužů (nejvyšší od roku 2009) a 67,5% u žen (nejvyšší od roku 2008). V roce 2020 úhrnná sňatečnost svobodných oproti roku 2019

významně poklesla (u mužů o 7,2 p. b. a u žen o 6,7 p. b.) a činila u mužů 51,9 % a u žen 60,8 %, čímž se přiblížila historickému minimu z roku 2013. U mužů více a stala se historicky druhou nejnižší, u žen byla její výše v roce 2020 „až“ čtvrtá nejnižší (nižší než v roce 2020 byla prvosňatečnost ještě v letech 2012 a 2014). Obdobně takto výrazný meziroční pokles prvosňatečnosti byl naposledy evidován v roce 2008 (u mužů o 4,9 p. b. a u žen o 5,0 p. b.).

Obr. 2.3 Sňatky podle pohlaví a věku, 2011–2020

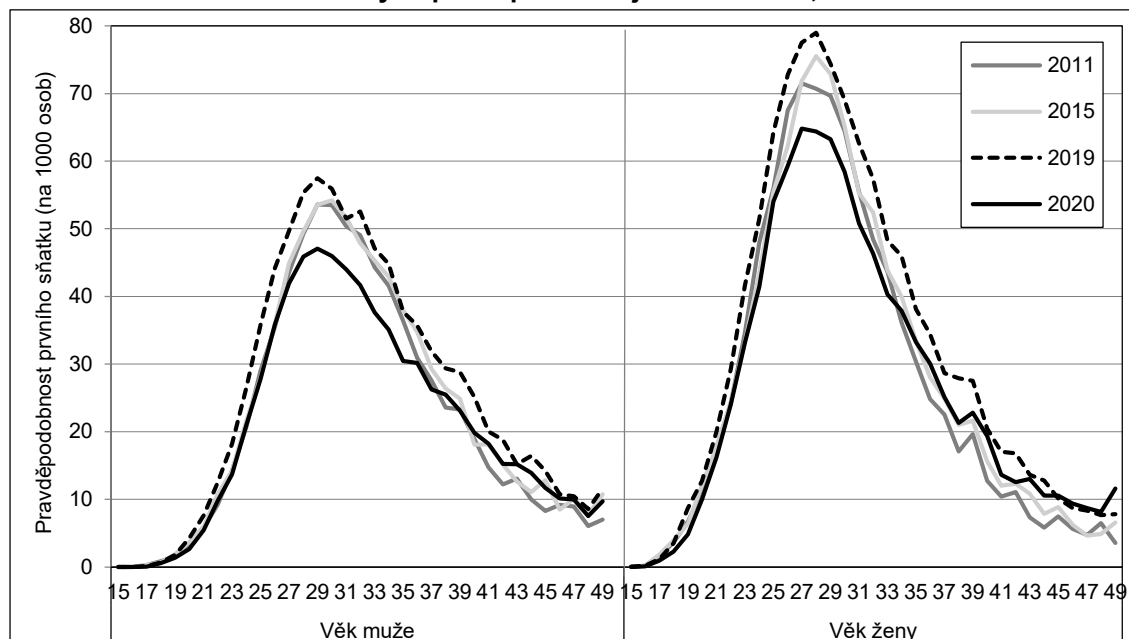
Nárůst prvosňatečnosti v letech 2014–2019 byl odrazem obecného zvýšení sňatečnosti svobodných napříč jednotlivými věkovými skupinami (obr. 2.4). Tabulkový podíl osob, které by zůstávaly svobodné, se tak v tomto období postupně u mužů i u žen již zhruba od věku 22 let snižoval. Například ve věku 35 let by podle tabulek sňatečnosti z roku 2019 bylo svobodných 56 % mužů a 43 % žen, zatímco při sňatečnosti z roku 2011 to bylo 60, resp. 47 % (tab. 2.5). Pokles sňatečnosti v roce 2020 vrátil tabulkové podíly svobodných ve všech věcích opět do vyšších čísel. Při zachování její úrovně z roku 2020 i v dalších letech by při dosažení 35. roku věku bylo svobodných 63 % mužů a 50 % žen, u obou pohlaví o 7 p. b. více než o rok dříve a dokonce mírně více než v roce 2013, v období historicky nejnižší sňatečnosti.

Tab. 2.5 Sňatečnost svobodných, 2011–2020

Ukazatel	2011	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Prvosňatečnost (%): muži	53,5	55,1	56,2	57,6	58,8	59,0	51,9
ženy	61,0	62,4	64,3	65,4	66,9	67,5	60,8
Průměrný věk při 1. sňatku: muži	32,2	32,4	32,2	32,2	32,2	32,1	32,6
ženy	29,6	29,8	29,9	29,8	29,8	29,8	30,4
Podíl svobodných mužů (%) ve věku: 25	94,5	94,2	93,9	93,6	93,3	93,0	94,6
30	76,2	75,8	74,7	73,9	72,8	72,5	77,3
35	59,7	59,2	58,1	57,2	56,4	56,0	62,7
40	51,7	50,6	49,5	48,5	47,5	47,4	54,7
45	48,2	47,0	45,6	44,4	43,3	43,1	50,3
Podíl svobodných žen (%) ve věku: 25	86,0	86,5	85,9	85,3	84,4	84,2	87,4
30	60,8	60,9	59,8	58,9	57,9	57,5	63,7
35	47,1	46,8	45,4	44,3	43,3	42,9	50,2
40	42,0	41,1	39,4	38,3	37,1	36,6	43,8
45	40,0	38,7	37,0	35,8	34,4	33,7	40,9

Pozn.: Údaje vychází z jednovýchodných tabulek sňatečnosti svobodných.

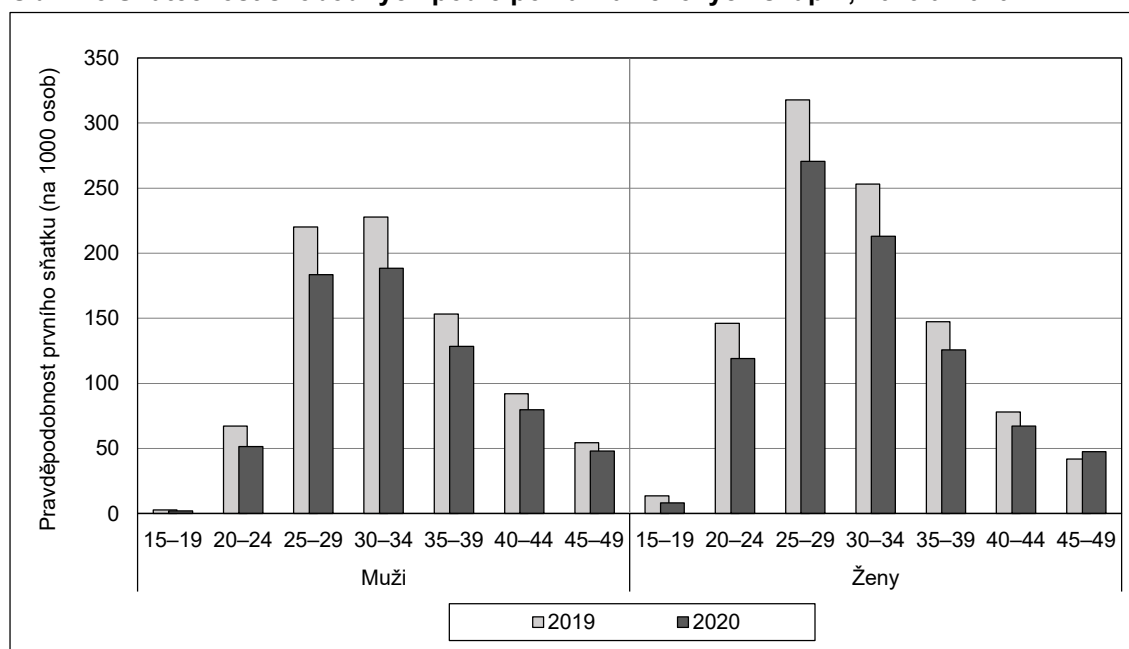
Obr. 2.4 Sňatečnost svobodných podle pohlaví a jednotek věku, 2011–2020

Pozn.: Údaje vychází z jednovýchodných tabulek sňatečnosti svobodných.

Věk, kdy sňatečnost svobodných kulminovala, se v průběhu uplynulých deseti let (včetně roku 2020) výrazně neměnil (obr. 2.4). U mužů věk 29 let vystřídal na vrcholu věk 30 let jen v letech 2013–2015, u žen kolísalo maximum na 27–29 letech. V roce 2020 s největší intenzitou vstupovali do prvního manželství muži ve věku 29 let, kdy uzavřelo sňatek 47 z tisíce svobodných mužů, a ženy ve věku 27 let, a to v počtu 64 z každého tisíce svobodných. V porovnání s rokem 2019 došlo k poklesu nejvyšší zaznamenané intenzity u mužů o 10,4 promilových bodů, u žen dokonce o 14,2 promilových bodů (přičemž se maximum posunulo z 28 let na 27 let). Meziroční pokles sňatečnosti svobodných (obr. 2.5) byl napříč věky poměrně podobný (v pětiletých věkových skupinách 25–29 až 40–44 u obou pohlaví o 13 až 17 %), o něco výraznější sice v nejmladších věcích, ve kterých je ale úroveň sňatečnosti nízká. Pouze u svobodných žen ve věku 45–49 let specificky sňatečnost i v roce 2020 dále mírně vzrostla.

Obr. 2.5 Sňatečnost svobodných podle pohlaví a věkových skupin, 2019 a 2020

Pozn.: Údaje vychází z jednovýchodných tabulek sňatečnosti svobodných.

Průměrný věk při vstupu žen a mužů do prvního manželství²⁰ v období let 2011–2019 po většinu času u obou pohlaví v podstatě stagnoval, u mužů se pohyboval v intervalu 32,1–32,4 let a u žen mezi 29,6 a 29,9 lety (tab. 2.5). V roce 2020 ale došlo k výraznější meziroční změně, když průměrný věk při prvním sňatku narostl o 0,5 let u mužů a o 0,6 let u žen na 32,6 resp. 30,4 roku. V obou případech šlo o dosud nejvyšší zaznamenaný průměrný věk při vstupu do prvního manželství (u žen poprvé překročil hranici 30 let).

Také u opakovaných sňatků (sňatků vyššího pořadí) se v porovnání s rokem 2019 snížila intenzita sňatečnosti u mužů a žen až na malé výjimky ve všech věcích v rozmezí 25–49 let. Největší pokles, pětinnový, byl zaznamenán u mužů ve věkových skupinách 30–34 a 35–39 let, u žen pak (o 17–18 %) ve skupinách 25–29 až 35–39 let. Nejmenší propad opakované sňatečnosti (do 50 let věku) nastal u osob ve věkové skupině 45–49 let (u mužů o 7 %, u žen o 2 %).

Při setrvání měř sňatečnosti rozvedených²¹ podle délky trvání manželství z roku 2020 by další manželství uzavřelo 40,8 % rozvedených mužů a 39,4 % rozvedených žen (tab. 2.6). Po šestiletém růstu došlo k meziročnímu poklesu hodnot ukazatele, u mužů i u žen o 5 p. b. Od počátku desetiletí byla nejnižší úroveň sňatečnosti rozvedených, stejně jako sňatečnosti svobodných, zaznamenána v roce 2013 (u mužů činila 34,7 % a u žen 33,5 %) a naopak nejvyšší v roce 2019 (u mužů 46,0 % a u žen 44,5 %), když mezi lety 2011 a 2013 se úroveň sňatečnosti rozvedených snižovala, následně v letech 2014–2019 pak rostla.

Tab. 2.6 Sňatečnost rozvedených, 2011–2020

Ukazatel	2011	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Sňatečnost rozvedených (%): muži	36,9	37,2	40,7	42,5	45,0	46,0	40,8
ženy	36,6	36,3	38,7	40,8	43,4	44,5	39,4
Průměrná doba mezi rozvodem a sňatkem (roky): muži	7,5	8,2	8,4	8,6	8,8	8,9	9,3
ženy	7,8	8,6	8,9	9,0	9,1	9,4	9,6
Míry sňatečnosti mužů podle doby od rozvodu: 0–1	4,4	3,8	4,2	4,2	4,3	4,3	3,7
2–3	3,4	3,2	3,4	3,7	3,6	3,9	3,2
4–5	2,5	2,4	2,6	2,7	2,8	2,9	2,5
6–9	1,7	1,7	1,9	1,9	2,1	2,0	1,7
10–14	1,0	1,0	1,1	1,1	1,3	1,3	1,2
15–19	0,5	0,6	0,7	0,7	0,8	0,9	0,8
20–24	0,3	0,4	0,4	0,5	0,5	0,5	0,5
Míry sňatečnosti žen podle doby od rozvodu: 0–1	4,4	3,8	3,9	3,9	4,1	4,1	3,6
2–3	3,2	2,7	2,9	3,1	3,3	3,2	2,8
4–5	2,3	2,2	2,3	2,4	2,5	2,7	2,3
6–9	1,7	1,7	1,8	1,9	2,0	2,0	1,7
10–14	1,0	1,0	1,1	1,2	1,3	1,3	1,2
15–19	0,6	0,6	0,7	0,7	0,8	0,9	0,8
20–24	0,3	0,4	0,4	0,5	0,5	0,5	0,4

Pozn.: Průměrná doba mezi rozvodem a dalším sňatkem je vypočtena z rozložení intenzit sňatečnosti rozvedených podle doby od rozvodu.

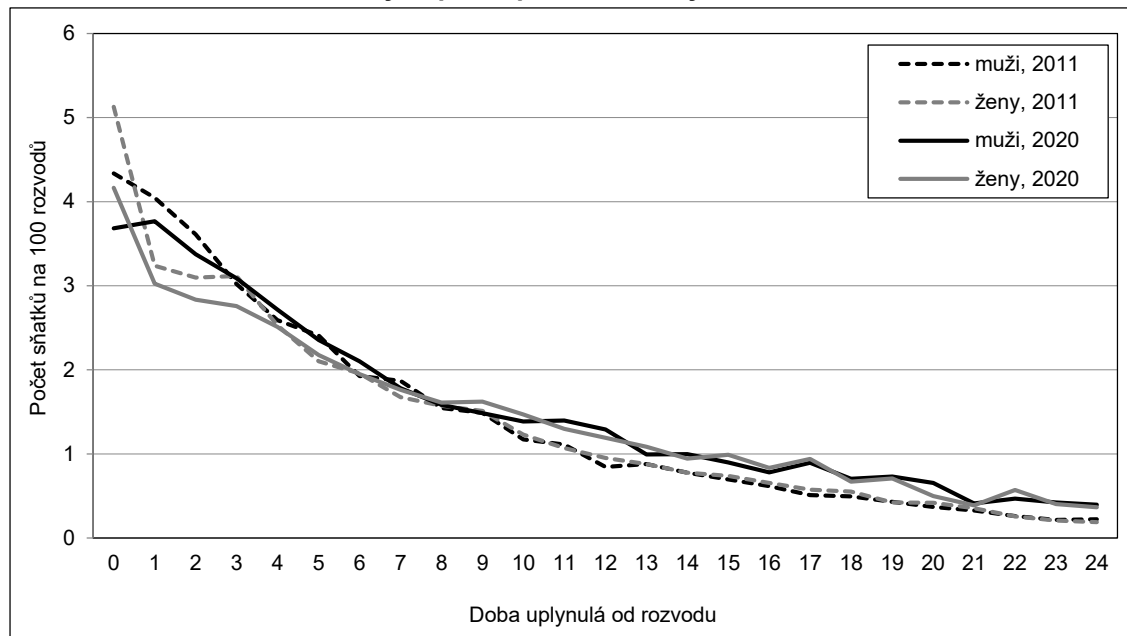
Nejčastěji uzavírají rozvedené osoby nový svazek v prvních letech po právním zániku předchozího manželství, s rostoucím intervalem od rozvodu úroveň opakované sňatečnosti klesá (obr. 2.6). Do 5 let od rozvodu přitom uzavírají častěji nové manželství muži než ženy, zatímco v dalších délkách nelze mezi úrovní sňatečnosti mužů a žen spatřit nijak zásadní rozdíl (tab. 2.6). Celková úhrnná sňatečnost rozvedených je tak mírně vyšší u mužů než u žen. Od roku 2012 dochází k pravidelnému nárůstu průměrné doby mezi rozvodem a sňatkem, který je důsledkem zejména poklesu sňatečnosti v kratších délkách po rozvodu a jejím růstem ve vyšších intervalech od rozvodu. V roce 2020 poklesla sňatečnost rozvedených ve všech délkách

²⁰ Počítán z tabulkového rozložení počtů sňatků podle věku, které vychází z pravděpodobností uzavření prvního sňatku (vstupní funkce tabulek sňatečnosti).

²¹ Úroveň sňatečnosti ovdovělých se z důvodů nízkých počtů událostí zpravidla samostatně nehodnotí.

od rozvodu, nicméně v kratších délkách do 10 let po rozvodu byl meziroční pokles sňatečnosti výraznější než v delších délkách. Meziročním nárůstem o 0,4 roku u mužů a 0,2 roku u žen tak průměrná délka mezi rozvodem a dalším sňatkem vystoupala na 9,3 let u mužů a 9,6 let u žen. I v tomto případě šlo o dosud rekordní hodnoty ukazatele. Od počátku roku 2011 do roku 2020 vzrostla průměrná doba mezi rozvodem a vstupem do dalšího manželství celkem o 1,8 let.

Obr. 2.6 Sňatečnost rozvedených podle pohlaví a doby od rozvodu, 2011–2020

Dlouhodobě zhruba jednu desetinu sňatků v daném roce uzavírají snoubenci, z nichž alespoň jeden má cizí (jinou než českou) státní příslušnost (tab. 2.7). V roce 2020 proběhlo takových sňatků 4 337, z celkového počtu 9,5 % (meziroční pokles podílu o 1,7 p. b.). Z 89–94 % v jednotlivých letech poslední dekády se jednalo o smíšené sňatky mezi občanem ČR²² a občanem jiné než české státní příslušnosti. Sňatky dvou cizinců²³ eviduje ČSÚ na území ČR ročně několik set (abs. 495 v roce 2020), nicméně jejich zastoupení v rámci skupiny sňatků s cizinci během sledovaného období vzrostlo (6 % v roce 2011 a 11 % v roce 2020). Nejčastějšími případy jsou svazky dvou Ukrajinců (101 sňatků v roce 2020), dále Slováků (68 sňatků) a Rusů (30 sňatků).

Tradičně je více cizinců mezi ženichy než mezi nevěstami. V posledním sledovaném roce bylo mezi ženichy 5,6 % cizinců (abs. 2 541) a mezi nevěstami 5,0 % cizinek (abs. 2 291). Ženichem-cizincem, který si bral za manželku ženu s českým státním občanstvím (2 046 sňatků), byl v roce 2020 nejčastěji občan Slovenska (768 sňatků), následně občan Německa (213 sňatků) a Ukrajiny (111 sňatků). V předchozích letech uplynulého desetiletí (s výjimkou roku 2012) byl místo Ukrajince třetím nejčastějším ženichem-cizincem občan z Velké Británie. Pokud do manželského svazku vstupoval ženich s českým a nevěsta s cizím státním občanstvím (1 796 sňatků v roce 2020), šlo nejčastěji o ženu se státním občanstvím Slovenska (687 sňatků), dále Ukrajiny (456) a Ruska (136), přičemž toto pořadí platilo pro celou uplynulou dekádu. Uvedené první tři nejčetnější skupiny snoubenců/snoubenek cizího státního občanství tvořily v roce 2020 u svazku Češky s cizincem 53,4 % ze všech daných sňatků a v případě Čecha s cizinkou 71,2 %. To znamená, že skladba ženichů-cizinců podle státní příslušnosti byla mnohem pestřejší.

²² Statistika ale již neumožňuje sledovat, zda jde o občana ČR, který nikdy neměl jiné státní občanství, či zda jde o naturalizovaného občana.

²³ Alespoň jeden ze snoubenců měl ale v ČR registrovaný trvalý nebo přechodný pobyt, proto byl sňatek zahrnut mezi sňatky obyvatel ČR.

Meziroční pokles počtu uzavřených manželství v roce 2020 byl u sňatků s alespoň jedním cizincem výraznější než v celkovém úhrnu (o 30 % vs. o 17 %). Nejvíce se projevil u sňatků mezi nevěstou s českým státním občanstvím a cizincem (o 31,7 %), dále u ženicha s českým státním občanstvím a cizinkou (o 28,6 %) a nejméně u sňatků dvou cizinců (o 23,7 %).

Tab. 2.7 Sňatky podle státního občanství snoubenců, 2011–2020

	2011	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Sňatky alespoň s 1 cizincem	4 356	5 170	5 153	5 093	5 371	6 159	4 337
- podíl na všech sňatcích (%)	9,7	10,7	10,2	9,7	9,9	11,2	9,5
Podíl cizinek u nevěst (%)	4,4	4,5	4,5	4,6	4,9	5,8	5,0
Podíl cizinců u ženichů (%)	5,8	7,0	6,4	5,9	5,9	6,6	5,6
Sňatky - žena ČR + cizinec	2 384	3 016	2 870	2 654	2 680	2 996	2 046
státní občanství muže: Slovensko	679	773	899	893	940	987	768
Německo	259	345	303	252	234	319	213
Ukrajina	114	75	105	98	122	114	111
Sňatky - muž ČR + cizinka	1 722	1 802	1 890	1 994	2 183	2 514	1 796
státní občanství ženy: Slovensko	736	807	847	889	899	1 015	687
Ukrajina	387	263	310	361	475	572	456
Rusko	121	160	138	160	171	190	136
Sňatky - oba cizinci	250	352	393	445	508	649	495
z toho: oba Ukrajinci	47	88	91	90	103	150	101
oba Slováci	13	42	38	51	100	102	68
oba Rusové	31	28	34	44	43	30	30

Pozn.: Výběr a řazení občanství podle četnosti v roce 2020.

3 Rozvodovost

Podle údajů získávaných od Ministerstva spravedlnosti ČR bylo v roce 2020 rozvedeno 21,7 tisíce manželství, o 2,4 tisíce méně než v předchozím roce a nejméně (nejen) v rámci poslední dekády. Ve čtyřech pětinach se jednalo o první rozvod muže, resp. ženy. Z úhrnu rozvedených manželských svazků bylo 58,5 % s nezletilými dětmi, kterých bylo celkem 20,2 tisíce. Úroveň rozvodovosti se meziročně snížila o 4,2 procentní body, když při setrvání měr rozvodovosti z roku 2020 by rozvodem skončilo 40,6 % manželství v průměru po 13,7 let od uzavření sňatku.

V roce 2020 bylo evidováno 21 734 rozvodů, o 2 407 méně než v roce 2019. Jednalo se o nejnižší roční počet rozvodů po roce 1970 (avšak úroveň rozvodovosti byla tehdy oproti roku 2020 čtvrtinová), a tedy i v rámci poslední dekády. V uplynulém desetiletí měl počet rozvodů mírně klesající trend (počet rozvodů meziročně vzrostl pouze roku 2013 a 2017 a to o 6, resp. 3 %), když nejvíce rozvodů – 28,1 tisíce – bylo registrováno v roce 2011. V roce 2020 došlo k meziročnímu poklesu o 10 %, který byl nejvyšší za posledních dvacet let²⁴.

Úbytek rozvodů v průběhu poslední dekády odráží především snižující se počet uzavřených manželství v předchozích dekádách a změny v intenzitě rozvodovosti v jednotlivých délkách trvání manželství. V roce 2020 za nižšími počty ukončených manželství rozvodem však mohla také stát protiepidemická opatření, resp. omezení činnosti soudů v době nouzového stavu, jak napovídá zcela specifické rozložení rozvodů do jednotlivých měsíců roku²⁵ (obr. 3.1), či odložení rozvodu na pozdější dobu. Zatímco v předchozích letech bylo rozložení rozvodů do jednotlivých měsíců roku poměrně rovnoměrné (měsíční indexy se běžně pohybovaly v rozmezí 0,8 až 1,2násobku průměru s minimy v období letních prázdnin), v roce 2020 se výrazně nejméně rozvodů, jen 0,4násobek průměrného měsíce daného roku, uskutečnilo v dubnu (absolutně 731 rozvodů, poprvé v novodobé historii méně než 1 000). V porovnání s rokem 2019 (tab. 3.1) byl úbytek rozvodů v roce 2020 patrný i v dalších jarních měsících (meziroční pokles v dubnu o 67 %, v březnu a v květnu o 23 %), naopak následně v letních měsících červnu až září lze sledovat mírný kompenzační nárůst, a to především v červnu (meziročně o 19 %, v porovnání s průměrným měsícem roku rozvodů 1,4krát více).

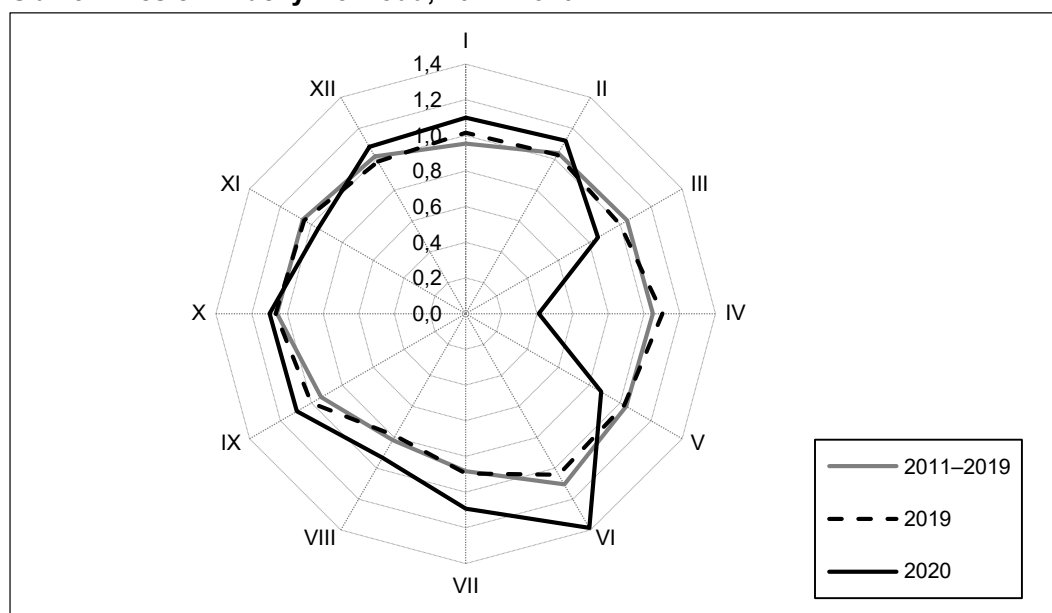
Tab. 3.1 Rozvody podle měsíce právní moci, 2011–2020

	2011	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Rozvody celkem	28 113	26 083	24 996	25 755	24 313	24 141	21 734
v tom měsíc rozvodu:							
leden	2 362	2 009	1 915	2 096	1 945	2 083	2 024
únor	2 380	2 025	2 191	1 904	1 973	1 907	1 928
březen	2 888	2 281	2 242	2 279	2 016	2 051	1 575
duben	2 539	2 321	2 213	2 005	2 111	2 190	731
květen	2 646	2 194	2 489	2 281	2 081	2 105	1 615
červen	2 515	2 531	2 561	2 446	2 190	2 071	2 469
červenec	1 975	2 025	1 761	1 753	1 812	1 839	2 012
srpen	1 917	1 672	1 841	1 780	1 728	1 622	1 718
září	2 137	2 072	2 014	1 967	1 759	1 986	1 948
říjen	2 225	2 357	2 161	2 327	2 324	2 188	2 024
listopad	2 419	2 225	2 078	2 334	2 212	2 079	1 702
prosinec	2 110	2 371	1 530	2 583	2 162	2 020	1 988

²⁴ Ještě výraznější meziroční změny byly naposledy zaznamenány na přelomu 20. a 21. století (27% pokles v roce 1999 a 26% nárůst v roce 2000), které byly způsobeny změnou rozvodové legislativy v roce 1998.

²⁵ Rozvody jsou tříděny do jednotlivých měsíců roku podle měsíce nabytí právní moci rozsudku o rozvodu manželství.

Obr. 3.1 Měsíční indexy* rozvodů, 2011–2020

* Měsíční index vypovídá o vztahu měsíčního počtu rozvodů k průměrnému měsíci daného roku. Jedná se o očištěný index (přepočten na stejný počet dnů v měsíci).

Rozvodové řízení ukončení v roce 2020 rozvodem bylo z 52,5 % iniciováno oběma manželi. Společný návrh na rozvod manželství je možné podávat²⁶ od 1. 1. 2014, statisticky je toto třídění podle navrhovatele zachyceno od roku 2015. Tehdy byl společný návrh evidován u 31 % rozvodů, v dalších letech jejich podíl postupně rostl. Na návrh ženy (až do roku 2015 převažující typ návrhu) bylo v roce 2020 rozvedeno 6 572 manželství (30,2 %), na návrh muže 3 758 (17,3 %).

Tab. 3.2 Rozvody podle návrhu a podle pořadí, 2011–2020

	2011	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Rozvody celkem	28 113	26 083	24 996	25 755	24 313	24 141	21 734
v tom na návrh: muže	9 946	6 303	5 277	5 115	4 517	4 246	3 758
ženy	18 167	11 604	9 581	9 368	8 121	7 667	6 572
společný návrh	x	8 176	10 138	11 272	11 675	12 228	11 404
Pořadí rozvodu muže: 1.	22 650	21 047	20 068	20 787	19 677	19 506	17 612
2.	4 815	4 439	4 345	4 388	4 094	4 098	3 625
3.+	648	597	583	580	542	537	497
Pořadí rozvodu ženy: 1.	22 740	21 190	20 194	20 957	19 774	19 797	17 685
2.	4 815	4 378	4 263	4 236	4 053	3 840	3 607
3.+	558	515	539	562	486	504	442
1. pořadí muže i ženy	20 248	18 798	17 868	18 592	17 561	17 482	15 746
Vyšší pořadí muže i ženy	2 971	2 644	2 602	2 603	2 423	2 320	2 183
Vyšší pořadí muže a 1. pořadí ženy	2 492	2 392	2 326	2 365	2 213	2 315	1 939
1. pořadí muže a vyšší pořadí ženy	2 402	2 249	2 200	2 195	2 116	2 024	1 866
Opakované rozvody (%) - muži	19,4	19,3	19,7	19,3	19,1	19,2	19,0
- ženy	19,1	18,8	19,2	18,6	18,7	18,0	18,6
	% z úhrnu						
1. pořadí muže i ženy	72,0	72,1	71,5	72,2	72,2	72,4	72,4
Vyšší pořadí muže i ženy	10,6	10,1	10,4	10,1	10,0	9,6	10,0
Vyšší pořadí muže a 1. pořadí ženy	8,9	9,2	9,3	9,2	9,1	9,6	8,9
1. pořadí muže a vyšší pořadí ženy	8,5	8,6	8,8	8,5	8,7	8,4	8,6

²⁶ Podle nového občanského zákoníku (§755–758).

Většina mužů a žen bývá rozvedena poprvé. V roce 2020 šlo o první rozvod pro 17 612 mužů (81,0 % ze všech rozvedených) a 17 685 žen (81,4 %). Zbývá jedna pětina (4 122 mužů a 4 049 žen rozvedených v roce 2020) absolvovala již opakovaný rozvod (rozvod vyššího pořadí). Nejčastěji se jednalo o rozvod druhého pořadí (v roce 2020 u 87,9 % mužů, resp. 89,1 % žen rozvedených opakovaně). Struktura rozvodů podle pořadí je přitom dlouhodobě stabilní (tab. 3.2). Meziroční úbytek rozvodů se v roce 2020 projevil ve všech pořadích, u mužů byl mírně vyšší pokles u rozvodů vyššího pořadí (o 11 % oproti 10 % u prvních rozvodů), u žen naopak relativně více klesly první rozvody (o 11 % oproti 7 % u opakovaných). Z pohledu vzájemného pořadí rozvodu muže a ženy byl nejvýraznější úbytek zaznamenán u rozvodů prvního pořadí pro ženu a vyššího pořadí pro muže (o 16 %), naopak nejmírnější (o 6 %) u rozvodů pro oba manžele opakovaného.

Podle údajů Ministerstva spravedlnosti bylo v roce 2020 rozvedeno 12 719 manželství s vlastními nezletilými dětmi a 9 015 manželství bez vlastních nezletilých dětí (tab. 3.3). Meziroční pokles počtu rozvodů činil u první jmenované skupiny 10,7 % a u druhé 9,0 %. Podíl rozvodů s nezletilými dětmi z celkového počtu rozvodů od počátku desetiletí kolísá mezi 56 a 59 %, v roce 2020 dosáhl 58,5 % (s meziročním poklesem o 0,4 p. b.). Celkem se rozvod dotkl 20 187 dětí, díky meziročnímu výraznému poklesu všech rozvodů o 2 457 méně dětí než v předchozím roce (relativně o 10,9 %) a nejméně v historii samostatné České republiky.

Tab. 3.3 Rozvody podle počtu nezletilých dětí, 2011–2020

	2011	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Rozvody bez nezletilých dětí	12 282	11 090	10 270	10 559	10 120	9 905	9 015
Rozvody s nezletilými dětmi	15 831	14 993	14 726	15 196	14 193	14 236	12 719
v tom s 1 dítětem	8 948	7 830	7 523	7 680	7 114	6 866	6 138
s 2 dětmi	6 074	6 310	6 415	6 635	6 211	6 489	5 817
s 3 a více dětmi	809	853	788	881	868	881	764
Počet nezletilých dětí při rozvodu	23 716	23 187	22 855	23 752	22 294	22 644	20 187
Prům. počet dětí v manželstvích s dětmi	1,50	1,55	1,55	1,56	1,57	1,59	1,59
Prům. počet dětí v manželství při rozvodu	0,84	0,89	0,91	0,92	0,92	0,94	0,93
Rozvody s nezletilými dětmi (%)	56,3	57,5	58,9	59,0	58,4	59,0	58,5
v tom s 1 dítětem (%)	56,5	52,2	51,1	50,5	50,1	48,2	48,3
s 2 dětmi (%)	38,4	42,1	43,6	43,7	43,8	45,6	45,7
s 3 a více dětmi (%)	5,1	5,7	5,4	5,8	6,1	6,2	6,0

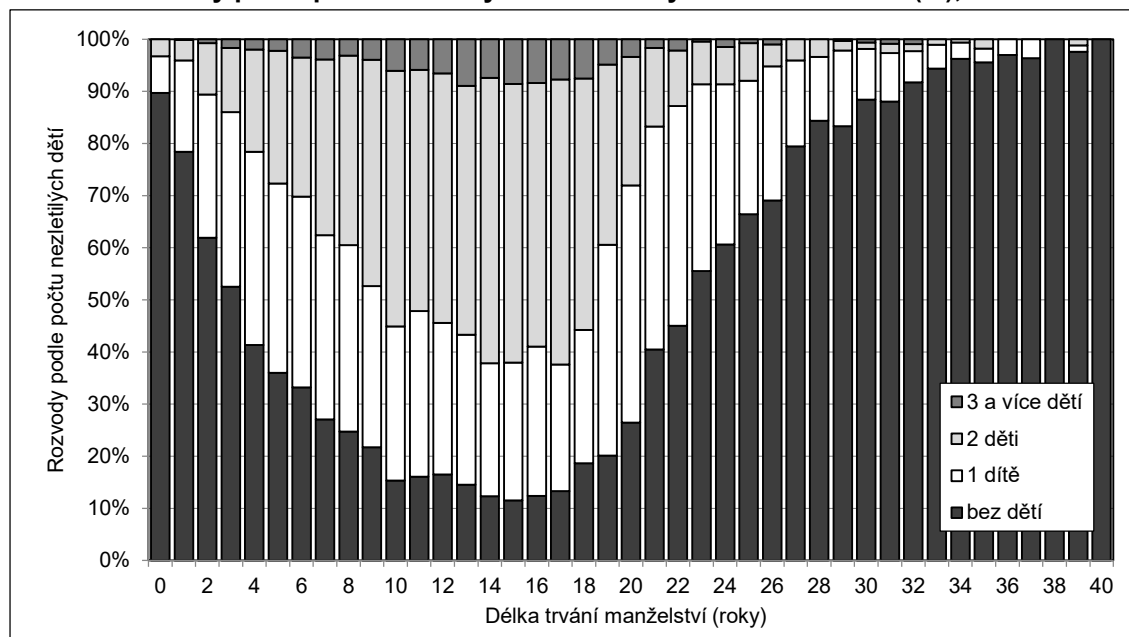
V manželstvích s nezletilými dětmi, která skončila v roce 2020 rozvodem, žilo v 48,3 % případů jedno nezletilé dítě, v 45,7 % dvě děti a v 6,0 % tři či více dětí. V průběhu uplynulého desetiletí docházelo u rozvodu k nárůstu podílu rodin se dvěma dětmi (v porovnání roku 2011 a 2020 růst o 7,4 p. b.) na úkor rodin s jedním dítětem (pokles o 8,3 p. b.) při poměrně malém a stabilním (5–6%) zastoupení rodin se třemi či více dětmi (tab. 3.3). Průměrný počet dětí připadající na jedno rozvedené manželství s dětmi se tak zvýšil, od počátku desetiletí z 1,50 na 1,59 dítěte v roce 2020. V porovnání s rokem 2019 ubylo relativně nejvíce rozvodů rodin se třemi a více nezletilými dětmi (o 13 %), dále s jedním dítětem (o 11 %), zatímco u rozvodů rodin s dvěma dětmi odpovídal meziroční pokles (o 10 %) úhrnu.

Struktura rozvodů podle počtu vlastních nezletilých dětí v rodině se však významně liší podle délky trvání manželství, přičemž koresponduje s časováním rození dětí do manželství a s jejich nabýváním zletilosti (obr. 3.2). Manželské páry se dvěma společnými nezletilými dětmi v roce 2020 převažovaly u rozvodů po 8–18 letech manželství, oproti tomu v nejkratších délkách trvání manželství (0–3 roky) a u dlouhotrvajících manželství (po 22 a více letech trvání) bylo nejvíce rozvodů bez nezletilých dětí v rodině. V délkách trvání manželství 4–7 a 19–21 let bylo nejvíce rozvedených rodin s jedním nezletilým dítětem. Rodiny se třemi či více nezletilými dětmi netvořily majoritní skupinu žádné délce trvání manželství, jejich zastoupení mezi rozvedenými rodinami s dětmi dosahovalo nejvýše k 9% úrovni (v délce 13 a 15 let).

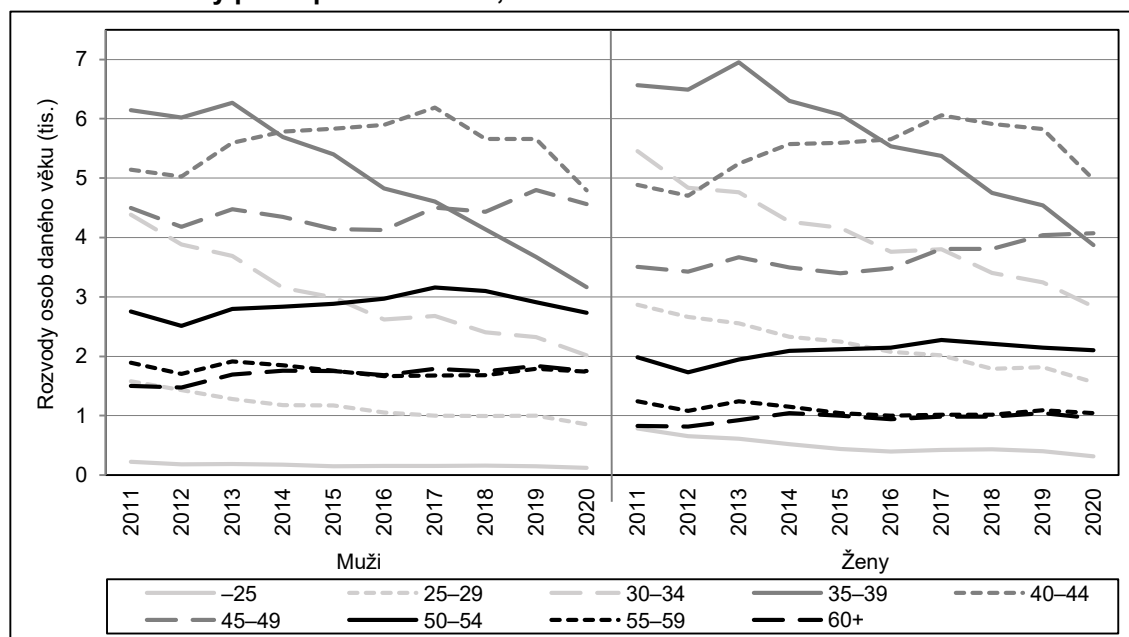

Obr. 3.2 Rozvody podle počtu nezletilých dětí a délky trvání manželství (%), 2020

Od počátku posledního desetiletí docházelo, v souladu se změnami ve věkové skladbě obyvatelstva, s posunem vstupu manželství do vyššího věku a s prodlužující se délkou manželství při rozvodu, k proměně věkové struktury rozvádějících se osob. Výrazně ubylo rozvodů osob mladších 40 let (nejvýrazněji ve věkové skupině 35–39 let a to mezi lety 2011 a 2020 o 54 % u mužů a 48 % u žen) a naopak vzrostlo zastoupení čtyřicátníků, padesátníků i starších osob u rozvodu. V porovnání pětiletých věkových kategorií (obr. 3.3) bylo v prvních třech letech nového desetiletí nejvíce rozvádějících se mužů ještě ve věku 35–39 let, poté od roku 2014 již ve věku 40–44 let, přičemž v roce 2020 jich bylo 4 795 (22,1 % ze všech rozvedených). Druhou nejpočetnější věkovou skupinu, jen s mírným odstupem, pak představovali muži ve věku 45–49 let (abs. 4 564 mužů, relativně 21,0 %).

Obr. 3.3 Rozvody podle pohlaví a věku, 2011–2020

Věková struktura rozvádějících žen je oproti mužům dlouhodobě o něco mladší díky jejich v průměru časnějšímu vstupu do manželství. Nejvíce rozvádějících se žen bylo až do roku 2015 ve věkové skupině 35–39 let, teprve v posledních pěti letech, od roku 2016, jsou stejně jako u mužů nejčetnější nově rozvedené

ženy 40–44leté (v roce 2020 abs. 4 979, relativně 22,9 %). V roce 2020 pak nově, stejně jako již dříve u mužů, představovaly druhou nejpočetnější věkovou skupinu u rozvodu ženy 45–49leté (abs. 4 073, relativně 18,7 %), zatímco 35–39leté byly až třetí nejčetnější (abs. 3 875, relativně 17,8 %).

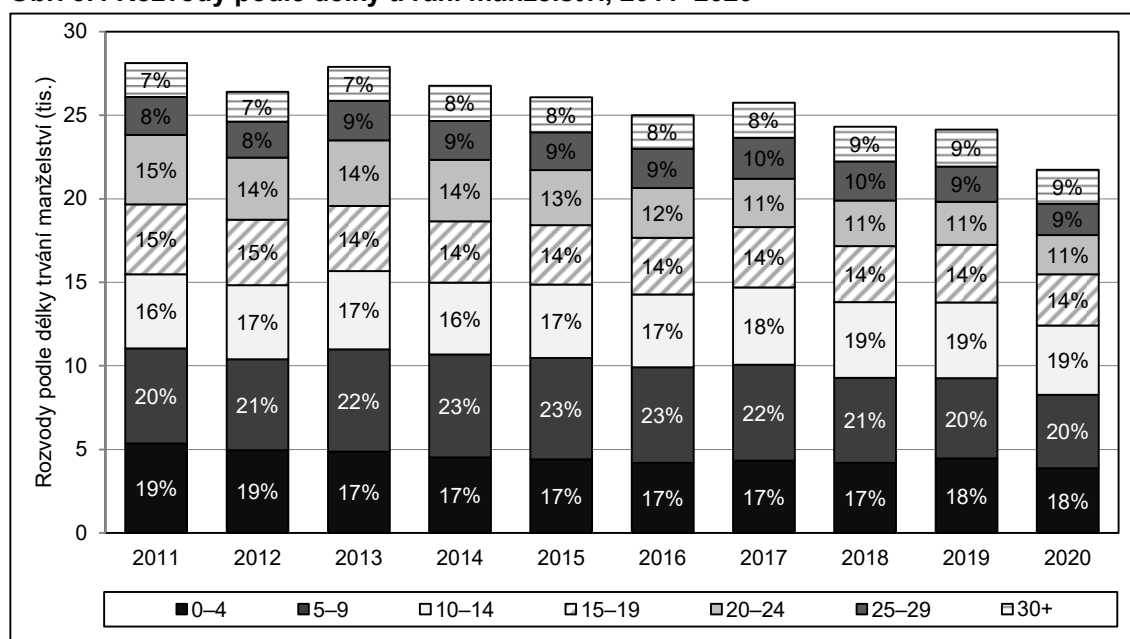
Z pohledu pětiletých intervalů délky trvání manželství při rozvodu jsou již od poloviny 90. let 20. století každoročně nejčetnější rozvody po 5–9 letech manželství. V roce 2020 tvořily 20,2 % všech rozvodů (abs. 4 396), v předešlých letech 2011–2019 se jejich zastoupení na ročním úhrnu pohybovalo v rozmezí 20–23 % (obr. 3.4). Druhou nejpočetnější skupinu představují od roku 2016 rozvody po 10–14 letech trvání manželství (19,1 % všech rozvodů v roce 2020, absolutně 4 146), když jejich podíl vzrostl na téměř jednu pětinu z 15,8 % v roce 2011. V letech 2011–2015 byla na této pozici aktuálně třetí nejčetnější skupina rozvodů v délce trvání manželství 0–4 dokončených let (17,8 % všech rozvodů v roce 2020, absolutně 3 870), jejichž podíl se v čase snížil.

Tab. 3.4 Rozvody podle délky trvání manželství, 2011–2020

Délka trvání manželství (roky)	2011	2015	2016	2017	2018	2019	2020
0–4	5 358	4 398	4 188	4 315	4 195	4 450	3 870
5–9	5 675	6 066	5 720	5 751	5 091	4 800	4 396
10–14	4 440	4 409	4 355	4 633	4 532	4 534	4 146
15–19	4 188	3 549	3 399	3 600	3 343	3 444	3 057
20–24	4 156	3 289	2 973	2 903	2 734	2 590	2 368
25–29	2 271	2 268	2 349	2 449	2 328	2 097	1 869
30+	2 025	2 104	2 012	2 104	2 090	2 226	2 028
Celkem	28 113	26 083	24 996	25 755	24 313	24 141	21 734

Zastoupení rozvodů do 5 let po sňatku na celkovém počtu rozvodů mělo od počátku desetiletí až do roku 2017 mírně klesající tendenci (pokles z 19,1 % v roce 2011 na 16,8 % v roce 2017), odrážející do roku 2013 trvající pokles sňatečnosti, v letech 2018–2020 bylo mírně vyšší (17–18 %). Za rostoucím podílem rozvodů v čase v délce 10–14 let pak stál vyšší počet sňatků v letech 2007 a 2008, zatímco pokles podílu rozvodů manželství trvajících 20–24 let lze spojovat s naopak výrazným propadem sňatečnosti v 90. letech 20. století. Zastoupení rozvodů po 30 a více letech trvání manželství mělo ve sledovaném období rostoucí trend, do roku 2018 i v případě rozvodů v délce manželství 25–29 let. V roce 2020 byl meziročně počet rozvodů nižší ve všech zmíněných intervalech délek trvání manželství a to poměrně jednotně o 9–11 %, pouze u rozvodů do 5 let od uzavření manželství byl pokles mírně vyšší, o 13 %.

Obr. 3.4 Rozvody podle délky trvání manželství, 2011–2020

Intenzita rozvodovosti (počet rozvodů v dané délce trvání manželství vztahený k počtu sňatků uzavřených před daným počtem let) je dlouhodobě nejvyšší mezi 3 až 6 lety po sňatku a poté s prodlužující se délkou manželství postupně klesá (obr. 3.5). V roce 2020 byla rozvodovost úplně nejvyšší, 2,04 rozvodů na sto sňatků, v délce 5 dokončených let trvání manželství, přičemž na úrovni 1,9–2,0 % byla i v délkách 3–7 let. Ve srovnání s předchozími lety byl vrchol rozvodovosti o dost nižší. V letech 2011–2015 se maximální výše rozvodovosti pohybovala v rozmezí 2,6–2,8 %, poté sice klesala, ale ještě v roce 2019 byla na úrovni 2,3 %. Mezi lety 2019 a 2020 se rozvodovost snížila v podstatě ve všech délkách trvání manželství (mírný nárůst byl zaznamenán pouze v délce 23 a 25 let), přičemž nejvíce (o 0,3–0,4 p. b.) v délkách 1–4 roky.

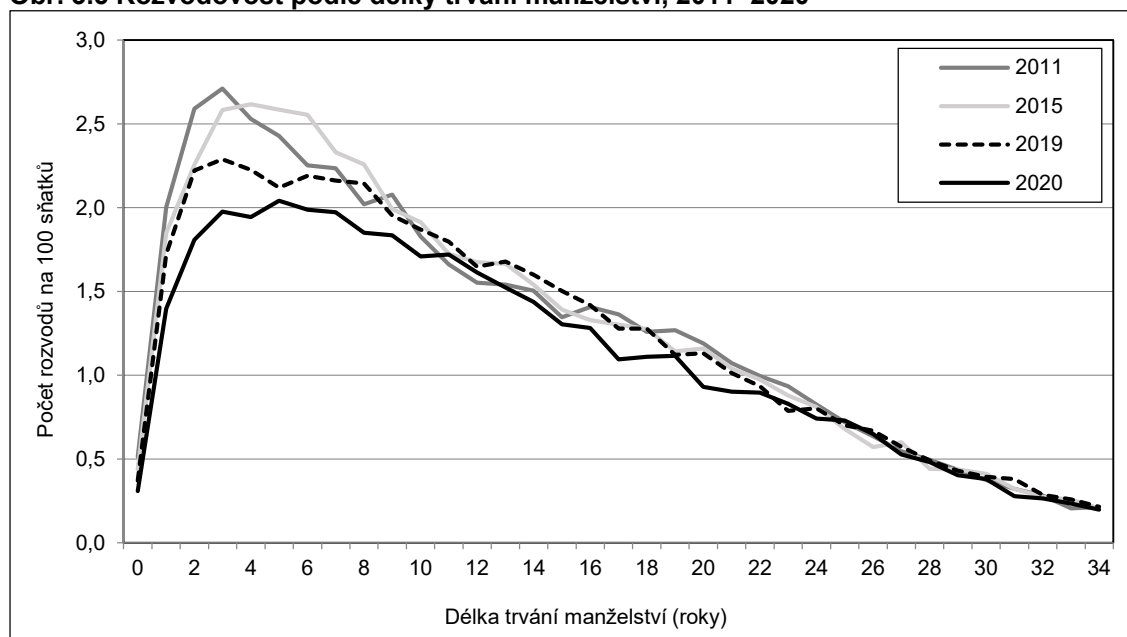
Z pohledu pětiletých intervalů trvání manželství (tab. 3.5) byly za poslední desetiletí nejvýraznější změny intenzity rozvodovosti zaznamenány u té nejkratší, v intervalu 0–4 roky, kde se v období let 2011–2020 snížila z 2,12 na 1,49 rozvodů na 100 sňatků (relativně o 30 %). Mírněji a v čase kolísavě klesala také úroveň rozvodovosti v intervalu 5–9 let (z 2,20 na 1,94; o 12 %), 15–19 let (z 1,32 na 1,18; o 11 %) a 20–24 let (z 1,00 na 0,86; o 14 %), v posledních třech letech i v intervalu 25–29 let (z 0,61 v roce 2017 na 0,54 v roce 2020). Naopak počet rozvodů na 100 sňatků se v průběhu poslední dekády zvýšil v intervalu 30 a více let trvání manželství (z 0,22 na 0,25; o 13 %). Rozvodovost 10–14letých manželství v daném období, bez jasného trendu, kolísala (1,60–1,78 rozvodů na 100 sňatků).

Tab. 3.5 Rozvodovost podle délky trvání manželství, 2011–2020

Délka trvání manželství (roky)	2011	2015	2016	2017	2018	2019	2020
0	0,51	0,44	0,40	0,45	0,37	0,37	0,31
1	2,00	1,85	1,67	1,74	1,77	1,72	1,40
2	2,59	2,26	2,34	2,16	2,07	2,22	1,81
3	2,71	2,58	2,42	2,47	2,18	2,29	1,98
4	2,53	2,62	2,43	2,50	2,32	2,23	1,94
5	2,43	2,59	2,41	2,51	2,39	2,12	2,04
6	2,25	2,55	2,50	2,54	2,27	2,19	1,99
7	2,24	2,33	2,18	2,34	2,05	2,16	1,97
8	2,02	2,26	2,24	2,29	2,10	2,14	1,85
9	2,08	1,99	2,02	2,19	2,14	1,95	1,83
0–4	2,12	1,94	1,82	1,82	1,70	1,74	1,49
5–9	2,20	2,34	2,26	2,36	2,19	2,11	1,94
10–14	1,62	1,70	1,69	1,78	1,72	1,72	1,60
15–19	1,32	1,29	1,24	1,33	1,26	1,32	1,18
20–24	1,00	0,96	0,94	0,97	0,96	0,93	0,86
25–29	0,57	0,55	0,57	0,61	0,59	0,56	0,54
30+	0,22	0,25	0,24	0,26	0,26	0,28	0,25
Úhrnná rozvodovost (%)	46,2	46,5	45,2	47,2	44,8	44,8	40,6
Průměrná délka trvání manželství	12,9	13,0	13,1	13,2	13,4	13,5	13,7

Pozn.: Počet rozvodů dané délky trvání manželství na sto sňatků uzavřených před daným počtem let. U pětiletých intervalů délky trvání manželství průměrná rozvodovost v daném intervalu. U intervalu 30+ let počet rozvodů vztahován k 10 příslušným sňatkovým kohortám.

Při setrvání intenzit v jednotlivých délkách trvání manželství na úrovni roku 2020 by rozvodem skončilo 40,6 % manželství, meziročně méně o 4,25 p. b. Naposledy byla úhrnná rozvodovost nižší v roce 1999, kdy činila 32,5 % (šlo ale pouze o dočasný pokles po změně rozvodové legislativy). V období let 2011–2019 se hodnoty ukazatele oproti tomu pohybovaly v rozmezí 44,5–47,8 % s maximem zaznamenaným v roce 2013. Průměrná délka trvání manželství do jeho zániku rozvodem se již více jak dvě desetiletí s menšími výkyvy prodlužuje, mezi lety 2011 a 2020 se navýšila z 12,9 let na 13,7 let, tj. o 0,8 roku, přičemž poslední meziroční nárůst činil 0,2 roku.

Obr. 3.5 Rozvodovost podle délky trvání manželství, 2011–2020

V roce 2020 bylo v ČR rozvedeno celkem 1 765 manželství (o 165 méně než v roce 2019), kde minimálně jeden z manželů měl cizí státní občanství (tab. 3.6). Uvedené rozvody představovaly 8,1 % z celkového počtu rozvodů, prakticky stejně jako v roce 2019, když meziroční pokles jejich počtu byl ve srovnání s úhrnem jen mírně nižší. Zastoupení rozvodů s cizincem kolísalo na úrovni 7–8 % po celé uplynulé desetiletí.

Podobně jako u sňatků je i u rozvodů vyšší počet cizinců na straně mužů. V roce 2020 stanulo u rozvodového soudu 1 206 mužů-cizinců (5,5 % ze všech rozvedených mužů) a 928 žen-cizinek (4,3 % ze všech rozvedených žen), dohromady tak 2 134 cizinců. Ze čtyř pětín²⁷ byl u rozvodů manželství s cizincem jedním z manželů Čech/Češka a druhým cizinec. V roce 2020 se v 47,4 % případů jednalo o ukončení manželství mezi Češkou a mužem-cizincem a v 31,7 % mezi Čechem a ženou-cizinkou. Ve zbylých 20,9 %, tedy z jedné pětiny, šlo o rozvod dvou cizích státních občanů²⁸.

Ženy s českým státním občanstvím ve smíšeném manželství se v roce 2020, stejně jako v předchozích letech, zdaleka nejvíce rozváděly s muži ze Slovenska (abs. 258), výrazně méně pak dále bylo rozvodů Češek s muži z Ukrajiny (abs. 70), resp. Tuniska²⁹ (abs. 44). Podobně tomu bylo i u druhé skupiny rozvádějících se smíšených svazků, kdy nejvíce mužů s českým občanstvím se rozvádělo se Slovenkou (abs. 238), dále s Ukrajinkou (abs. 119) a podstatně méně pak, na třetím místě, s ženou z Ruska³⁰ (abs. 44). Z 369 případů rozvodu z roku 2020, kdy ani jeden z manželů neměl české státní občanství, se nejčastěji

²⁷ Údaj odpovídá období posledních pěti let. V letech 2011–2015 bylo zastoupení takto heterogenních párů mezi rozvody s cizinci ještě vyšší, když klesalo z 91 % v roce 2011 na 83 % v roce 2015.

²⁸ Na základě Nařízení Rady č. 2201/2003, o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti obou manželů k dětem, je možné rozvést v České republice manželství dvou manželů – cizinců, a to v případě, kdy mají manželé obvyklé bydliště v České republice, nebo měli manželé poslední společné obvyklé bydliště v České republice, pokud zde jeden z nich ještě bydlí, nebo zde má odpůrce bydliště, nebo v případě společného návrhu na zahájení řízení má alespoň jeden z manželů obvyklé bydliště v České republice, nebo má v České republice navrhovatel obvyklé bydliště, v němž bydlel nejméně jeden rok bezprostředně před podáním návrhu na zahájení řízení. Rozvedeno v ČR může být jen takové manželství, které bylo uzavřeno v ČR anebo v ČR uznáno.

²⁹ V předešlých letech se rozvody Češek nejčastěji týkaly také mužů státního občanství Vietnam (druhé místo v roce 2012 a třetí v letech 2011, 2013 a 2015) a Německo (na třetím místě v roce 2012, 2014, 2016 a 2019).

³⁰ Stejně pořadí platí beze změny od roku 2013, v letech 2011 a 2012 byly na prvním místě rozvody Čecha s Ukrajinkou, na druhém místě se Slovenkou a na třetím místě s Vietnamkou, resp. v roce 2012 již s Ruskou.

jednalo o manželství dvou osob vietnamského státního občanství³¹ (abs. 77), dále o dva Slováci (abs. 68) a o dva Ukrajince (abs. 63).

Manželství dvou cizinců bylo v roce 2020 při rozvodu v průměru o 3,6 roku kratší (11,7leté) než v případě rozvedeného manželství dvou občanů ČR (15,3leté). U rozvodů smíšených manželství muže/ženy českého státního občanství s cizinkou/cizincem byla průměrná doba trvání manželství ještě o něco kratší, když se v srovnání s rozvody dvou občanů ČR lišila o 4,4, resp. 4,1 roku.

Tab. 3.6 Rozvody podle státního občanství manželů, 2011–2020

	2011	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Rozvody alespoň s 1 cizincem	1 874	2 046	1 906	2 041	1 978	1 930	1 765
- podíl na všech rozvodech (%)	6,7	7,8	7,6	7,9	8,1	8,0	8,1
Počet cizinců u rozvodů	2 044	2 401	2 277	2 466	2 365	2 348	2 134
Rozvody - žena ČR + cizinec	1 026	1 005	904	949	914	883	837
z toho státní občanství: Slovensko	222	255	245	247	273	213	258
Ukrajina	83	86	65	78	71	77	70
Tunisko	31	30	41	51	45	34	44
Rozvody - muž ČR + cizinka	678	686	631	667	677	629	559
z toho státní občanství: Slovensko	181	235	252	238	256	239	238
Ukrajina	203	205	136	175	152	150	119
Rusko	58	53	61	46	50	57	44
Rozvody - oba cizinci	170	355	371	425	387	418	369
z toho: oba občané Vietnamu	20	103	119	134	102	98	77
oba občané Slovenska	35	69	70	88	87	91	68
oba občané Ukrajiny	18	39	35	57	59	60	63
	Průměrná délka trvání manželství při rozvodu*						
Rozvody dvou občanů ČR	15,1	15,2	15,2	15,2	15,3	15,3	15,3
Rozvody Češky s cizincem	8,6	10,3	10,3	10,4	10,7	10,8	11,2
Rozvody Čecha s cizinkou	8,8	10,1	10,1	10,5	11,2	10,4	10,9
Rozvody dvou cizinců	11,2	10,5	11,2	11,1	11,2	11,7	11,7

* Výpočet z absolutních počtů rozvodů podle délky trvání manželství (takto vypočtená průměrná délka trvání všech manželství byla ve sledovaném období v průměru o 1,6 roku vyšší než údaj uvedený v tab. 3.5, vycházející z rozložení měr rozvodovosti podle délky trvání manželství).

Pozn.: Výběr a řazení občanství podle četnosti v roce 2020.

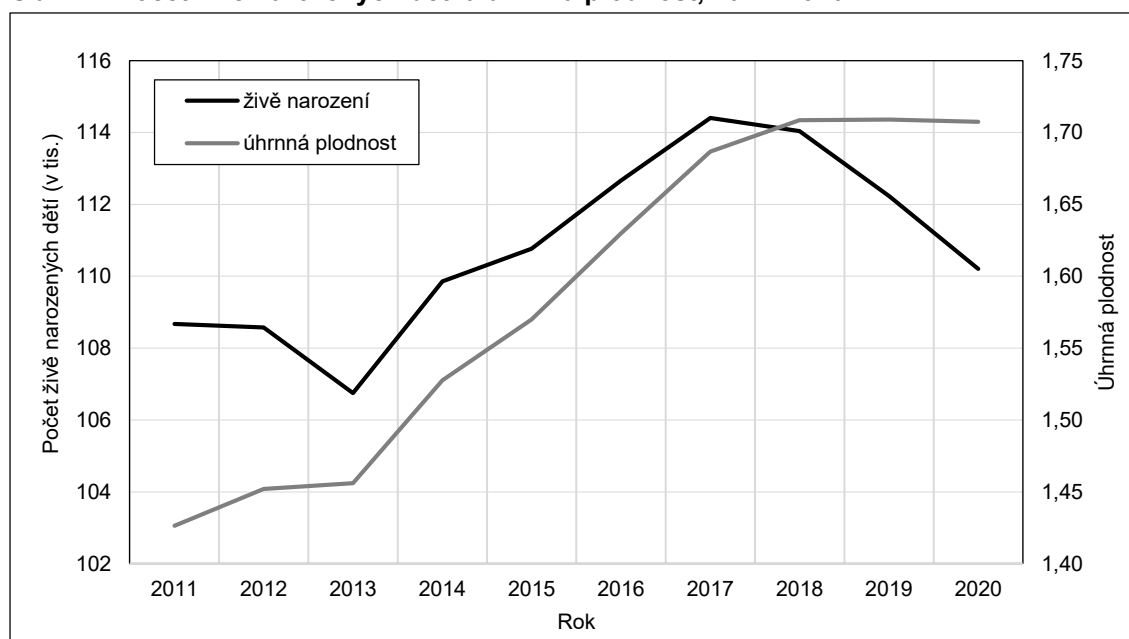
³¹ Dvě osoby vietnamského státního občanství jsou nejčetnějším párem mezi rozvody dvou cizinců nepřetržitě od roku 2013, v letech 2011 a 2012 šlo o pár dvou Slováků.

4 Porodnost

V roce 2020 se v České republice živě narodilo 110,2 tisíce dětí, o 2,0 tisíce méně než v roce 2019, a počet živě narozených meziročně poklesl již potřetí v řadě. Nicméně hodnota ukazatele úhrnné plodnosti setrvala na stejné úrovni jako v minulých dvou letech, a to na 1,71 dítěte na jednu ženu. Průměrný věk matky při narození dítěte zůstal stejný jako v předchozím roce – 30,2 let. Podíl živě narozených dětí mimo manželství se po dvouletém poklesu zvýšil o 0,3 p. b. a vrátil se na úroveň z roku 2018, když dosáhl 48,5 %.

V roce 2020 bylo evidováno celkem 110 200 živě narozených dětí, nových obyvatel České republiky, což bylo o 2 031 méně než v předchozím roce (tab. 4.1), ale o 1 527 dětí více než v roce 2011. V letech 2012 a 2013 počet narozených mírně klesal, další čtyři roky rostl až na 114,4 tisíce v roce 2017 a od té doby opět klesal (obr. 4.1). Úhrnná plodnost během let 2012–2018 meziročně rostla (tab. 4.8), a to z 1,43 dítěte na jednu ženu v roce 2011 na 1,71 dítěte v roce 2018, a na úrovni 1,71 setrvala i v letech 2019 a 2020.

Obr. 4.1 Počet živě narozených dětí a úhrnná plodnost, 2011–2020

Ze 110 200 živě narozených dětí v roce 2020 bylo 56 276 chlapců a 53 924 dívek, což odpovídá poměru 104,4 chlapců na 100 dívek. Tento ukazatel, tzv. sekundární index maskulinity, se mezi roky 2011 a 2020 pohyboval v rozmezí 104,4 až 105,5 chlapců na 100 dívek a průměrná hodnota za celé sledované období činila 105,1.

Mrtvě se v roce 2020 narodilo 431 dětí, o 29 více než o rok dříve (tab. 4.1). V průměru se v období 2011 až 2020 mrtvě narodilo 387 dětí ročně, přičemž vyšší počty od roku 2012 jsou ovlivněny zejména změnou definice mrtvě narozeného dítěte³². To se odrazilo i na úrovni mrtvorozenosti (podíl mrtvě narozených dětí

³² Narozením mrtvého dítěte se dle vyhlášky č. 11/1988 Sb., o povinném hlášení ukončení těhotenství, úmrtí dítěte a úmrtí matky, která byla k 1. 4. 2012 zrušena zákonem č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách, rozumělo „úplné vypuzení nebo vynětí z těla matčina, jestliže plod neprojevuje ani jednu ze známek života a má porodní hmotnost 1 000 g a vyšší“. Zákon o zdravotních službách, účinný od 1. 4. 2012, přímou definici mrtvě narozeného dítěte neobsahuje, definuje však plod po potratu, kterým se rozumí „plod, který po úplném vypuzení nebo vynětí z těla matčina neprojevuje ani jednu ze známek života a současně jeho porodní hmotnost je nižší než 500 g, a pokud ji nelze zjistit, jestliže je těhotenství kratší než 22 týdnů.“ Hranice pro vymezení mrtvě narozených dětí se tak snížila na 500 g.

Definice mrtvě narozeného dítěte je pak, pro potřeby vyplnění Listu o prohlídce zemřelého, který se vyplňuje i za mrtvě narozené děti, uvedena v pokynech k vyplnění tohoto listu (ve vyhlášce č. 297/2012 Sb., o Listu o prohlídce zemřelého, ve znění pozdějších předpisů). Mrtvě narozeným dítětem se rozumí plod narozený bez známek života, jehož hmotnost je

z 1 000 všech narozených dětí), která v roce 2011 dosáhla 2,9 ‰, poté se pohybovala v rozmezí 3,3 ‰ (v letech 2017 a 2018) až 3,9 ‰ v roce 2020, což byla nejvyšší hodnota od počátku 90. let 20. století.

Počet porodů se meziročně snížil o 2,0 tisíce na 109 161 v roce 2020, z čehož bylo 107 696 jednočetných porodů (98,7 %) a 1 460 dvoučetných porodů (1,3 %), v 5 případech se narodila trojčata (tab. 4.1). Od roku 2011, kdy byl podíl vícečetných porodů 1,9 %, se jejich podíl plynule snižoval a poslední tři roky se drží na úrovni 1,3 %. Za poklesem stojí vliv legislativních opatření, která od roku 2012 ženy při umělém oplodnění motivují k přenosu pouze jednoho embrya³³. Aktuální zastoupení vícečetných porodů je však stále mírně vyšší, než jaké bylo obvyklé do poloviny 90. let 20. století (okolo 1 %). Souvisí to s rostoucím věkem žen při otěhotnění (a potažmo v době porodu), kterého je častěji dosaženo metodami asistované reprodukce, u nichž je vyšší pravděpodobnost vícečetného porodu.

Tab. 4.1 Narození a porody, 2011–2020

	2011	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Narození celkem	108 990	111 162	113 083	114 789	114 419	112 633	110 631
Živě narození	108 673	110 764	112 663	114 405	114 036	112 231	110 200
v tom: chlapci	55 789	56 817	57 837	58 671	58 256	57 585	56 276
dívky	52 884	53 947	54 826	55 734	55 780	54 646	53 924
Mrtvě narození	317	398	420	384	383	402	431
Mrtvorozenost (‰)	2,9	3,6	3,7	3,3	3,3	3,6	3,9
Porody celkem	106 921	109 519	111 396	113 181	112 903	111 166	109 161
v tom: jednočetné	104 862	107 889	109 719	111 585	111 398	109 705	107 696
dvojčat	2 049	1 617	1 667	1 584	1 495	1 455	1 460
trojčat	10	13	10	12	9	6	5
čtyřčat	-	-	-	-	1	-	-
Podíl vícečetných porodů (%)	1,9	1,5	1,5	1,4	1,3	1,3	1,3

Pozn.: V roce 2013 se narodila jedna paterčata.

Průměrná porodní hmotnost dětí, které se narodily (a u kterých byla porodní váha zjištěna) v roce 2020, dosáhla 3 319 gramů (o 14 gramů více než v předchozím roce) a nadále tak pokračoval rostoucí trend porodní hmotnosti živě narozených dětí (tab. 4.2). Srovnání průměrné hmotnosti živě narozených dětí na počátku a na konci uplynulého desetiletí ukázalo na její nárůst (od roku 2013 kontinuální) o 44 gramů, shodně u chlapců i dívek. Průměrná hmotnost živě narozených chlapců v roce 2020 byla 3 383 gramů, dívky se rodily v průměru s hmotností 3 252 gramů. Rozdíl v hmotnosti chlapců a dívek byl ve sledovaných letech stabilní, pohyboval se v rozmezí 128 g (v roce 2019) a 138 g (v roce 2012).

Struktura živě narozených dětí podle intervalů porodní hmotnosti se v průběhu let výrazně neměnila. Nejčastěji se rodí děti s hmotností 3 000–3 499 gramů (38,7 % ze všech živě narozených dětí se zjištěnou porodní hmotností v roce 2020), následují děti o váze 3 500–3 999 gramů (29,7 % v roce 2020) a 2 500–2 999 gramů (16,4 % v roce 2020). Novorozenců vážících 4 000 gramů a více bylo 8,7 % v roce 2020, zatímco těch s nízkou porodní hmotností pod 2 500 gramů 6,6 % (tab. 4.2). Před deseti lety byl podíl těchto dvou skupin novorozenců téměř stejný (7,6 % novorozenců s porodní hmotností do 2 500 g, resp. 7,7 % dětí s porodní hmotností 4 000 g a více v roce 2011), v letech 2012–2014 se narodilo více dětí s porodní hmotností do 2 500 g oproti dětem, které při narození vážily alespoň 4 000 g, v roce 2015 se podíly opět vyrovnaly (na úrovni 7,7 %) a od té doby se nůžky opět rozevírají.

500 g a více, nelze-li porodní hmotnost určit, narozený po 22. dokončeném týdnu těhotenství, a nelze-li délku těhotenství určit, nejméně 25 cm dlouhý, a to od temene hlavy k patě.

³³ Od 1. 4. 2012 nabyla účinnosti novela zákona o veřejném zdravotním pojištění (č. 48/1997 Sb.), podle níž stát hradí čtyři cykly umělého oplodnění za předpokladu, že v prvních dvou cyklech došlo k přenosu jednoho embrya. V ostatních případech jsou hrazeny pouze tři cykly.

Tab. 4.2 Živě narození podle porodní hmotnosti, 2011–2020

Porodní hmotnost	2011	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Méně než 1 000 gramů	450	453	494	505	441	383	381
1 000 – 2 499 gramů	7 810	8 013	7 991	7 989	7 410	7 149	6 809
2 500 – 2 999 gramů	19 256	19 533	19 459	19 881	19 211	18 769	17 802
3 000 – 3 499 gramů	41 917	42 755	43 799	44 102	43 908	42 972	42 058
3 500 – 3 999 gramů	30 482	30 000	31 144	31 834	32 647	32 273	32 265
4 000 – 4 499 gramů	7 533	7 523	7 767	8 016	8 159	8 253	8 416
4 500 a více gramů	848	864	976	896	964	920	1 031
Nezjištěna	377	1 623	1 033	1 182	1 296	1 512	1 438
Průměrná hmotnost (v gramech)	3 275	3 272	3 281	3 283	3 300	3 305	3 319
Chlapci	3 339	3 337	3 345	3 349	3 366	3 368	3 383
Dívky	3 208	3 203	3 213	3 214	3 232	3 239	3 252
% z živě narozených se zjištěnou porodní hmotností							
Méně než 1 000 gramů	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,3	0,4
1 000 – 2 499 gramů	7,2	7,3	7,2	7,1	6,6	6,5	6,3
2 500 – 2 999 gramů	17,8	17,9	17,4	17,6	17,0	17,0	16,4
3 000 – 3 499 gramů	38,7	39,2	39,2	39,0	38,9	38,8	38,7
3 500 – 3 999 gramů	28,1	27,5	27,9	28,1	29,0	29,1	29,7
4 000 – 4 499 gramů	7,0	6,9	7,0	7,1	7,2	7,5	7,7
4 500 a více gramů	0,8	0,8	0,9	0,8	0,9	0,8	0,9

Porodní hmotnost úzce souvisí s délkou trvání těhotenství (tab. 4.5). Nejčastěji se děti rodily ve 41. týdnu těhotenství (tj. přesná délka těhotenství 40 týdnů + 0 dní až 40 týdnů + 6 dní, tzn. 40 dokončených týdnů těhotenství), a to téměř třetina z živě narozených dětí v celém sledovaném desetiletí (tab. 4.3). Zhruba čtvrtina dětí se narodila ve 40. týdnu těhotenství (39 dokončených týdnů), kolem 16 % ve 42. týdnu (41 dokončených týdnů) a zhruba 14 % ve 39. týdnu (38 dokončených týdnů).

Tab. 4.3 Podíly živě narozených dětí podle délky trvání těhotenství (v %), 2011–2020

Dokončený týden	Délka trvání (dokončené týdny a dny)	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Méně než 37	do 36+6	8,0	8,3	8,4	7,8	7,5	7,5	7,3	6,9	6,9	6,7
37	37+0 až 37+6	5,8	6,1	5,9	5,7	5,6	5,7	5,7	5,6	5,6	5,4
38	38+0 až 38+6	13,4	14,3	14,1	13,4	13,6	13,7	13,6	13,5	13,5	13,3
39	39+0 až 39+6	23,8	24,4	24,7	24,5	24,7	24,8	25,1	25,0	25,4	25,6
40	40+0 až 40+6	30,6	30,0	29,6	29,8	29,9	29,5	29,3	30,0	29,9	30,1
41	41+0 až 41+6	16,0	14,8	14,9	15,7	15,7	15,9	16,3	16,1	16,2	16,3
42+	42+0 a déle	2,3	2,2	2,4	3,1	3,1	2,9	2,7	2,8	2,5	2,6

Pozn.: Pouze ze živě narozených se zjištěnou délkou trvání těhotenství.

Předčasný porod je definován jako narození dítěte před 37. dokončeným týdnem těhotenství (tzn. do 36 týdnů a 6 dnů)³⁴. Počet i podíl předčasně narozených dětí se v průběhu poslední dekády snížil, absolutně poklesl z 8 641 živě narozených v roce 2011 na 7 188 v roce 2020 (tj. o 1 453 dětí), relativně došlo ve sledovaném období k poklesu z 8,0 % na 6,7 % (tzn. o 1,3 p. b.). Důvody předčasného porodu mohou být různé. Mezi ty známé patří například vícečetné těhotenství, infekce těhotné ženy, diabetes, vysoký krevní tlak, užívání návykových látek nebo kouření. Z hlediska věku mají vyšší riziko předčasného porodu velmi mladé ženy nebo naopak ty starší, věk hraje roli zvláště u prvorodiček³⁵.

³⁴ Dle definice Světové zdravotnické organizace viz: <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/preterm-birth>.

³⁵ Tisková zpráva ÚZIS ze dne 25. 8. 2020 viz: <https://www.uzis.cz/index.php?pg=aktuality&aid=8425>.

Byly to právě nejmladší ženy, u nichž byl podíl předčasných porodů ve většině let uplynulé dekády nejvyšší. Výjimkou byly roky 2011–2012 a 2014, kdy byl tento podíl nejvyšší u žen 40letých a starších. Zatímco u nejstarších žen došlo v uplynulém desetiletí k největšímu relativnímu poklesu podílu předčasných porodů (z více než 11 % v roce 2011 na 8,5 % v roce 2020), u žen nejmladších se tento podíl příliš neměnil, pohyboval se od 9,7 % v roce 2017 do 10,7 % v roce 2012, pouze v roce 2013 byl mírně vyšší (11,7%).

Tab. 4.4 Podíly předčasně* narozených dětí podle věku rodičky, 2011–2020

Věk	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
-19	10,1 %	10,7 %	11,7 %	10,2 %	10,6 %	10,6 %	9,7 %	10,4 %	10,4 %	10,2 %
20-24	7,8 %	8,3 %	8,6 %	7,8 %	7,9 %	8,0 %	8,3 %	7,5 %	7,4 %	7,4 %
25-29	7,8 %	7,9 %	7,7 %	7,4 %	7,0 %	7,4 %	6,9 %	6,6 %	6,6 %	6,1 %
30-34	7,7 %	7,9 %	8,0 %	7,3 %	7,3 %	6,9 %	6,8 %	6,6 %	6,2 %	6,4 %
35-39	8,3 %	8,9 %	9,3 %	8,4 %	7,8 %	7,8 %	7,9 %	7,1 %	7,6 %	7,1 %
40+	11,7 %	10,9 %	10,5 %	10,8 %	9,5 %	10,0 %	8,0 %	8,5 %	8,6 %	8,5 %

* Za předčasně narozené je považováno dítě narozené před dokončeným 37. týdnem těhotenství.

Pozn.: Pouze ze živě narozených dětí se zjištěnou délkou trvání těhotenství.

Průměrná porodní hmotnost předčasně narozených dětí se v poslední dekádě pohybovala mezi 2 204 g v roce 2017 a 2 272 g v letech 2013 a 2020. S délkou těhotenství roste i porodní hmotnost dítěte (tab. 4.5). Zatímco děti narozené ve 38. týdnu těhotenství (37 dokončených týdnů) mají v průměru porodní hmotnost kolem 2 900 g, ve 39. týdnu (38 dokončených týdnů) průměrná porodní hmotnost překračuje 3 100 g, ve 40. týdnu (39 dokončených týdnů) 3 300 g, ve 41. týdnu (40 dokončených týdnů) už porodní hmotnost šplhá k 3 500 g a děti narozené ve 42. týdnu (41 dokončených týdnů) a později tuto hranici v průměru překračují.

Tab. 4.5 Průměrná porodní hmotnost (v gramech) živě narozených dětí podle délky trvání těhotenství, 2011–2020

Dokončený týden	Délka trvání (dokončené týdny a dny)	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
do 37	do 36+6	2 264	2 251	2 272	2 256	2 215	2 231	2 204	2 251	2 249	2 272
37	37+0 až 37+6	2 907	2 915	2 911	2 897	2 904	2 905	2 903	2 895	2 896	2 896
38	38+0 až 38+6	3 148	3 151	3 144	3 138	3 137	3 148	3 136	3 154	3 155	3 169
39	39+0 až 39+6	3 327	3 327	3 320	3 319	3 318	3 326	3 327	3 340	3 344	3 352
40	40+0 až 40+6	3 456	3 455	3 450	3 446	3 449	3 464	3 468	3 473	3 481	3 494
41	41+0 až 41+6	3 559	3 561	3 554	3 555	3 554	3 569	3 576	3 586	3 595	3 605
42+	42+0 a déle	3 579	3 613	3 580	3 594	3 595	3 603	3 614	3 616	3 628	3 619

Z pohledu rodinného stavu rodičky dlouhodobě převažují děti narozené vdaným ženám a nejinak tomu bylo i v roce 2020 (tab. 4.6), kdy se vdaným ženám narodilo 56 792 dětí (meziročně o 1 346 více), více než polovina (51,5 %) všech živě narozených dětí v tomto roce. Za posledních deset let se podíl dětí narozených vdaným ženám postupně snižoval z 58,2 % v roce 2011 až na historické minimum (51,0 %) v roce 2017. Od té doby se udržuje na necelých 52 %. Podíl svobodných mezi matkami živě narozených dětí dosáhl v roce 2020 svého maxima (44,3 %) a překonal tak dosavadní nejvyšší podíl svobodných matek z roku 2017 (44,0 %). Zatímco v posledních pěti letech se podíl svobodných matek pohyboval mezi 43 % a 44 %, ještě před deseti lety bylo jejich zastoupení pouze okolo jedné třetiny (35,6 % v roce 2011; tab. 4.6). V absolutním počtu se v roce 2020 svobodným ženám živě narodilo 48 799 dětí (meziročně o 338 méně).

Relativní i absolutní meziroční pokles v roce 2020 byl evidován v případě rozvedených rodiček, jejichž zastoupení se oproti předchozímu roku snížilo ze 4,3 % na 4,1 %, když porodily 4 482 dětí (meziročně o 336 méně). Podíl živě narozených dětí rozvedeným ženám klesal během uplynulých deseti let nepřetržitě, v roce 2011 porodily 6,0 % živě narozených dětí. Ovdovělé ženy se na počtu živě narozených dětí podílí pouze marginálně, v roce 2020 porodily 127 dětí (tj. 0,1 % všech živě narozených dětí; tab. 4.6).

Tab. 4.6 Živě narození podle rodinného stavu matky, 2011–2020

Rodinný stav matky	2011	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Svobodná	38 666	46 887	48 807	50 379	49 956	49 137	48 799
Vdaná	63 252	57 788	57 930	58 314	58 698	58 138	56 792
Rozvedená	6 514	5 911	5 730	5 539	5 227	4 818	4 482
Ovdovělá	241	178	196	173	155	138	127
	%						
Svobodná	35,6	42,3	43,3	44,0	43,8	43,8	44,3
Vdaná	58,2	52,2	51,4	51,0	51,5	51,8	51,5
Rozvedená	6,0	5,3	5,1	4,8	4,6	4,3	4,1
Ovdovělá	0,2	0,2	0,2	0,2	0,1	0,1	0,1

Struktura živě narozených dětí podle pořadí narození byla v posledních deseti letech relativně stabilní (tab. 4.7). Prvorozené děti představovaly 46,9 % až 48,7 % všech živě narozených dětí (47,6 % v roce 2020), děti narozené jako druhé se podílely na úhrnu všech dětí z 36,6 % až 38,9 % (37,6 % v roce 2020) a živě narozené děti třetího a vyššího pořadí tvořily 14,1 % až 15,1 % (14,8 % v roce 2020) z celku. Meziročně došlo v roce 2020 k poklesu absolutního počtu živě narozených dětí všech pořadí (o 2 % u prvorozených a druhorozených, u dětí vyšších pořadích nevýrazně, o 0,3 %).

Tab. 4.7 Živě narození podle pořadí a legitimacy, 2011–2020

	2011	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Živě narození celkem	108 673	110 764	112 663	114 405	114 036	112 231	110 200
v 1. pořadí	50 989	53 223	54 918	55 726	54 755	53 647	52 414
v 2. pořadí	42 156	41 276	41 302	41 832	42 462	42 173	41 432
v 3. a dalším pořadí	15 528	16 265	16 443	16 847	16 819	16 411	16 354
Živě narození v manželství	63 252	57 788	57 930	58 314	58 698	58 138	56 792
v 1. pořadí	23 937	22 364	22 811	23 090	23 032	22 890	21 964
v 2. pořadí	29 537	25 795	25 527	25 505	25 905	25 653	25 326
v 3. a dalším pořadí	9 778	9 629	9 592	9 719	9 761	9 595	9 502
Živě narození mimo manželství	45 421	52 976	54 733	56 091	55 338	54 093	53 408
v 1. pořadí	27 052	30 859	32 107	32 636	31 723	30 757	30 450
v 2. pořadí	12 619	15 481	15 775	16 327	16 557	16 520	16 106
v 3. a dalším pořadí	5 750	6 636	6 851	7 128	7 058	6 816	6 852
Podíl dětí narozených mimo manželství (%)	41,8	47,8	48,6	49,0	48,5	48,2	48,5
v 1. pořadí	53,1	58,0	58,5	58,6	57,9	57,3	58,1
v 2. pořadí	29,9	37,5	38,2	39,0	39,0	39,2	38,9
v 3. a dalším pořadí	37,0	40,8	41,7	42,3	42,0	41,5	41,9

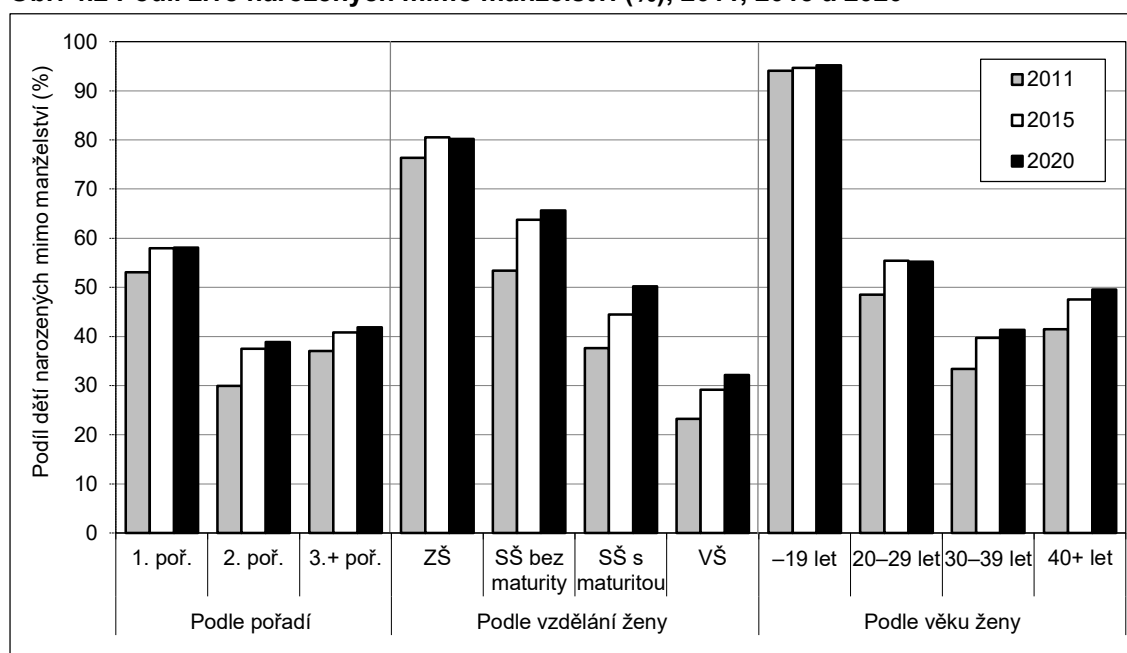
Struktura dětí podle pořadí se liší podle toho, zda se narodily v manželství či mimo něj. Z celkového počtu živě narozených v manželství jich v roce 2020 bylo 38,7 % prvního pořadí, 44,6 % druhého pořadí a 16,7 % třetího a vyššího pořadí. V posledních deseti letech se tyto podíly příliš neměnily. Zatímco u dětí narozených v manželství tak převažují děti druhého pořadí, u dětí narozených mimo manželství připadá nejvyšší podíl na děti prvního pořadí (57,0 % v roce 2020). Děti druhého pořadí se mimo manželství narodilo výrazně méně, a to 30,2 %, a třetího a vyššího pořadí 12,8 %.

Na počátku uplynulého desetiletí byl podíl dětí narozených mimo manželství na úrovni 41,8 %, poté rostl až do roku 2017, kdy dosáhl 49,0 %. Následně se v letech 2018 a 2019 mírně snížil, což se stalo poprvé po 30 letech nepřetržitého růstu. V roce 2020 opět meziročně vzrostl, a to o 0,3 p. b., a vrátil se tak na úroveň 48,5 % z roku 2018. Celkově se tedy skoro polovina živě narozených dětí aktuálně rodí mimo manželství. Z pohledu pořadí se v roce 2020 narodilo mimo manželství 58,1 % dětí prvního pořadí, 38,9 % dětí druhého pořadí a 41,9 % dětí třetího a vyššího pořadí (tab. 4.7). Ve srovnání s rokem 2011 se dané podíly zvýšily ve všech pořadích (obr. 4.2), nejvíce u druhorozených dětí (o 9 p. b.).

Podíl dětí narozených mimo manželství je významně ovlivněn mimo jiné faktorem nejvyššího ukončeného vzdělání ženy. V celém desetiletém období (2011–2020) byl podíl dětí narozených nevdaným ženám nepřímo úměrný rostoucí úrovni vzdělání. V odborné literatuře je tento fakt zdůvodňován tím, že ženy s vyšší úrovní vzdělání mají spíše tradiční postoje k narození dítěte do manželství, resp. mimo něj³⁶. Podíl dětí narozených mimo manželství v čase rostl ve všech vzdělanostních kategoriích, avšak ne se stejnou intenzitou. U vysokoškolsky vzdělaných žen dosáhl 32,1 % v roce 2020 (obr. 4.2), tedy o 8,9 p. b. více než v roce 2011. U žen se základním nebo nižším vzděláním činil v roce 2020 podíl dětí narozených mimo manželství 80,2 %, zatímco před deseti lety byl 76,3 % (tj. o 3,9 p. b. méně). Podíl dětí narozených nevdaným ženám se středoškolským vzděláním bez maturity vzrostl z 53,4 % v roce 2011 na 65,7 % v roce 2020. Ženy se středoškolským vzděláním s maturitou porodily v roce 2020 polovinu (50,2 %) dětí mimo manželství, zatímco o dekádu dříve to bylo 37,6 %.

Obr. 4.2 Podíl živě narozených mimo manželství (%), 2011, 2015 a 2020

Pozn.: Od roku 2015 se na hlášení o narození rozlišuje i vyšší odborné vzdělání; z důvodu srovnatelnosti delší časové řady je zde skupina matek s touto úrovní vzdělání zařazena k ženám se středoškolským vzděláním s maturitou.

Dalším významným faktorem diferenciacie podílu dětí narozených mimo manželství je věk matky (obr. 4.2). U nejmladších žen do 19 let je podíl dětí narozených mimo manželství zdaleka nejvyšší. Ve všech letech uplynulého desetiletí přesahoval 90,0 %, nejvyšší byl v roce 2020, kdy dosáhl 95,2 %. U žen ve věkové skupině 20 až 29 let byl již podíl dětí narozených nevdaným ženám podstatně nižší. Mezi roky 2011 a 2020 se zvýšil ze 48,5 % na 55,5 %. Nejnižší byl podíl dětí narozených mimo manželství u 30–39letých žen. V roce 2011 to byla třetina dětí (33,4 %), zatímco v roce 2020 více než dvě pětiny (41,3 %). Z hodnoty 41,5 % v roce 2011 na 49,6 % v roce 2020 se zvýšil podíl dětí narozených nevdaným 40letým a starším ženám.

Údaje o otci jsou u dětí narozených v manželství na hlášení o narození vždy uvedené, zatímco u dětí narozených mimo manželství tomu tak není. V roce 2020 údaje o otci nebyly uvedeny³⁷ u 7 883 dětí, což představovalo 7,2 % (obr. 4.3) z celkového počtu živě narozených dětí, resp. 14,8 % z dětí narozených

³⁶ Rychtaříková, J. 2003. *Diferenční plodnost v České republice podle rodinného stavu a vzdělání v kohortní perspektivě*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2003, 108 s.

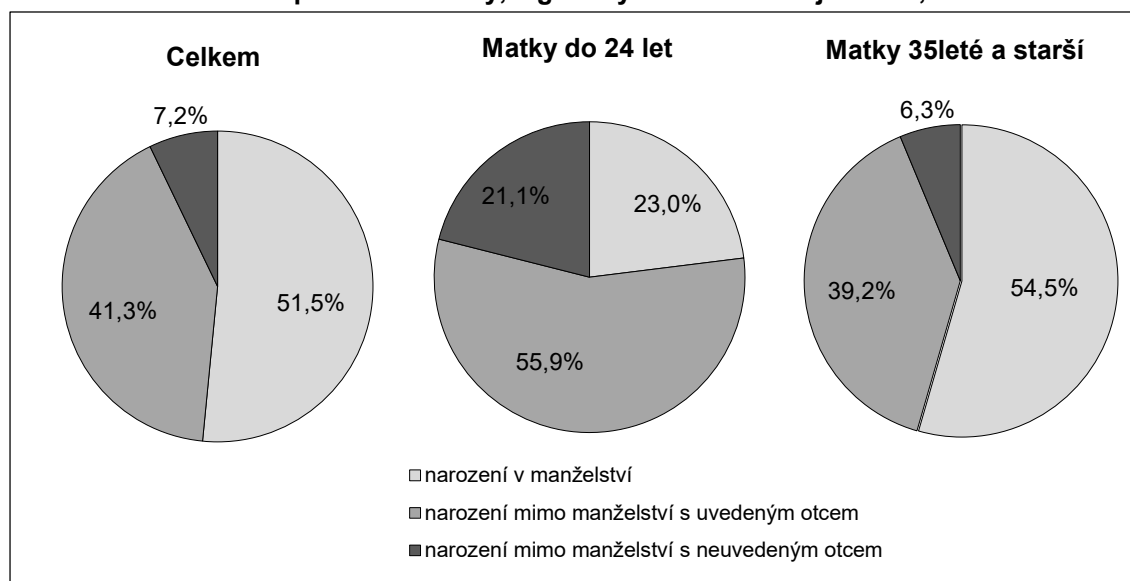
³⁷ Uvedené statistiky vychází z údajů v době vyplnění Hlášení o narození, dodatečně uznaná otcovství nejsou ČSÚ hlášena.

mimo manželství. V roce 2011 tyto podíly dosáhly 9,2 % z celkového počtu živě narozených dětí, respektive 21,9 % z narozených mimo manželství.

Podíl (ne)uvedených údajů o otci dítěte je ovlivněn zejména nejvyšším dokončeným vzděláním ženy a věkem rodičky. V roce 2020 chyběla informace o otci dítěte u 37,4 % dětí narozených nevdaným matkám se základním nebo nižším vzděláním. Výše tohoto podílu klesá s rostoucí úrovní vzdělání matek a u vysokoškolsky vzdělaných žen činila pouze 6,0 %.

Podle věku jsou nejvyšší podíly nevyplněných údajů o otci evidovány u nejmladších matek (do 19 let), v jejichž případě informace o otci dítěte nebyla v roce 2020 uvedena v 51,7 % živě narozených dětí mimo manželství. Naopak nejnižší byl tento podíl u rodiček ve věku 25 až 34 let, a to kolem jedné desetiny (10,6 % u 30–34letých a 11,1 % u 25–29letých).

Obr. 4.3 Živě narození podle věku ženy, legitimacy a uvedení údajů o otci, 2020

Z hlediska pořadí narození se v případě dětí prvního a druhého pořadí uvádějí údaje o otci častěji než u dětí vyššího pořadí – nevyplněné informace o otci byly u 12,2 % prvorozených dětí, 13,1 % druhorozených dětí a 29,9 % dětí třetího a vyššího pořadí.

Úhrnná plodnost, udávající průměrný počet dětí na jednu ženu při zachování měř plodnosti daného roku, se v roce 2020 držela již třetím rokem v řadě na hodnotě 1,71 dítěte na jednu ženu (tab. 4.8). Před deseti lety, v roce 2011, meziročně poklesla na 1,43 (z 1,49), poté však následoval růst až na současnou úroveň. Nejvyšší relativní meziroční nárůst byl zaznamenán mezi lety 2013 a 2014, kdy se úhrnná plodnost zvýšila téměř o 5 % (z 1,46 na 1,53 dětí na 1 ženu), v dalších třech letech ukazatel úhrnné plodnosti rostl průměrným meziročním tempem 3,7 %, poté růst zpomalil, resp. se zastavil.

I čistá míra reprodukce se poslední tři roky (2018–2020) držela na stejné úrovni, a to 0,83 dívky na jednu ženu (tab. 4.8). Od roku 2011, kdy byla v rámci uplynulé dekády nejnižší (0,69), rostla až na současnou úroveň. Teprve úroveň 1,0 přitom znamená, že se ženě narodí v průměru jedna dcera, jež se zároveň dožije věku své matky při porodu, a je tak zajištěna alespoň prostá reprodukce populace. Hodnoty 1,0 nebo vyšší bylo naposledy dosaženo v roce 1979 (1,08).

Tab. 4.8 Ukazatele plodnosti, 2011–2020

Ukazatel	2011	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Úhrnná plodnost*	1,43	1,57	1,63	1,69	1,71	1,71	1,71
1. pořadí	0,70	0,79	0,83	0,86	0,86	0,85	0,85
2. pořadí	0,54	0,57	0,58	0,60	0,62	0,62	0,62
3.+ pořadí	0,19	0,21	0,22	0,23	0,23	0,23	0,24
Čistá míra reprodukce**	0,69	0,76	0,79	0,82	0,83	0,83	0,83
Průměrný věk matek při narození dítěte	29,7	30,0	30,0	30,0	30,1	30,2	30,2
1. pořadí	27,8	28,2	28,2	28,2	28,4	28,5	28,5
2. pořadí	30,9	31,2	31,2	31,3	31,3	31,3	31,3
3.+ pořadí	33,3	33,4	33,3	33,4	33,4	33,4	33,3

* Průměrný počet živě narozených dětí jedné ženě reprodukčního věku (15–49 let) za předpokladu zachování měr plodnosti daného roku po celé reprodukční období ženy.

** Průměrný počet živě narozených dívek jedné ženě reprodukčního věku (15–49 let), které by se při úrovni plodnosti a úmrtnosti daného roku dožily věku svých matek při porodu.

Stejně jako celková úroveň úhrnné plodnosti stagnovaly od roku 2018 i dílčí úhrnné plodnosti podle pořadí narozeného dítěte (tab. 4.8). Ve srovnání s rokem 2011 se zvýšily úhrnné plodnosti všech pořadí, relativně nejvíce třetího a vyššího pořadí (z 0,19 na 0,24 dítěte v roce 2020). Druhý nejvyšší vzestup se týkal úhrnné plodnosti prvního pořadí (z 0,70 na 0,85) a nejméně vzrostla intenzita plodnosti u druhorozených dětí (z 0,54 na 0,62). Nicméně struktura úhrnné plodnosti podle pořadí narozeného dítěte se dlouhodobě výrazně nemění. V roce 2020 tvořila úhrnná plodnost prvního pořadí 49,7 %, druhého 36,4 % a třetího a vyššího 13,8 % z celkové úhrnné plodnosti (v roce 2011 to bylo 49,0 %, 37,5 % a 13,5 %).

Průměrný věk matek při narození dítěte během posledního desetiletí dále rostl, i když nižším tempem než v předchozích dvou dekadách. Mezi roky 2011 a 2020 vzrostl z 29,7 na 30,2 let, tj. o 0,5 roku. Meziročně zůstal průměrný věk matek při narození dítěte v roce 2020 na stejné úrovni jako v roce předešlém (tab. 4.8). Ve srovnání s rokem 2011 vzrostl absolutně i relativně nejvíce průměrný věk prvorodiček, a to o 0,7 roku na 28,5 let, věk druhorodiček se ve stejném období zvýšil o 0,4 roku na 31,3 let, zatímco průměrný věk matek při narození dítěte třetího a vyššího pořadí kolísal na úrovni 33,2–33,4 let (33,3 let v roce 2020).

Tab. 4.9 Průměrný a maximální věk otce při narození dítěte, rozdělení otců do věkových skupin, 2011–2020

Věk otce	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Průměr ¹⁾	33,5	33,5	33,5	33,6	33,6	33,5	33,5	33,5	33,5	33,5
Maximum	77	77	80	77	79	87	93	75	81	85
	Podíl věkové skupiny ²⁾									
15–19	0,5%	0,5%	0,5%	0,4%	0,4%	0,4%	0,4%	0,3%	0,4%	0,3%
20–24	5,0%	5,2%	5,1%	5,3%	5,3%	5,6%	5,5%	5,2%	4,7%	4,4%
25–29	19,4%	19,1%	19,1%	18,8%	19,0%	19,5%	20,0%	20,3%	20,9%	21,1%
30–34	38,8%	37,3%	35,6%	34,3%	33,5%	32,8%	32,8%	32,7%	32,8%	33,0%
35–39	24,9%	25,9%	27,0%	27,6%	27,2%	26,3%	25,3%	25,0%	24,2%	24,1%
40–44	7,5%	8,1%	8,7%	9,6%	10,4%	11,1%	11,5%	12,0%	12,1%	11,8%
45–49	2,6%	2,7%	2,7%	2,7%	2,8%	2,9%	3,0%	3,1%	3,7%	3,9%
50–54	0,8%	0,7%	0,8%	0,9%	0,9%	0,9%	1,0%	0,9%	0,9%	1,0%
55–59	0,3%	0,3%	0,3%	0,3%	0,3%	0,3%	0,3%	0,3%	0,3%	0,3%
60+	0,1%	0,1%	0,1%	0,2%	0,1%	0,2%	0,2%	0,1%	0,1%	0,1%

¹⁾ Vypočítaný z rozložení specifických měr (očištěn od vlivu změn věkového složení).

²⁾ Pouze ze živě narozených dětí s uvedeným otcem.

Průměrný věk otce při narození dítěte³⁸ se v období 2011–2020 prakticky neměnil a činil 33,5–33,6 roku (tab. 4.9). Není proto překvapivé, že nejvíce zastoupenou věkovou skupinou byla po celých deset let skupina otců ve věku 30–34 let, aktuálně se třetinovým podílem, který však v čase mírně poklesl. Druhou nejčastější věkovou skupinou byla skupina otců ve věku 35–39 let, jejíž podíl se pohyboval okolo jedné čtvrtiny. Zhruba pětinu tvořili otcové ve věku 25–29 let a desetinu pak otcové 40–44letí, jejichž zastoupení v čase rostlo (ze 7,5 % v roce 2011 na 12% úroveň v letech 2017–2020). Nejvyšší věk (na hlášení uvedeného) otce při narození dítěte se pohyboval od 75 let (v roce 2018) do 93 let (v roce 2017).

Zhruba desetina rodičů byla při narození jejich potomka stejně stará, u 70 % narozených byl otec starší než matka a necelá jedna pětina dětí měla otce mladšího než matku (tab. 4.10). Nejvyšší věkový rozdíl mezi rodiči byl ve všech kalendářních letech zaznamenán v případě staršího otce a pohyboval se od 44 let (v roce 2020) do 55 let (v roce 2017).

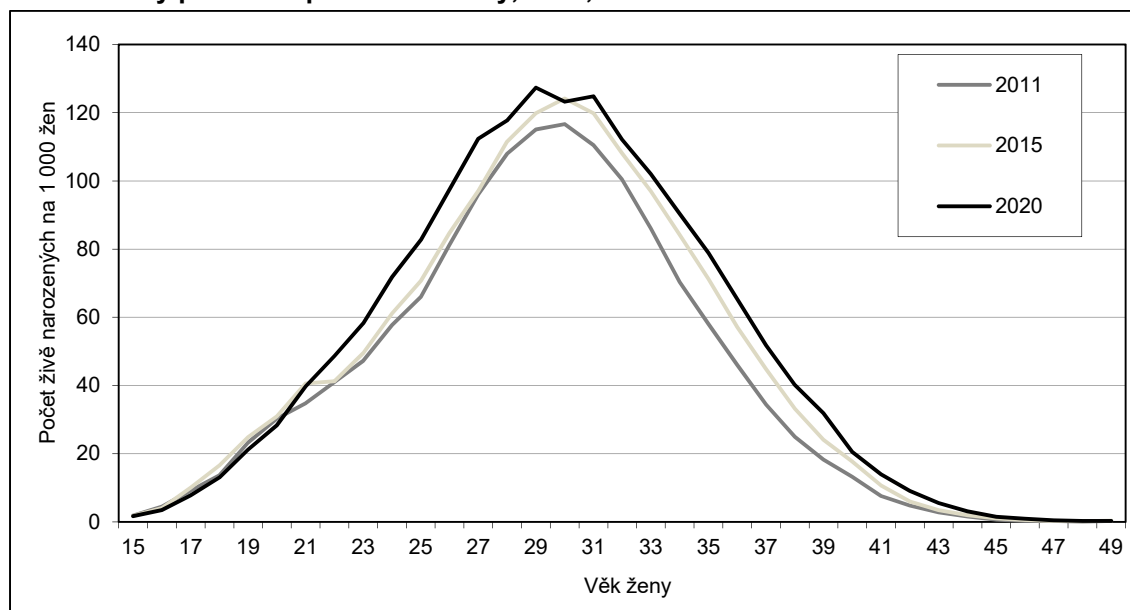
Tab. 4.10 Zastoupení živě narozených dětí podle věkového rozdílu rodičů, 2011–2020

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Otec mladší	18,5%	18,3%	18,4%	18,3%	18,4%	18,6%	18,8%	18,8%	19,2%	19,0%
Rodiče stejně staří	10,6%	10,5%	10,3%	10,2%	10,3%	10,2%	10,4%	10,5%	10,6%	10,8%
Otec starší	71,0%	71,2%	71,3%	71,4%	71,3%	71,2%	70,8%	70,7%	70,2%	70,2%

Pozn.: Pouze ze živě narozených dětí s uvedeným otcem.

Srovnání hodnot specifických měr plodnosti na počátku a na konci poslední dekády ukazuje, že k jejich snížení došlo pouze u žen ve věku 15–20 let (tab. 4.11). Ve všech ostatních věcích byla plodnost žen v roce 2020 vyšší než v roce 2011, nejvýrazněji, a to více než dvojnásobně, u žen ve věku 43 let a více. Více než 50% vzrůst intenzity plodnosti byl zaznamenán od věku 37 let.

Obr. 4.4 Míry plodnosti podle věku ženy, 2011, 2015 a 2020

Na rozdíl od předchozích let, kdy plodnost vrcholila u žen ve věku 30 let, byla v roce 2020 maximální úroveň plodnosti zaznamenána ve věku 29 let (obr. 4.4). Její hodnota se posledním desetiletím pohybovala mezi 117 narozenými dětmi na 1 000 žen v daném věku (v letech 2011 a 2013) a 129 dětmi na 1 000 žen (v roce 2017), v roce 2020 byla na obdobné úrovni jako v předchozím roce – 127 dětí na 1 000 žen v daném věku.

³⁸ Počítaný stejně jako průměrný věk matky z rozložení věkově specifických měr (počet živě narozených v daném věku otce ke střednímu stavu mužů v daném věku). Tato metoda je očištěna od vlivu velikosti kohorty.

Úroveň plodnosti prvního pořadí vzrostla za posledních deset let v téměř celém reprodukčním věku žen s výjimkou žen ve věku 16 až 20 let (tab. 4.11). Z relativního pohledu se nejvíce zvýšila intenzita plodnosti u žen ve věku 35 let a více (na 1,5násobek či více). U druhorozených dětí došlo k poklesu intenzity plodnosti u žen ve věku 17, 20 a 30 let. U ostatních žen úroveň plodnosti vzrostla, relativně nejvíce opět u nejstarších věkových kategorií, počínaje věkem 37 let (růst hodnot o více než polovinu). Míry plodnosti podle věku u dětí třetího a vyššího pořadí byly v roce 2020 ve srovnání s rokem 2011 vyšší v celém věkovém spektru.

Věk s maximální mírou plodnosti byl ve sledovaných letech 2011 až 2020 pro první pořadí vždy věk 28 nebo 29 let, jedinou výjimkou byl rok 2020, kdy bylo nejvyšší intenzity plodnosti dosaženo již ve věku 27 let. Nejvyšší úroveň plodnosti druhého pořadí byla ve všech letech zaznamenána ve věku 31 nebo 32 let, u třetího pořadí pak ve věku 34 nebo 35 let, s výjimkou roku 2013, v němž to bylo již ve věku 33 let.

Tab. 4.11 Míry plodnosti podle věku ženy a pořadí dítěte (na 1 000 žen), 2011, 2015 a 2020

Věk	1. pořadí			2. pořadí			3.+ pořadí			Celkem		
	2011	2015	2020	2011	2015	2020	2011	2015	2020	2011	2015	2020
18	11,8	14,2	10,5	1,7	2,2	2,2	0,2	0,2	0,3	13,7	16,6	13,0
19	19,2	19,4	16,8	3,5	4,6	3,6	0,6	0,8	0,7	23,2	24,8	21,2
20	22,6	22,9	21,2	6,2	6,3	5,5	1,5	1,8	1,6	30,3	30,9	28,3
21	26,1	29,4	28,7	6,8	8,5	8,4	1,8	2,6	2,6	34,8	40,6	39,8
22	28,8	29,3	34,1	9,3	9,2	11,2	2,8	2,8	3,3	41,0	41,3	48,6
23	31,7	33,3	39,3	12,2	12,0	14,1	3,3	4,2	4,8	47,2	49,5	58,3
24	37,6	40,3	46,8	15,6	16,0	18,9	4,5	4,8	6,2	57,7	61,1	71,9
25	43,0	46,3	53,6	18,1	19,2	21,8	4,9	5,1	7,3	66,0	70,7	82,7
26	52,3	54,2	61,6	22,7	24,0	27,9	6,2	6,5	7,9	81,2	84,6	97,4
27	59,6	60,4	70,1	29,9	29,1	34,2	6,5	7,6	8,0	96,0	97,1	112,3
28	62,6	67,6	69,5	38,0	36,1	39,2	7,4	7,9	9,0	108,0	111,5	117,7
29	61,1	66,6	69,0	44,8	43,3	47,2	9,2	9,9	11,2	115,1	119,8	127,4
30	55,8	63,7	62,0	50,3	49,1	49,6	10,6	11,4	11,7	116,7	124,1	123,2
31	47,1	54,3	55,5	52,3	54,1	54,6	11,1	11,5	14,7	110,5	119,8	124,8
32	35,2	42,9	44,9	52,1	51,2	52,6	13,2	14,1	14,8	100,5	108,1	112,2
33	26,3	33,9	35,6	44,9	46,9	49,5	14,9	16,2	16,8	86,1	97,0	102,0
34	19,9	26,3	29,5	35,8	41,6	43,2	14,6	16,3	17,6	70,3	84,2	90,4
35	14,6	20,1	23,8	28,3	34,8	37,2	15,1	16,4	17,8	58,0	71,2	78,9
36	10,1	15,3	18,9	21,8	26,2	28,9	14,2	15,6	17,5	46,0	57,1	65,4
37	7,1	11,5	14,7	14,1	19,1	22,2	13,1	14,2	14,9	34,4	44,8	51,8
38	4,5	7,4	9,9	10,0	13,8	17,3	10,5	12,0	12,8	25,0	33,2	40,1
39	2,9	5,3	8,6	6,7	9,0	12,3	8,6	9,7	11,0	18,3	24,1	31,8
40	2,6	4,1	4,7	4,2	6,0	7,8	6,4	7,7	8,0	13,2	17,7	20,5
41	1,0	1,9	3,4	2,1	3,3	4,5	4,4	5,4	6,0	7,5	10,7	13,9
42	0,6	1,0	2,0	1,6	1,8	3,0	2,6	3,2	4,1	4,8	6,0	9,1
43	0,3	0,6	1,1	0,7	0,9	1,9	1,8	2,0	2,5	2,8	3,4	5,5
44	0,2	0,3	0,6	0,3	0,4	0,9	1,0	1,2	1,5	1,6	2,0	3,1

Pozn.: Tučně jsou zvýrazněny nejvyšší hodnoty v daném pořadí a roce.

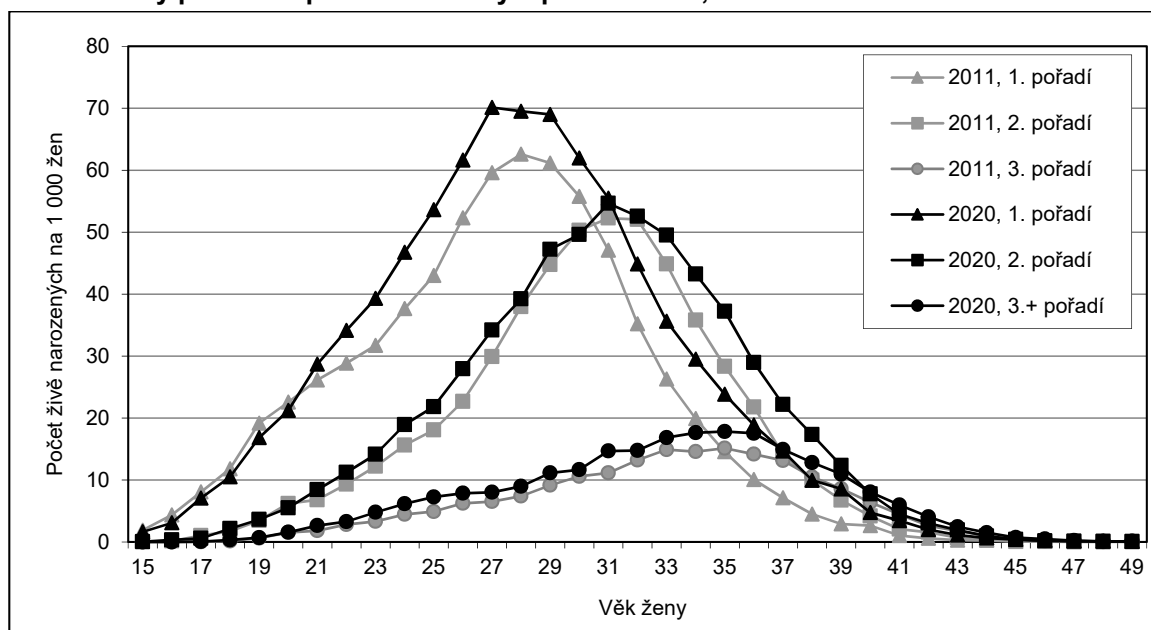
Odišný profil věkově specifických měř plodnosti vdaných a svobodných³⁹ žen byl typický po celé sledované období (obr. 4.6). Nejvyšší intenzity plodnosti v případě vdaných byly evidovány u nejmladších matek, kde po početí dítěte často následuje vstup do manželství a až poté narození dítěte⁴⁰. Poté úroveň plodnosti

³⁹ Věkově specifické míry plodnosti podle rodinného stavu ženy se vypočítají jako podíl živě narozených dětí ženám daného věku a rodinného stavu a středního stavu žen daného věku a rodinného stavu, např. míra plodnosti 20letých vdaných žen odpovídá podílu počtu živě narozených dětí 20letým vdaným ženám a počtu 20letých vdaných žen.

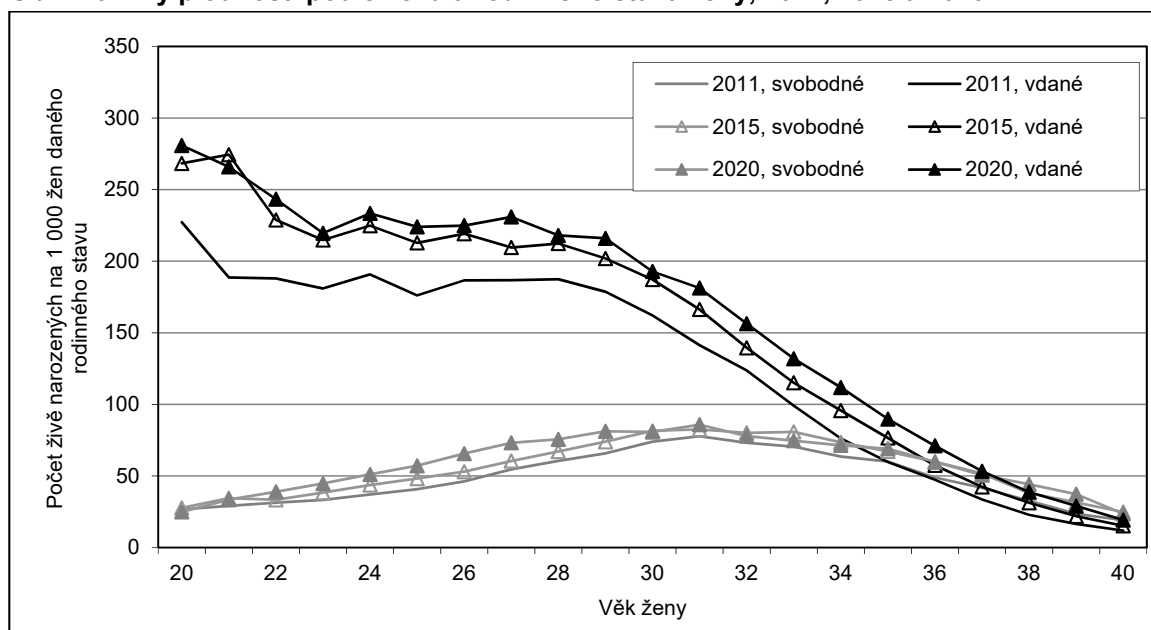
⁴⁰ Předmanželské koncepce (podíl narozených v 1. pořadí do 8 měsíců po sňatku z celkového počtu narozených v 1. pořadí v nynějším manželství v %) dosáhly v roce 2020 hodnoty 20,2 %. U nejmladších žen byl podíl vyšší – u žen

vdaných žen s věkem klesá. Výjimku tvoří stagnace ve věkovém intervalu zhruba 23 až 28 let. Při srovnání měr plodnosti vdaných podle věku v letech 2011 a 2020 byl evidován růst v celém věkovém spektru. Relativně nejintenzivněji rostly míry plodnosti vdaných u 35letých a starších (v každém věku více než 1,5násobně).

Obr. 4.5 Míry plodnosti podle věku ženy a pořadí dítěte, 2011 a 2020

Obr. 4.6 Míry plodnosti podle věku a rodinného stavu ženy, 2011, 2015 a 2020

Specifické míry plodnosti svobodných žen rostou od nejmladších věků až po maximální hodnoty ve věcích 29–31 let, po kterých následuje opětovný pokles (obr. 4.6). Při porovnání let 2011 a 2020 lze sledovat nárůst měr plodnosti svobodných v téměř všech věcích s výjimkou žen do 20 let. Nejvyšší absolutní i relativní nárůst intenzit plodnosti svobodných žen se koncentroval mezi ženy ve věku 23–29 let a 38–39 let. Do věku

mladších 20 let činil 78,8 %, u žen ve věku 20–24 let 36,7 %. Naopak nejnižší hodnota byla zaznamenána ve věkové skupině 45 let a více, a to 16,3 %, následovala skupina 30–34letých rodiček s podílem 16,8 %.

okolo 35–36 let je intenzita plodnosti vdaných žen výrazně vyšší než žen svobodných, u starších žen je plodnost vdaných a svobodných žen obdobná.

Průměrná doba mezi prvním a druhým porodem se v průběhu posledních deseti let snížila ze 4,6 let v roce 2011 na 4,1 let v roce 2020. Nejčastější byl mezi 1. a 2. porodem dvouletý interval, jehož podíl vzrostl z 28,2 % v roce 2011 na 32,3 % v roce 2020 (tab. 4.12). Maxima bylo nicméně dosaženo v roce 2018 (33,2 %), od té doby podíl dvouletého odstupe od prvního dítěte mírně klesá. I podíl jednoletého intervalu byl nejvyšší v roce 2018 (15,1 %), následoval pokles až na současnou úroveň (14,5 % v roce 2020), která je o 1,3 p. b. vyšší než v roce 2011. Podíl 3letého intervalu nejprve klesal, a to až do roku 2015, kdy dosáhl 17,3 %, od té doby se zvyšoval a v roce 2020 činil 19,9 % a dostal se tak téměř na úroveň z roku 2011 (20,1 %). Zastoupení dalších a méně častých meziporodních intervalů v průběhu sledovaného desetiletí pokleslo.

Tab. 4.12 Meziporodní intervaly, 2011–2020

Meziporodní interval (dokončené roky)	Interval mezi 1. a 2. porodem (%)							Interval mezi 2. a 3. porodem (%)						
	2011	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2011	2015	2016	2017	2018	2019	2020
0	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,3	0,7	0,6	0,8	0,7	0,5	0,5	0,7
1	13,2	14,5	14,5	14,5	15,1	15,0	14,5	11,2	12,4	12,8	12,7	12,7	12,6	12,9
2	28,2	29,5	30,3	31,5	33,2	32,9	32,3	16,4	18,2	17,8	18,8	19,8	19,9	19,9
3	20,1	17,3	17,7	17,8	17,8	18,7	19,9	13,6	13,1	12,6	13,5	13,5	14,6	15,5
4	9,7	9,6	9,3	9,0	8,5	9,0	9,4	8,8	9,3	8,5	8,9	9,4	9,6	10,1
5	6,9	7,5	6,9	6,6	6,2	6,2	6,4	8,1	8,6	8,5	7,9	8,3	7,8	7,8
6	5,1	5,8	5,7	5,1	4,6	4,6	4,5	6,5	7,8	8,3	7,3	7,1	7,0	6,9
7	3,5	4,1	4,1	3,9	3,5	3,3	3,3	5,8	6,1	6,7	6,2	5,9	6,1	5,6
8	2,7	2,8	2,9	3,1	2,8	2,4	2,2	4,6	5,0	5,4	5,3	5,4	5,1	4,5
9	2,0	2,1	2,1	2,0	2,0	1,9	1,7	4,3	3,9	4,1	4,6	4,0	4,3	3,5
0–4	71,6	71,3	72,2	73,1	74,9	76,0	76,4	50,7	53,5	52,6	54,5	55,9	57,3	59,1
5–9	20,2	22,3	21,7	20,8	19,2	18,4	18,1	29,3	31,5	33,0	31,3	30,7	30,3	28,3
10–14	5,8	4,6	4,5	4,6	4,5	4,4	4,2	13,8	10,8	10,8	10,7	10,3	9,8	10,1
15–19	2,1	1,4	1,3	1,1	1,1	1,0	1,0	5,5	3,7	3,0	2,8	2,6	2,1	2,1
20+	0,7	0,4	0,3	0,3	0,3	0,2	0,4	0,7	0,6	0,6	0,7	0,5	0,5	0,4
Průměrná délka (roky)	4,6	4,4	4,3	4,3	4,2	4,1	4,1	6,3	5,8	5,8	5,7	5,6	5,5	5,4

Pozn.: Výpočet z absolutních počtů živě narozených z jednočetných porodů.

Průměrný počet let mezi 2. a 3. porodem se snížil z 6,3 let v roce 2011 na 5,4 let v roce 2020. Obdobně jako v případě meziporodních intervalů mezi prvním a druhým porodem, tak i mezi druhým a třetím uplynuly nejčastěji dva roky (tab. 4.12). Zastoupení tohoto intervalu vzrostlo z 16,4 % v roce 2011 na 19,9 % o deset let později. I v případě tříletých a jednoletých intervalů došlo k růstu podílů, a to z 13,6 % na 15,5 % mezi roky 2011 a 2020, respektive z 11,2 % na 12,9 %. Ve sledovaném desetiletí došlo k významnému snížení zastoupení delších (10 let a více) rozestupů mezi narozením druhého a třetího dítěte – z 20,0 % na 12,6 %.

Podíl živě narozených dětí s jiným než českým státním občanstvím⁴¹ na všech živě narozených vrostl mezi roky 2011 a 2020 z 2,7 na 4,5 %, přičemž poslední meziroční růst byl o 0,3 p. b. Absolutně se jednalo o růst z 2 959 na počátku sledovaného období na 4 940 na jeho konci (tj. o 1 981 dětí). Z celkového počtu živě narozených dětí s jiným než českým státním občanstvím se v roce 2020 nejčastěji jednalo o děti se státním

⁴¹ Státní občanství dítěte se na statistickém hlášení přímo nesleduje, je odvozováno od občanství rodičů. Cizí státní občanství ČSÚ udává pouze u dětí, u nichž ani jeden z rodičů neměl v době narození dítěte státní občanství ČR. Počet živě narozených dětí podle odvozeného státního občanství je tedy ovlivněn i tím, že některé skupiny cizinců rodí děti spíše v rámci homogenních párů z pohledu státního občanství (např. Vietnamci), a tudíž mají jejich děti odvozené cizí státní občanství. Jiné subpopulace zase rodí převážně v páru s občanem/občankou ČR a jejich dětem je tak proto odvozeno české státní občanství.

občanstvím ukrajinským (stejně jako v roce 2016; v roce 2020 se jich narodilo 1 238), o něco méně bylo dětí se slovenským (1 137) a vietnamským (856) státním občanstvím. V letech 2011 až 2015 se narodilo nejvíce dětí s vietnamským státním občanstvím, v letech 2017–2019 se státním občanstvím slovenským⁴².

Tab. 4.13 Živě narození podle státního občanství*, 2011–2020

	2011	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Živě narození s cizím státním občanstvím	2 959	3 631	3 709	4 313	4 425	4 717	4 940
- podíl na úhrnu (%)	2,7	3,3	3,3	3,8	3,9	4,2	4,5
z toho státní občanství: Ukrajina	413	917	931	957	981	1 103	1 238
Slovensko	430	509	583	1 018	1 082	1 121	1 137
Vietnam	893	1 041	912	931	868	897	856
Rusko	191	234	266	289	254	270	277
Rumunsko	121	110	121	126	139	196	228

* Výběr a řazení občanství podle četnosti v roce 2020.

Zastoupení živě narozených dětí matkám narozeným v cizině se mezi roky 2012 (od něhož jsou údaje dostupné) a 2020 zvýšilo z 5,8 na 8,5 % (tab. 4.14), v absolutním pohledu jejich počet vzrostl z 6 336 na 9 364. Porovnání dat z tabulek 4.13 a 4.14 ukazuje, že dětí s matkou narozenou v zahraničí je téměř dvakrát více než dětí s odvozeným cizím státním občanstvím. Největší rozdíl je patrný u Slovenska: 3 507 dětí se v roce 2020 narodilo matkám narozeným na Slovensku, ale pouze 1 137 dětí mělo slovenské státní občanství (tzn. oba rodiče měli jiné než české státní občanství a matka slovenské). Další dvě početné kategorie matek s místem narození v cizině, kterým se v roce 2020 živě narodil obyvatel České republiky, tvořily ženy narozené na Ukrajině (1 898) a ve Vietnamu (1 029). Právě u vietnamských dětí není rozdíl oproti počtu živě narozených dětí s odvozeným vietnamským státním občanstvím (856) tak výrazný, z čehož vyplývá, že si ženy s vietnamským původem často berou partnera se stejným státním občanstvím. S výrazným odstupem následovaly živě narozené děti ženám narozeným v Rusku (525).

Tab. 4.14 Živě narození podle státu narození matky*, 2012–2020

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Živě narození s cizím státním občanstvím	6 336	6 693	6 975	7 530	7 645	8 304	8 530	9 200	9 364
- podíl na úhrnu (%)	5,8	6,3	6,3	6,8	6,8	7,3	7,5	8,2	8,5
z toho stát narození matky:									
Slovensko	2 384	2 541	2 624	2 894	2 972	3 340	3 367	3 651	3 507
Ukrajina	1 070	1 170	1 245	1 360	1 399	1 479	1 541	1 769	1 898
Vietnam	1 179	1 046	1 065	1 117	1 011	1 058	1 003	1 066	1 029
Rusko	340	347	377	437	448	477	530	490	525
Mongolsko	135	198	158	121	137	132	154	217	256

* Výběr a řazení občanství podle četnosti v roce 2020.

⁴² Výrazně vyšší počty narozených dětí slovenského státního občanství (následně i celkové počty narozených s cizím státním občanstvím) od roku 2017 jsou z velké části důsledkem zavedení kontroly adresy pobytu s využitím administrativních datových zdrojů.

5 Úmrtnost

Rok 2020 byl z hlediska úmrtnosti zásadně ovlivněn epidemickou situací v souvislosti s výskytem nového onemocnění covid-19. Došlo k markantnímu nárůstu počtu zemřelých, meziročně o 15 %, na bezmála 129,3 tisíce a k poklesu naděje dožití při narození u mužů o 1 rok na 75,3 let a u žen o 0,7 roku na 81,4 let. Kojenecká úmrtnost se naopak snížila na hodnotu 2,3 promile. Sezónní profil úmrtnosti se výrazně vychýlil proti dlouhodobému standardu ve prospěch posledních třech měsíců roku. Z pohledu základního třídění příčin smrti (do kapitol Mezinárodní klasifikace nemoci) byly mezi příčinami úmrtí nejčastěji zastoupeny jako obvykle nemoci oběhové soustavy a novotvary, na třetí příčce se nově umístil covid-19, zařazený jako jediná nemoc do kapitoly kódů pro speciální účely (označené U). Úmrtnosti na novotvary a vnější příčiny se její celkové zhoršení nedotklo.

V průběhu roku 2020 zemřelo celkem 129 289 obyvatel Česka. Bylo to o 16 927 (o 15,1 %) více než v předchozím roce a současně o 18 159 (o 16,3 %) více oproti průměru let 2015–2019. Naposledy přesáhl úhrn zemřelých v České republice hranici 129 tisíc v roce 1990, k většímu počtu úmrtí než v roce 2020 došlo před 34 lety v roce 1986. Během celé dekády 2011–2020 měl počet úmrtí v důsledku stárnutí obyvatel rostoucí tendenci se dvěma výkyvy v letech 2014 a 2016, kdy došlo k meziročnímu poklesu úhrnu zemřelých (který byl však doprovázen výraznějším růstem v roce následujícím).

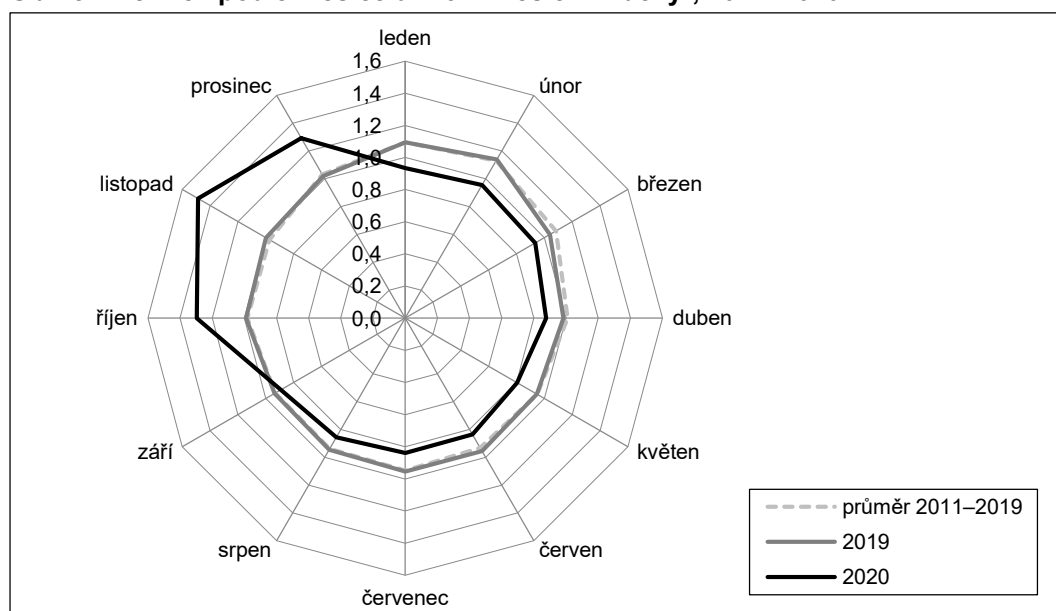
Počty zemřelých v jednotlivých měsících roku 2020 a jejich meziroční vývoj byly výrazně ovlivněny průběhem epidemie onemocnění covid-19. Zatímco v prvních osmi měsících se ještě počet úmrtí pohyboval kolem průměru posledních let s běžnou variací, v září se začal od pětiletého průměru odchylovat více a v říjnu již překonával rekordní hodnoty. Nejvíce osob zemřelo v roce 2020 v listopadu (15 751, meziroční nárůst o 70,5 %), dále v říjnu (14 189, více o 50,2 %) a v prosinci (14 165, více o 45,4 %). Nad 14tisícovou hranici se měsíční počet úmrtí vyšplhal poprvé od prosince roku 1995 a listopadové maximum bylo početně podobné naposledy lednu roku 1970. Měsíci s nejnižším počtem zemřelých se staly květen (8 795 úmrtí) a červen (8 847).

Tab. 5.1 Zemřelí podle měsíce úmrtí, 2011–2020

Měsíc úmrtí	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Celkem	106 848	108 189	109 160	105 665	111 173	107 750	111 443	112 920	112 362	129 289
Leden	9 569	9 625	10 357	9 127	10 893	9 516	12 359	9 639	10 448	10 226
Únor	9 121	9 394	9 600	8 276	10 613	9 057	10 009	10 212	9 833	9 802
Březen	9 704	9 911	10 280	9 332	10 117	9 623	9 649	12 053	9 917	10 219
Duben	8 800	9 410	9 566	8 654	9 261	8 884	8 751	9 314	9 086	9 279
Květen	8 670	8 840	8 762	8 604	8 845	8 821	8 921	8 814	9 035	8 795
Červen	8 130	8 479	8 565	8 243	8 049	8 381	8 399	8 362	8 821	8 847
Červenec	8 535	8 772	8 954	8 779	9 047	8 578	8 367	9 130	9 104	9 178
Srpen	8 646	8 530	8 377	8 443	9 328	8 510	8 655	9 109	9 017	9 379
Září	8 183	8 247	8 213	8 579	8 302	8 193	8 583	8 535	8 673	9 459
Říjen	9 097	8 859	8 818	9 130	9 123	9 128	9 410	9 161	9 445	14 189
Listopad	8 836	8 627	8 506	8 592	8 595	8 798	8 857	8 893	9 238	15 751
Prosinec	9 557	9 495	9 162	9 906	9 000	10 261	9 483	9 698	9 745	14 165

Pozn.: Tučně jsou zvýrazněny nejvyšší měsíční počty v daném roce.

Rok 2020 se díky své epidemické specifičnosti vychýlil od typického profilu sezónnosti úmrtnosti v ČR, který při očistění na stejný počet dní v každém měsíci roku charakterizuje nejvíce úmrtí v únoru, resp. obecně v zimních měsících spolu s březnem, a nejméně úmrtí v období od května do září – jak dokládají měsíční indexy (obr. 5.1). V běžných letech dosahovala maxima měsíčních indexů v zimním období roku hodnoty kolem 1,12, zatímco hodnota listopadu roku 2020 byla 1,49 (října 1,30 a prosince 1,29) a díky tomuto extrému byly měsíční indexy počtu zemřelých v prvních třech čtvrtinách roku nižší, než bývalo v posledních letech běžné.

Obr. 5.1 Zemřelí podle měsíce úmrtí – měsíční indexy*, 2011–2020

* Měsíční index vypovídá o vztahu měsíčního počtu zemřelých k průměrnému měsíci daného roku. Jedná se o očištěný index (přepočítaný na stejný počet dnů v měsíci).

Mužů se v roce 2020 týkalo 51,5 % evidovaných úmrtí, když v absolutním počtu zemřelo 66 599 mužů a 62 690 žen. Muži nesli větší část nárůstu počtu zemřelých mezi roky 2020 a 2019 a ještě markantněji mezi rokem 2020 a průměrem let 2015–2019 a ještě výrazněji v porovnání s počátkem desetiletí. Konkrétně v roce 2020 zemřelo o 9 260 (o 16,1 %) mužů více než v roce 2019, oproti průměrnému roku v období 2015–2019 o 10 225 (o 18,1 %) a v porovnání s rokem 2011 o 12 458 (o 23,0 %) více. Žen zemřelo v roce 2020 oproti předchozímu roku více o 7 667 (o 13,9 %), mezi rokem 2020 a průměrem let 2015–2019 byl nárůst o 7 934 (o 14,5 %) a v porovnání s počátkem desetiletí o 9 983 (o 18,9 %).

Tab. 5.2 Zemřelí, 2011–2020

	2011	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Zemřelí celkem	106 848	111 173	107 750	111 443	112 920	112 362	129 289
v tom ve věku: 0–14	470	436	483	465	454	463	397
15–64	24 032	20 503	19 601	19 481	19 280	18 793	19 648
65+	82 346	90 234	87 666	91 494	93 186	93 106	109 244
Zemřelí muži	54 141	55 934	54 880	56 442	57 273	57 339	66 599
v tom ve věku: 0–14	272	252	269	279	246	262	236
15–64	16 598	14 060	13 347	13 366	13 169	12 750	13 428
65+	37 271	41 622	41 264	42 797	43 858	44 327	52 935
z toho 80+	16 531	18 546	17 923	18 707	18 714	19 001	23 034
z toho 90+	2 371	3 657	3 741	4 125	4 122	4 402	5 328
Zemřelé ženy	52 707	55 239	52 870	55 001	55 647	55 023	62 690
v tom ve věku: 0–14	198	184	214	186	208	201	161
15–64	7 434	6 443	6 254	6 115	6 111	6 043	6 220
65+	45 075	48 612	46 402	48 697	49 328	48 779	56 309
z toho 80+	29 611	32 505	30 514	31 976	32 142	31 463	36 642
z toho 90+	6 600	9 971	9 645	10 818	11 191	11 286	13 365
Podíl (%) zemřelých ve věku 80 a více let: muži	30,5	33,2	32,7	33,1	32,7	33,1	34,6
ženy	56,2	58,8	57,7	58,1	57,8	57,2	58,4
Podíl (%) zemřelých ve věku 90 a více let: muži	4,4	6,5	6,8	7,3	7,2	7,7	8,0
ženy	12,5	18,1	18,2	19,7	20,1	20,5	21,3

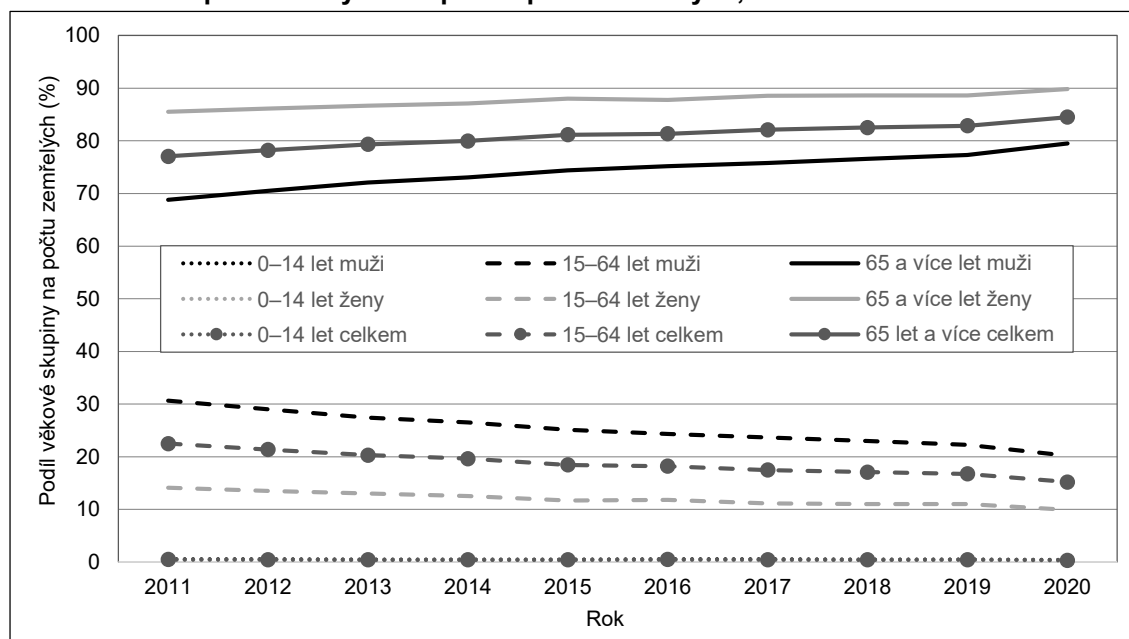

Věková struktura zemřelých v roce 2020 se v základním pohledu ve srovnání s předešlými lety zásadně nezměnila (tab. 5.2). Nadále zcela minoritně (pod 0,5 %) byla mezi zemřelými zastoupena dětská složka populace, necelá jedna pětina připadla na zemřelé v produktivním věku 15–64 let (jejich zastoupení mezi zemřelými pravidelně klesá) a většina, více než čtyři pětiny zemřelých, byla ve věku seniorském, jehož zastoupení mezi zemřelými opakovaně roste. Konkrétně v roce 2020 bylo dětských úmrtí (ve věku 0–14 let) 397 a tvořila jen 0,31 % z celkového počtu zemřelých, resp. 0,35 % (absolutně 236) u mužské subpopulace a 0,26 % (abs. 161) u ženské. Zemřeli ve věku 15–64 představovali v úhrnu 15,2 % (abs. 19 648), u mužů 20,2 % (13 428), u žen 9,9 % (6 220) všech zemřelých. Na věkovou skupinu 65 a více let pak připadlo 84,5 % zesnulých – u mužů 79,5 % (52 935), u žen 89,8 % (56 309). Přitom v populaci žen zemřela více než polovina všech ve věku až 80 a více let (58,4 %) a každá pátá žena zemřela dokonce 90letá či starší. U mužů bylo zemřelých 80letých a starších 34,6 % a 90letých a starších 8,0 % všech úmrtí. Na počátku sledovaného období v roce 2011 bylo mezi zemřelými 77,1 % ve věku 65 let (68,8 % u mužů, respektive 85,5 % u žen). Posun k úmrtím v seniorském věku je tak výrazněji patrný u mužů (nárůst zastoupení seniorů u zemřelých mužů mezi lety 2011 a 2020 o téměř 11 p. b., u žen o 4 p. b.).

Největší část zvýšeného počtu úmrtí roku 2020 připadla na věkovou skupinu zemřelých 65 a více let. To je sice očekávatelné z hlediska jejího zastoupení na celkovém počtu zemřelých (kolem 82,0 % v letech 2015–2019), ale i relativní nárůst počtu úmrtí byl v této věkové skupině osob nejvyšší. Lidí ve věku 65 a více let zemřelo v roce 2020 o 17,3 % více než v roce 2019 a o 19,9 % více oproti průměru předchozí pětiletky. Oproti tomu nárůst počtu zemřelých ve věkové skupině 15–64 let byl o 4,5 % mezi roky 2019 a 2020 a jen o 0,6 % v porovnání s průměrem let 2015–2019. I tak situace v roce 2020 narušila trend posledních dvanácti let, kdy počet zemřelých ve věku 15–64 let, zejména v souladu se změnami věkové skladby žijící populace, pravidelně klesal. Absolutní nárůst zemřelých v této věkové skupině však nebyl tolik markantní ani v porovnání s celou populací, takže jejich podílové zastoupení se i mezi roky 2019 a 2020 snížilo. Děti ve věku 0–14 let zemřelo v roce 2020, i při celkovém nárůstu úmrtí, méně než v předchozích letech (o 14,3 % v porovnání let 2020 a 2019 a o 13,7 % méně v porovnání roku 2020 s průměrem za období 2015–2019).

Vývoj podílového zastoupení hlavních věkových skupin na celkovém počtu úmrtí (pokles zastoupení osob v produktivním věku a nárůst seniorských věkových skupin) tak vstup onemocnění covid-19 do statistiky úmrtnosti nezvrátil, spíše podpořil, a to výrazněji u mužů.

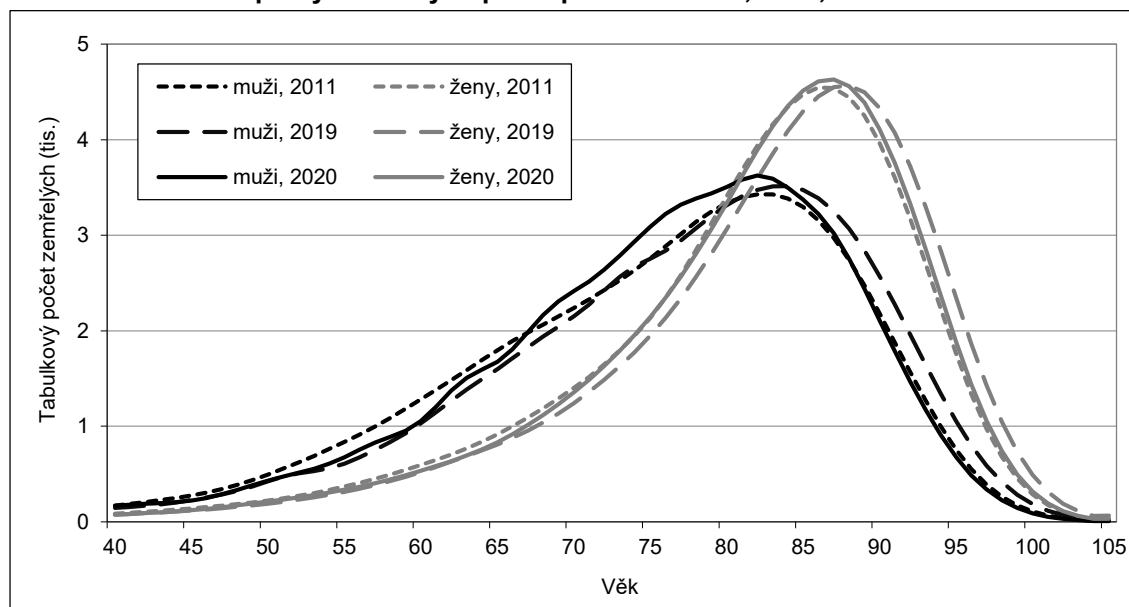
Obr. 5.2 Zastoupení věkových skupin na počtu zemřelých, 2011–2020

Vývoj věkové struktury zemřelých v čase kromě úrovně úmrtnosti ovlivňuje také vývoj věkové struktury samotné populace, zejména přesun početně slabších/silnějších generací do vyššího věku. Vliv věkové struktury populace na počet zemřelých dokáží eliminovat například ukazatele úmrtnostních tabulek. Tabulkové počty zemřelých uvádí, kolik by v jednotlivých věcích při zachování pravděpodobností úmrtí daného roku zemřelo osob, pokud by vstupní velikost generace byla vždy stejná.

Tabulkové počty zemřelých žen byly v porovnání s mužskou částí populace v posledním desetiletí koncentrovány do užšího intervalu ve vyšším věku (obr. 5.3), v korespondenci se situací reálných počtů zemřelých a podobně jako v předchozích letech. Mezi roky 2011 a 2019 docházelo k poměrně plynulému posunu křivky tabulkových počtů zemřelých (ne v dětském a nižším věku) směrem k zvyšování tabulkového počtu úmrtí ve velmi vysokém věku při jeho snižování v nižším a středním seniorském věku, když zlomovým byl přibližně modální věk (věk s nejvyšším počtem úmrtí). Epidemická situace roku 2020 a změny v pravděpodobnostech úmrtí způsobily mezi roky 2019 a 2020 odlišný vývoj. Křivka tabulkových úmrtí žen se v roce 2020 de facto vrátila do stavu roku 2011 (jen nepatrně posunutá vpravo), u mužů se dostala zpět na úroveň roku 2011 ve většině věků přesahujících modální věk a pro věky 67–88 let zaznamenala dokonce vyšší počet tabulkových úmrtí v roce 2020 než v roce 2011. Věk s nejvyšším tabulkovým počtem úmrtí byl v roce 2020 u žen 87 let, u mužů 82 let. V porovnání let 2011 a 2020 se tak modální věk při úmrtí u žen zvýšil jen o rok, u mužů zůstal stejný (mezi lety 2011 a 2019 se však pro obě pohlaví zvýšil o dva roky).

Obr. 5.3 Tabulkové počty* zemřelých podle pohlaví a věku, 2011, 2019 a 2020

* Ukazatel úmrtnostních tabulek udávající počet zemřelých podle věku při standardizované věkové struktuře.

Oproti roku 2019 došlo v roce 2020 k poklesu počtu úmrtí dětí do jednoho roku věku – zemřelo jich 249, meziročně o 39 méně a nejméně v celé poslední dekádě. Kojenecká úmrtnost v roce 2020 klesla na hodnotu 2,3 ‰ a šlo o dosud nejnižší zaznamenanou úroveň kojenecké úmrtnosti v Česku. V letech 2011–2019 její hodnoty oscilovaly kolem 2,6 ‰ (tab. 5.3). Pokles v uplynulém roce byl nesen spíše ponovorozeneckou úmrtností, která se týká dětí starších čtyř týdnů, úmrtnost novorozenecká (do 28 dnů věku) se meziročně prakticky nezměnila. Kojeneckou úmrtnost mívají chlapci standardně vyšší než dívky, v roce 2020 dosáhla hodnoty 2,7 ‰, u dívek 1,8 ‰.

Míry úmrtnosti pro jednotlivé věkové skupiny (počet zemřelých v dané věkové kategorii na 1 000 obyvatel stejného věku) se mezi roky 2011 a 2019 snížily u mužů i žen (výjimkou byly jen některé věkové skupiny s velmi nízkou intenzitou úmrtnosti – u mužů i žen v dětském věku, u žen také ve věkových skupinách 25–29 a 35–39 let). Porovnání roku 2020 s rokem 2019 už ale dopadlo o dost hůře (tab. 5.4), v souvislosti s epidemickou situací roku 2020. Ke zhoršení úmrtnostních poměrů došlo u mužů i žen shodně pro všechny

věkové skupiny 30letých a starších osob (u mužů i věková skupina 1–4 roky s velmi nízkou mírou úmrtnosti). Nejvyšší nárůsty měr úmrtnosti byly zaznamenány u mužů pro věkové skupiny 80–84 a 75–79 let (o 20,8 % a o 19,9 %), u žen pro věkovou skupinu 80–84 let (o 16,5 %).

Tab. 5.3 Zemřelí kojenci a kojenecká úmrtnost, 2011–2020

	2011	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Zemřelí kojenci do 1 roku věku	298	272	317	304	292	288	249
v tom ve věku: 0 dnů	41	50	56	62	58	48	63
0–6 dokončených dnů	120	106	133	137	123	109	134
7–27 dokončených dnů	66	59	59	66	64	66	38
0–27 dokončených dnů	186	165	192	203	187	175	172
28–364 dokončených dnů	112	107	125	101	105	113	77
Kojenecká úmrtnost* celkem	2,7	2,5	2,8	2,7	2,6	2,6	2,3
v tom ve věku: 0 dnů	0,4	0,5	0,5	0,5	0,5	0,4	0,6
0–6 dokončených dnů	1,1	1,0	1,2	1,2	1,1	1,0	1,2
7–27 dokončených dnů	0,6	0,5	0,5	0,6	0,6	0,6	0,3
0–27 dokončených dnů (novorozenecká úmrtnost)	1,7	1,5	1,7	1,8	1,6	1,6	1,6
28–364 dokončených dnů (ponovorozenecká úmrt.)	1,0	1,0	1,1	0,9	0,9	1,0	0,7

* Počet zemřelých v daném věku na 1 000 živě narozených dětí.

Údaj o počtu všech zemřelých (bez rozlišení věku při úmrtí) na 1 000 obyvatel (tzv. hrubá míra úmrtnosti) je z nemalé části ovlivněn věkovou strukturou žijící populace, takže při pokračujícím populačním stárnutí nemá pro porovnání vývoje úmrtnosti v delším časovém horizontu (i místně) dobrou vypovídací schopnost.

K významnému nárůstu hrubé míry úmrtnosti ale nyní došlo i meziročně, u mužů z 10,9 zemřelých na tisíc obyvatel středního stavu v roce 2019 na 12,6 v roce 2020, resp. u žen z 10,2 na 11,6 zemřelých na tisíc obyvatel středního stavu.

Tab. 5.4 Míry úmrtnosti podle pětiletých věkových skupin a pohlaví (na 1 000 obyvatel), 2011–2020

Věková skupina	Muži							Ženy						
	2011	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2011	2015	2016	2017	2018	2019	2020
0	3,0	3,0	3,2	3,1	2,7	2,9	2,7	2,2	1,9	2,5	2,2	2,4	2,2	1,8
1–4	0,2	0,1	0,2	0,2	0,2	0,1	0,2	0,1	0,1	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1
5–9	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
10–14	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
15–19	0,5	0,4	0,4	0,4	0,5	0,4	0,3	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,1
20–24	0,8	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7	0,6	0,3	0,2	0,2	0,2	0,2	0,3	0,2
25–29	0,8	0,8	0,7	0,8	0,7	0,7	0,7	0,2	0,3	0,3	0,2	0,3	0,3	0,3
30–34	1,0	0,9	0,8	1,0	0,9	0,9	0,9	0,4	0,3	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4
35–39	1,3	1,2	1,2	1,1	1,3	1,2	1,3	0,6	0,6	0,6	0,5	0,6	0,6	0,6
40–44	2,2	1,9	1,8	1,8	1,9	1,8	1,9	1,1	0,9	0,9	0,9	0,8	0,9	0,9
45–49	3,6	3,3	3,2	3,0	3,0	3,0	3,0	1,7	1,6	1,6	1,5	1,5	1,5	1,6
50–54	6,8	5,4	5,1	5,4	5,6	5,3	5,5	2,9	2,6	2,5	2,5	2,4	2,3	2,6
55–59	11,2	9,2	9,3	9,0	8,6	8,3	9,0	4,8	4,2	4,2	4,2	4,0	4,0	4,3
60–64	17,9	16,4	15,3	15,7	15,1	14,9	16,0	7,6	7,1	6,7	6,9	7,2	7,0	7,0
65–69	26,6	24,7	24,2	23,8	24,0	23,2	25,6	12,5	11,8	11,2	11,3	11,2	10,7	11,5
70–74	37,8	38,7	36,8	36,7	36,7	35,5	40,7	20,3	19,3	18,6	18,9	18,9	18,0	20,0
75–79	61,1	56,2	55,2	54,2	54,5	53,6	64,3	37,1	34,0	31,9	32,1	31,6	31,7	35,5
80–84	100,5	95,9	90,5	92,3	90,6	88,1	106,3	73,1	69,7	62,9	63,5	61,7	59,3	69,1
85–89	170,4	166,4	155,1	156,1	154,8	154,4	182,9	135,6	131,2	123,4	124,6	124,5	119,1	135,0
90+	286,9	285,8	274,0	285,7	269,9	271,2	313,9	251,3	253,2	232,0	248,6	248,8	242,5	281,3
Celkem*	10,5	10,8	10,6	10,8	11,0	10,9	12,6	9,9	10,3	9,8	10,2	10,3	10,2	11,6

* Tzv. hrubá míra úmrtnosti, definovaná jako podíl zemřelých ke střednímu stavu obyvatelstva daného roku (v promile).

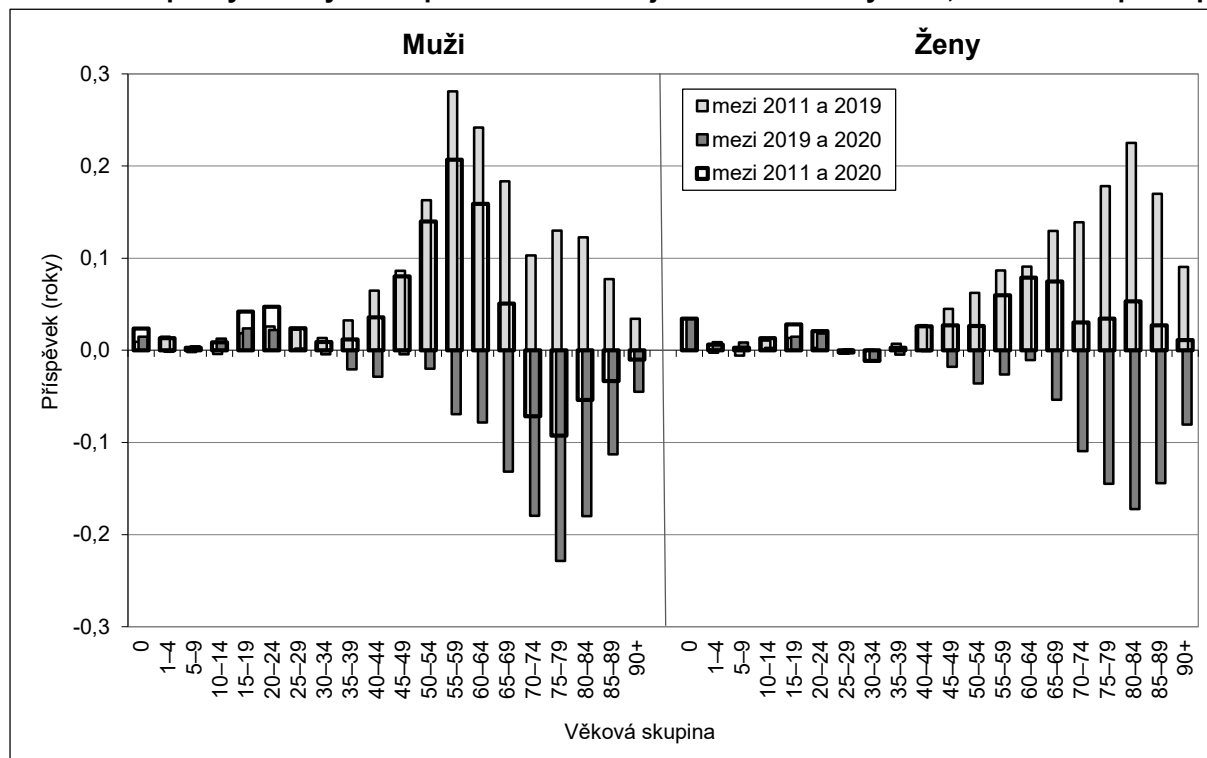
Vliv covidu-19 a dalších okolností spojených s výskytem tohoto infekčního onemocnění na úmrtnost obyvatelstva Česka je patrný i ve vývoji naděje dožití při narození mezi roky 2019 a 2020. Zatímco v letech 2011–2019 měla naděje dožití při narození pro mužskou i ženskou část české populace jednoznačně rostoucí trend, mezi roky 2019 a 2020 došlo k jejímu poklesu: u mužů o jeden rok, u žen o 0,7 roku. Střední délka života mužů tak v roce 2020 dosáhla na 75,3 roku a střední délka života žen na 81,4 roku, což u mužů zhruba odpovídalo hodnotě z roku 2013 a u žen hodnotě z roku 2015.

Tab. 5.5 Naděje dožití ve vybraném věku podle pohlaví, 2011–2020

Věk	Muži							Ženy						
	2011	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2011	2015	2016	2017	2018	2019	2020
0	74,7	75,6	76,0	76,0	76,1	76,3	75,3	80,8	81,5	81,8	81,8	81,9	82,1	81,4
20	55,2	56,0	56,5	56,5	56,5	56,8	55,7	61,2	61,8	62,2	62,2	62,2	62,5	61,7
30	45,6	46,4	46,9	46,9	46,9	47,2	46,0	51,4	51,9	52,3	52,3	52,4	52,6	51,8
40	36,1	36,9	37,3	37,3	37,4	37,6	36,5	41,6	42,1	42,6	42,5	42,6	42,8	42,0
50	27,0	27,7	28,1	28,1	28,2	28,4	27,3	32,1	32,6	33,1	33,0	33,0	33,3	32,5
60	18,9	19,3	19,7	19,7	19,8	20,0	18,9	23,1	23,5	24,0	23,9	23,9	24,2	23,4
65	15,5	15,8	16,1	16,1	16,1	16,3	15,2	18,9	19,3	19,7	19,6	19,7	19,9	19,2
70	12,3	12,5	12,8	12,8	12,9	13,0	12,0	15,0	15,3	15,7	15,6	15,7	15,9	15,1
80	6,9	7,0	7,3	7,3	7,4	7,4	6,6	8,1	8,3	8,7	8,6	8,6	8,8	8,2

K nárůstu naděje dožití mužů při narození mezi roky 2011 a 2019 nejvíce přispělo snížení úmrtnosti u věkové skupiny 55–59 let. Širší věkové rozpětí od 50 do 69 let pak obsáhlo nárůst naděje dožití o 0,9 roku, přičemž celkově se jejich naděje dožití při narození mezi roky 2011 a 2019 zvýšila o 1,6 roku. U žen k nárůstu naděje dožití při narození ve stejném časovém rozmezí více přispívaly starší věkové skupiny – snížení úmrtnosti v rozmezí věku 75 až 89 let zajistilo růst o 0,6 roku z celkového přírůstku 1,3 roku mezi lety 2011 a 2019. Nejvíce přitom přispělo zlepšení úmrtnosti žen 80–84letých.

Obr. 5.4 Příspěvky věkových skupin k rozdílu naděje dožití mezi roky 2011, 2019 a 2020 podle pohlaví

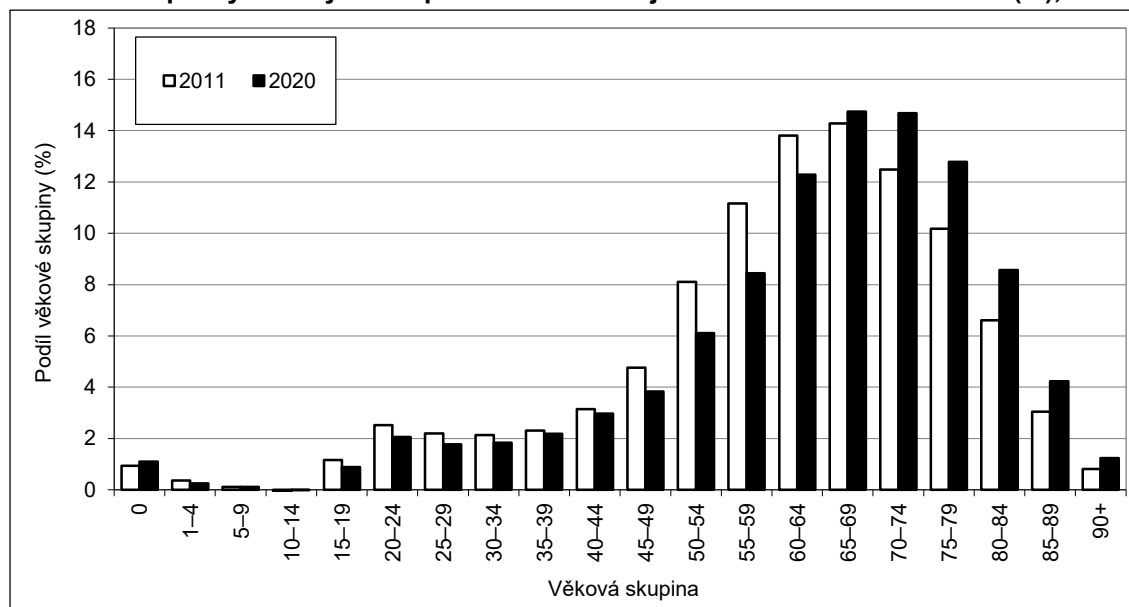

Pokles střední délky života mužů mezi roky 2019 a 2020 byl důsledkem zhoršení úmrtnosti ve všech věkových skupinách s relevantní úrovní úmrtnosti (vyjma kojeneckého věku), přičemž nejhlubší propad byl evidován ve věkové skupině 75–79 let (o 0,2 roku) a sousedních pětiletých věkových kategoriích (všechny tři dohromady zapříčinily pokles o 0,6 roku). Z pohledu desetiletí vymezeného roky 2011 a 2020 se mezi těmito krajními časovými body naděje dožití při narození mužům zvýšila o 0,6 roku, když k růstu přispěl pozitivní vývoj úmrtnosti do věkové skupiny 65–69 let, u starších mužů naopak jejich vyšší úmrtnost v roce 2020 než v roce 2011 měla na celkový vývoj naděje dožití při narození negativní vliv (obr. 5.4).

Za poklesem střední délky života žen mezi roky 2019 a 2020 stála nejvýrazněji změna úrovně úmrtnosti ve stejných věkových skupinách, které se mezi roky 2011 a 2019 nejvíce podílely na jejím nárůstu (věkové skupiny 75–79, 80–84 a 85–89 let). Věkové skupiny v rozmezí 75–89 let obsáhly z celkového poklesu střední délky života žen mezi roky 2019 a 2020 (o 0,7 roku) 0,5 roku. Při spojení do celé dekády (2011–2020) je na zvýšení naděje dožití o 0,5 roku patrný pozitivní vliv všech věkových skupin s relevantní úrovní úmrtnosti, nejvíce věkových skupin v rozmezí 55–69 let (obr. 5.4).

Rozdíl ve střední délce života žen a mužů se v krajních letech dekády 2011–2020 nelišil, činil 6,1 roku. V jejím průběhu, v letech 2011–2019, však měl spíše klesající trend (v roce 2019 rozdíl jen 5,8 roku). Změna mezi roky 2011 a 2020 nastala ve velikosti příspěvku jednotlivých věkových skupin na rozdíl celkové úmrtnosti podle pohlaví, když postupně ho v čase vytvářely stále starší věkové skupiny. V roce 2011 k diferenci naděje dožití při narození žen a mužů nejvíce přispěla rozdílná úmrtnost 60–69letých (28,1 % rozdílu naděje dožití), v roce 2020 již 65–74letých (29,4 % rozdílu).

Obr. 5.5 Příspěvky věkových skupin k rozdílu naděje dožití mezi muži a ženami (%), 2011 a 2020

Statistika **zemřelých podle příčin smrti** není v čase plně srovnatelná. Zásadními zlomovými byly v posledních deseti letech roky 2013 a 2018. Od roku 2013 došlo k významné aktualizaci Mezinárodní klasifikace nemocí (MKN-10) a také k úpravám v procesu sběru a zpracování dat⁴³. Od dat za rok 2018 se ve výsledné statistice příčin smrti (v detailním pohledu) projevil přechod na novou verzi softwaru IRIS (používaného mezinárodně pro výběr základní příčiny smrti) podmíněný přijetím aktualizace MKN-10 platné k 1. 1. 2018⁴⁴. V jarních měsících roku 2020 byla MKN-10 operativně aktualizována o onemocnění covid-19,

⁴³ Podrobněji v publikaci *Vývoj obyvatelstva České republiky v roce 2013* (Kód publikace: 130069-14, <https://www.czso.cz/csu/vyvoj-obyvatelstva-ceske-republiky-2013-ajtghnb5q2>).

²⁷ Podrobněji v publikaci *Vývoj obyvatelstva České republiky v roce 2018* (Kód publikace: 130069-19, <https://www.czso.cz/csu/vyvoj-obyvatelstva-ceske-republiky-2018>).

kterému byl přiřazen kód U07 z kapitoly XXII. Kódy pro speciální účely vyhrazený v klasifikaci pro nouzové použití. Pro účely výběru základní příčiny smrti (vybírá se dle pravidel Světové zdravotnické organizace zaznamenaných v Mezinárodní klasifikaci nemocí ze stavů a onemocnění uvedených na Listu o prohlídce zemřelého) je s onemocněním covid-19 zacházeno jako s chřipkovým onemocněním (v tomto duchu byl také aktualizován software IRIS).

Z pohledu základního třídění příčin smrti (do kapitol Mezinárodní klasifikaci nemocí, viz tab. 5.6) v roce 2020 zemřelo nejvíce mužů na nemoci oběhové soustavy (24,3 tisíce, tj. 36,5 % všech úmrtí mužů), přitom největší zastoupení mezi nimi měly ischemické nemoci srdeční (11,8 tisíce úmrtí). Druhou příčku obsadily novotvary, které zapříčinily 15,9 tisíce případů smrti (23,9 %), z nich nejčetnějším byl zhoubný novotvar průdušnice, průdušky a plíce (3,4 tisíce úmrtí). Na třetí pozici se umístila skupina příčin smrti označená jako „Kódy pro speciální účely“⁴⁵, která byla v Česku naplněna jen covidem-19; zemřelo na něj 5,9 tisíce mužů (8,9 %). V dalším pořadí podleli muži v roce 2020 těmto skupinám onemocnění (podle kapitol MKN): nemoci dýchací soustavy (4,7 tisíce úmrtí; 7,0 %), vnější příčiny (3,8 tisíce; 5,7 %), nemoci trávicí soustavy (3,0 tisíce; 4,5 %), nemoci endokrinní, výživy a přeměny látek (2,7 tisíce; 4,0 %), z 87 % reprezentované onemocněním diabetem mellitem, a nemoci nervové soustavy (1,8 tisíce; 2,6 %). Při odhlédnutí od covidu-19, jenž ve statistice figuruje až od roku 2020, bylo seřazení sedmi nejčastějších skupin příčin úmrtí mužů v posledním desetiletí v podstatě stabilní, když ke změně došlo jen na třetím a čtvrtém místě – na počátku desetiletí patřilo třetí místo vnějším příčinám, v jeho druhé polovině ho převzaly nemoci dýchací soustavy.

Díky zhoršené úmrtnostní situaci v roce 2020 počty zemřelých mužů na většinu častých skupin onemocnění vzrostly, nejvýrazněji u nemocí endokrinních, výživy a přeměny látek (o 12 %), nemocí oběhové soustavy (o 9 %) a nemocí nervové soustavy (o 8 %). Jinak tomu bylo jen u zemřelých mužů na novotvary a vnější příčiny, kde počet úmrtí byl v roce 2020 nepatrně nižší než v roce 2019. V souvislosti s výskytem nového onemocnění covid-19, které absorbovalo nemalou část zemřelých, ale podílily počtu úmrtí na dané nemoci meziročně i u těchto dvou skupin klesly.

Pořadí příčin (tříděných do kapitol Mezinárodní klasifikace nemocí) na prvních třech místech bylo u žen stejné jako u mužů. Nejčastější příčinou úmrtí žen bylo v roce 2020 některé z onemocnění oběhové soustavy s 27,0 tisíci úmrtími (tedy 43,1 % všech úmrtí žen), kdy 11,5 tisíce zahrnovaly ischemické choroby srdeční. Na druhém místě figurovaly novotvary s 12,8 tisíce úmrtí (tj. pětina všech ženských úmrtí), přičemž nejčetnějším byl stejně jako u mužů zhoubný novotvar průdušnice, průdušky a plíce (1,9 tisíce), následován zhoubným novotvarem prsu (1,7 tisíce). Třetí příčka patřila covidu-19 se 4,6 tisíce úmrtími (7,3 %). Další skupiny onemocnění se u žen v roce 2020 objevily v pořadí: nemoci dýchací soustavy (3,6 tisíc, tj. 5,8 %), nemoci endokrinní, výživy a přeměny látek (3,2 tisíce; 5,1 %), z 83 % představované diabetem mellitem, nemoci nervové soustavy (2,4 tisíce; 3,9 %), nemoci trávicí soustavy (2,1 tisíce; 3,4 %) a vnější příčiny (1,8 tisíce; 2,9 %). První tři (čtyři s covidem-19) příčky příčin smrti zůstaly u žen po celé desetiletí stejné. V roce 2020 se na třetím místě nově objevil covid-19, již dříve v čase se směrem nahoru posunuly nemoci endokrinní, výživy a přeměny látek (z šestého místa v roce 2011 na místo čtvrté, resp. v roce 2020 páté) a nemoci nervové soustavy (ze sedmé příčky v roce 2011 až na pátou v roce 2018; v letech 2019 a 2020 na 6. místě), naopak v žebříčku příčin úmrtí žen sestoupily nemoci trávicí soustavy a vnější příčiny (v roce 2011 na 4. a 5. místě, v roce 2020 až na 7. a 8. místě).

I u ženské části populace přinesl rok 2020 nemalé zvýšení počtu zemřelých (meziročně o 14 %), i když bylo mírnější než v populaci mužů (o 16 %), což odráželo i situaci u jednotlivých skupin příčin smrti. Absolutní počty úmrtí vzrostly mezi roky 2019 a 2020 pro nemoci endokrinní, výživy a přeměny látek, pro nemoci nervové soustavy (v obou skupinách o 16 %, čímž došlo i k mírnému nárůstu jejich podílového zastoupení na všech úmrtích žen) a pro nemoci oběhové soustavy (o 8 %). Oproti tomu na ostatní skupiny (novotvary,

⁴⁵ Kódy pro speciální účely (U kódy) zahrnují kromě nově zavedených kódů pro covid-19 i kód pro syndrom akutního respiračního selhání (SARS) a kódy pro rezistenci na některé léky (ty ale nemohou být základní příčinou smrti).

nemoci dýchací soustavy, nemoci trávicí soustavy a vnější příčiny) zemřelo v roce 2020 méně žen než v roce 2019, čímž klesl i jejich podíl na celkovém počtu úmrtí žen. Nižší podíl na úhrnu ženských úmrtí zaznamenaly (přes nárůst absolutního počtu) i nemoci oběhové soustavy.

Tab. 5.6 Zemřelí podle pohlaví a vybraných příčin smrti, 2011–2020

Základní příčina smrti (kód dle MKN-10)	2011	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Muži celkem	54 141	55 934	54 880	56 442	57 273	57 339	66 599
Novotvary (C00–D48)	15 180	15 105	15 385	15 485	15 551	15 936	15 901
ZN tlustého střeva, konečníku a řiti (C18–C21)	2 122	2 091	2 105	2 142	2 049	2 138	2 013
ZN slinivky břišní (C25)	1 037	1 038	1 058	1 078	1 070	1 124	1 181
ZN průdušnice, průdušky a plíce (C33–C34)	3 911	3 568	3 618	3 639	3 404	3 481	3 421
ZN prostaty (C61)	1 314	1 327	1 421	1 372	1 372	1 443	1 524
Nemoci endokrinní, výživy a přeměny látek (E00–E90)	1 202	1 977	1 995	2 025	2 307	2 386	2 679
Diabetes mellitus (E10–E14)	1 041	1 689	1 701	1 724	1 948	2 001	2 318
Nemoci nervové soustavy (G00–G99)	988	1 341	1 432	1 408	1 535	1 626	1 759
Alzheimerova nemoc (G30)	370	521	635	641	689	791	892
Nemoci oběhové soustavy (I00–I99)	24 121	23 425	22 257	22 840	22 925	22 328	24 289
Ischemické nemoci srdeční (I20–I25)	12 844	12 777	11 787	11 882	11 690	11 197	11 845
Akutní infarkt myokardu (I21–I22*)	3 884	2 869	2 693	2 673	2 353	2 259	2 270
Selhání srdce (I50)	2 003	1 778	2 095	2 315	2 483	2 514	3 083
Cévní nemoci mozku (I60–I69)	4 306	3 929	3 707	3 633	3 443	3 218	3 356
Ateroskleróza (I70)	1 432	695	705	680	702	684	721
Nemoci dýchací soustavy (J00–J99)	3 253	4 115	3 984	4 392	4 481	4 461	4 680
Nemoci trávicí soustavy (K00–K93)	2 562	2 626	2 552	2 734	2 831	2 886	2 969
Vnější příčiny nemocnosti a úmrtnosti (V01–Y98)	4 142	3 903	3 667	3 809	3 890	3 809	3 795
Dopravní nehody (V01–V99, Y85)	657	637	540	515	551	552	506
Sebevraždy (X60–X84, Y870)	1 337	1 133	1 060	1 108	1 102	949	1 009
Covid-19 (U07)	-	-	-	-	-	-	5 938
Ostatní	2 693	3 442	3 608	3 749	3 753	3 907	4 589
Ženy celkem	52 707	55 239	52 870	55 001	55 647	55 023	62 690
Novotvary (C00–D48)	12 359	12 302	12 421	12 367	12 715	12 933	12 815
ZN tlustého střeva, konečníku a řiti (C18–C21)	1 565	1 491	1 404	1 418	1 432	1 394	1 422
ZN slinivky břišní (C25)	996	982	1 020	1 006	1 089	1 142	1 146
ZN průdušnice, průdušky a plíce (C33–C34)	1 679	1 693	1 715	1 824	1 871	1 853	1 883
ZN prsu (C50)	1 725	1 609	1 685	1 620	1 621	1 740	1 710
Nemoci endokrinní, výživy a přeměny látek (E00–E90)	1 592	2 514	2 526	2 472	2 830	2 774	3 218
Diabetes mellitus (E10–E14)	1 337	2 039	2 065	2 001	2 332	2 267	2 675
Nemoci nervové soustavy (G00–G99)	1 144	1 678	1 724	1 861	2 101	2 093	2 425
Alzheimerova nemoc (G30)	676	1 041	1 113	1 223	1 409	1 391	1 709
Nemoci oběhové soustavy (I00–I99)	28 604	27 544	25 354	26 506	25 867	25 065	27 010
Ischemické nemoci srdeční (I20–I25)	13 895	13 882	11 961	12 505	11 601	11 139	11 508
Akutní infarkt myokardu (I21–I22*)	2 890	2 115	1 980	2 034	1 636	1 534	1 372
Selhání srdce (I50)	2 211	2 040	2 462	2 808	3 016	2 963	3 645
Cévní nemoci mozku (I60–I69)	6 497	5 657	5 088	4 871	4 542	4 201	4 196
Ateroskleróza (I70)	2 010	985	909	905	899	851	890
Nemoci dýchací soustavy (J00–J99)	2 437	3 363	3 144	3 675	3 834	3 731	3 610
Nemoci trávicí soustavy (K00–K93)	1 969	2 033	1 960	2 035	2 095	2 137	2 118
Vnější příčiny nemocnosti a úmrtnosti (V01–Y98)	1 831	1 909	1 844	1 799	1 955	1 876	1 838
Dopravní nehody (V01–V99, Y85)	224	178	180	174	185	168	160
Sebevraždy (X60–X84, Y870)	253	254	258	289	250	242	215
Covid-19 (U07)	-	-	-	-	-	-	4 601
Ostatní	2 771	3 896	3 897	4 286	4 250	4 414	5 055

Pozn.: K větším aktualizacím MKN-10 došlo v letech 2012, 2013 a 2018.

ZN = zhoubný novotvar

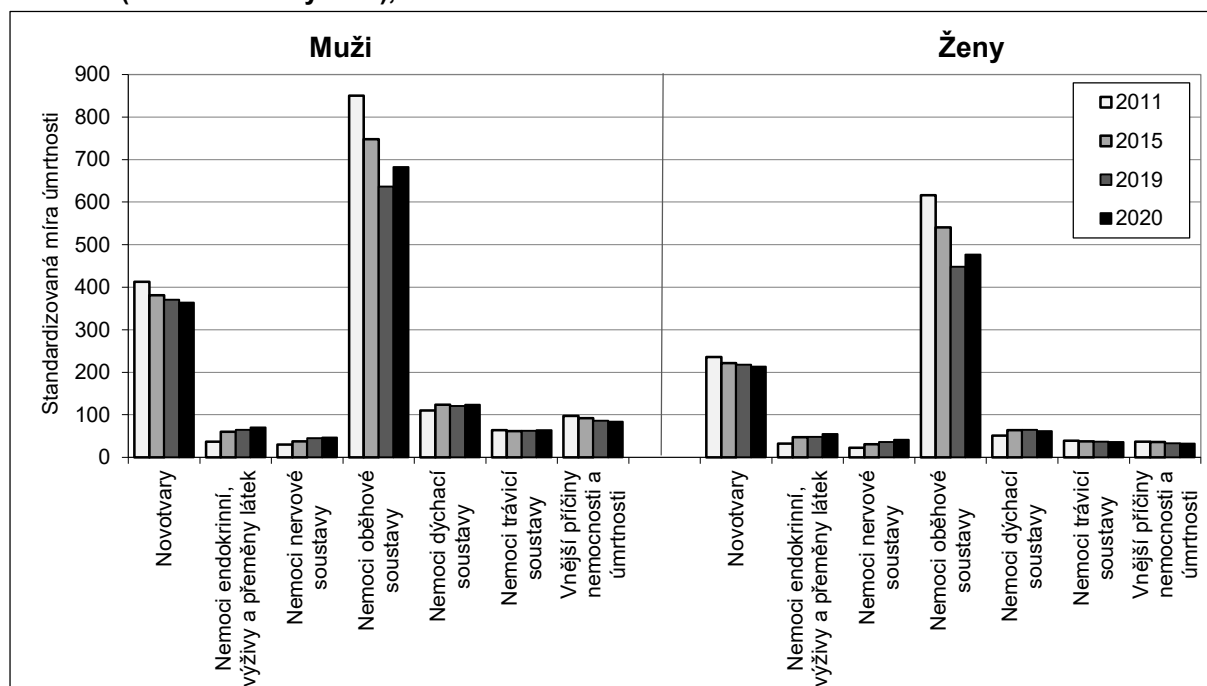
* Kód I22 Pokračující infarkt myokardu od roku 2018 nepoužíván pro základní příčinu smrti, místo něho určena akutní forma I21.

Na zvýšení celkového počtu úmrtí mezi rokem 2019 a 2020 se tak z pohledu častých skupin příčin smrti a celé populace (obě pohlaví dohromady) nepodílely vnější příčiny a novotvary.

Standardizované míry úmrtnosti (tab. 5.7) vyjadřují úroveň úmrtnosti očištěnou od vlivu věkového složení⁴⁶. V roce 2020 se pohledem tohoto ukazatele skupiny příčin smrti v mužské i ženské části populace seřadily stejně jako podle absolutního počtu zemřelých na dané skupiny příčin s jedinou výjimkou, kdy nemoci endokrinní, výživy a přeměny látek se při očištění od vlivu věkové struktury dostaly u mužů na šesté místo, zatímco dle absolutních počtů zemřelých byly sedmé nejčtenější (pořadí si vyměnily s nemocemi trávicí soustavy). Stejně tomu bylo i v předchozím roce 2019.

Mezi roky 2019 a 2020 se hodnoty standardizovaných měr úmrtnosti na jednotlivé skupiny příčin smrti (kapitoly MKN) pohnuly stejným směrem jako absolutní počty zemřelých osob. Pro muže se úmrtnost zvýšila pro všechny časté skupiny příčin s výjimkou vnějších příčin a novotvarů (snížení o 2,6 %, resp. o 1,8 %). Největší nárůst úmrtnosti byl (kromě covidu-19) zaznamenán pro nemoci endokrinní, výživy a přeměny látek (o 8,3 %) a nemoci oběhové soustavy (o 7,2 %), u nemocí dýchací soustavy a trávicí soustavy bylo navýšení úmrtnosti nižší (o 2,7 %, resp. 1,9 %). Z hlediska vývoje celého desetiletí čísla ukazují, že u mužů negativní vývoj v roce 2020 nepřevážil trend zlepšování úmrtnostních poměrů na nemoci oběhové soustavy, když v roce 2020 na ně měli muži úmrtnost nižší než v roce 2011 (o 19,7 %). Ke snížení standardizované úmrtnosti u mužů mezi roky 2011 a 2020 došlo také u vnějších příčin (o 13,5 %) a novotvarů (o 11,9 %).

Obr. 5.6 Standardizované míry úmrtnosti podle pohlaví a vybraných skupin příčin smrti (na 100 000 obyvatel), 2011–2020

Pozn.: Pro standardizaci byl použit standard evropské populace, vydaný Eurostatem v roce 2013 (zdroj: <http://ec.europa.eu/eurostat/en/web/products-manuals-and-guidelines/-/KS-RA-13-028>).

Pro ženy v roce 2020 úmrtnost vzrostla (kromě covidu-19) na nemoci nervové soustavy (o 14,7 %), nemoci endokrinní, výživy a přeměny látek (o 14,4 %) a nemoci oběhové soustavy (o 6,4 %), ostatní příčiny smrti zaznamenaly pokles (o 2–5 %). Také u žen negativní vývoj v roce 2020 nezvrátil v případě úmrtnosti na nemoci oběhové soustavy dlouhodobý pozitivní trend (mezi roky 2011 a 2020 pokles o 22,6 %). Dlouhodobý vývoj standardizované úmrtnosti se od posledního meziročního (mezi roky 2019 a 2020) u žen lišil i

⁴⁶ Standardizované míry úmrtnosti umožňují metodicky čistší srovnání úrovně úmrtnosti v čase, místně i mezi pohlavími.

u nemocí dýchací soustavy, které v průběhu dekády obecně narůstaly (mezi roky 2011 a 2020 o 20,3 %), meziročně ale došlo k poklesu o 4,9 %.

Tab. 5.7 Standardizované míry úmrtnosti podle pohlaví a vybraných příčin smrti (na 100 000 obyvatel), 2011–2020

Základní příčina smrti (kód dle MKN-10)	2011	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Muži celkem	1 682,1	1 607,0	1 533,9	1 543,3	1 519,8	1 493,2	1 718,8
Novotvary (C00–D48)	412,9	381,4	378,3	374,4	367,0	370,4	363,8
ZN tlustého střeva, konečniku a řiti (C18–C21)	60,1	54,1	53,6	53,2	49,5	50,7	47,2
ZN slinivky břišní (C25)	26,7	24,6	25,2	24,3	23,9	24,6	25,6
ZN průdušnice, průdušky a plíce (C33–C34)	98,7	83,6	82,1	82,8	74,7	75,6	73,4
ZN prostaty (C61)	45,0	40,6	41,6	39,8	37,8	39,7	40,0
Nemoci endokrinní, výživy a přeměny látek (E00–E90)	37,0	60,1	59,1	58,8	64,1	65,1	70,5
Diabetes mellitus (E10–E14)	31,4	51,5	50,3	49,1	52,9	53,9	60,3
Nemoci nervové soustavy (G00–G99)	30,0	37,9	41,2	40,3	42,5	45,1	46,7
Alzheimerova nemoc (G30)	14,1	17,5	21,2	21,2	21,5	25,5	26,3
Nemoci oběhové soustavy (I00–I99)	850,2	747,8	691,2	689,2	668,3	636,8	682,5
Ischemické nemoci srdeční (I20–I25)	456,8	415,4	370,6	362,4	344,4	321,7	336,8
Akutní infarkt myokardu (I21–I22*)	117,0	78,3	71,7	69,7	58,2	55,5	54,1
Selhání srdce (I50)	69,8	57,2	66,1	69,8	73,3	72,5	87,6
Cévní nemoci mozku (I60–I69)	158,1	127,9	116,7	111,5	100,4	92,0	93,7
Ateroskleróza (I70)	56,1	24,1	22,2	21,4	21,9	20,8	21,0
Nemoci dýchací soustavy (J00–J99)	109,9	123,6	116,3	126,9	123,9	120,4	123,6
Nemoci trávicí soustavy (K00–K93)	63,9	62,1	59,8	61,3	62,5	62,8	64,0
Vnější příčiny nemocnosti a úmrtnosti (V01–Y98)	96,9	91,9	85,0	86,4	87,4	86,2	83,9
Dopravní nehody (V01–V99, Y85)	12,8	12,5	10,7	10,3	11,0	10,9	9,9
Sebevraždy (X60–X84, Y870)	27,0	23,0	21,7	22,2	22,1	19,0	20,4
Covid-19 (U07)	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	160,8
Ostatní	81,2	102,2	103,1	106,1	103,9	106,4	123,0
Ženy celkem	1 090,9	1 052,6	981,7	1 001,0	993,3	963,8	1 084,3
Novotvary (C00–D48)	236,0	221,3	219,3	215,0	217,6	217,8	213,2
ZN tlustého střeva, konečniku a řiti (C18–C21)	30,1	26,9	25,0	24,8	24,7	23,6	23,8
ZN slinivky břišní (C25)	18,9	17,5	17,9	17,4	18,5	19,1	18,8
ZN průdušnice, průdušky a plíce (C33–C34)	31,6	29,8	29,6	31,0	31,5	30,7	30,7
ZN prsu (C50)	33,1	29,0	30,1	28,5	28,1	29,6	29,0
Nemoci endokrinní, výživy a přeměny látek (E00–E90)	32,1	47,2	46,9	44,6	50,5	48,3	55,3
Diabetes mellitus (E10–E14)	26,7	38,1	38,2	35,9	41,3	39,3	45,7
Nemoci nervové soustavy (G00–G99)	22,5	31,0	31,6	33,2	37,1	36,2	41,5
Alzheimerova nemoc (G30)	13,5	19,5	20,5	22,0	25,0	24,2	29,4
Nemoci oběhové soustavy (I00–I99)	615,7	541,0	482,8	493,6	471,4	447,9	476,6
Ischemické nemoci srdeční (I20–I25)	302,7	276,0	229,9	234,8	213,0	200,1	204,7
Akutní infarkt myokardu (I21–I22*)	60,0	40,1	36,6	36,9	29,2	26,7	23,5
Selhání srdce (I50)	46,8	39,8	46,9	52,6	55,0	53,3	64,5
Cévní nemoci mozku (I60–I69)	138,2	109,6	95,8	89,9	81,7	74,4	72,9
Ateroskleróza (I70)	45,2	20,5	17,8	17,2	16,8	15,5	15,9
Nemoci dýchací soustavy (J00–J99)	51,3	63,9	58,4	66,6	68,0	64,9	61,7
Nemoci trávicí soustavy (K00–K93)	39,0	37,7	35,5	36,3	36,7	37,0	36,3
Vnější příčiny nemocnosti a úmrtnosti (V01–Y98)	37,2	36,4	34,3	33,1	35,5	33,5	32,4
Dopravní nehody (V01–V99, Y85)	4,2	3,4	3,3	3,2	3,4	3,1	2,9
Sebevraždy (X60–X84, Y870)	4,8	4,7	4,7	5,3	4,6	4,4	3,9
Covid-19 (U07)	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	78,5
Ostatní	57,0	74,2	72,9	78,6	76,6	78,1	88,8

Pro standardizaci byl použit standard evropské populace, vydáný Eurostatem v roce 2013 (zdroj: <http://ec.europa.eu/eurostat/en/web/products-manuals-and-guidelines/-/KS-RA-13-028>).

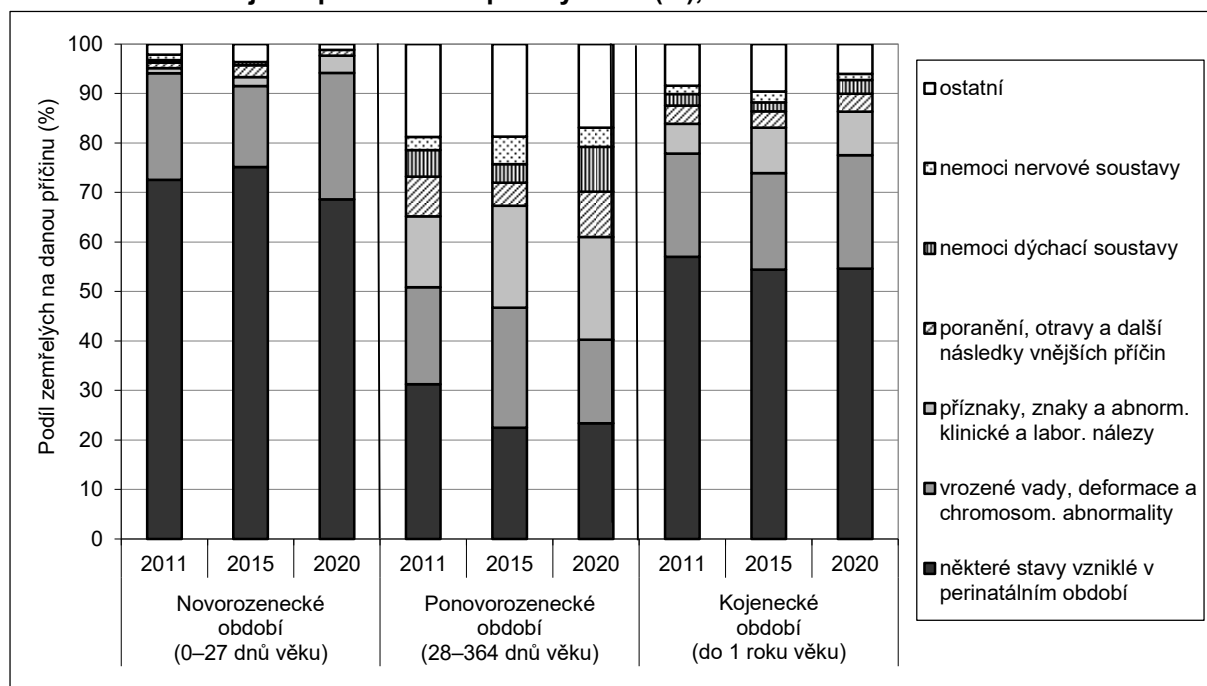
ZN = zhoubný novotvar

* Kód I22 Pokračující infarkt myokardu od roku 2018 nepoužíván pro základní příčinu smrti, místo něho určena akutní forma I21.

Porovnáme-li míry úmrtnosti mužů a žen, ve všech nejčastějších skupinách příčin smrti dosahují vyšších hodnot u mužů (tab. 5.7, obr. 5.6). V posledním desetiletí se index celkové mužské nadúmrtnosti (míra úmrtnosti mužů vztažená k míře úmrtnosti žen) pohyboval kolem hodnoty 1,54, resp. v rozmezí 1,52 až 1,59 s maximem pro rok 2020. Nejvyšší nadúmrtnost mužů byla zaznamenána, stejně jako v předchozích letech, u vnějších příčin (index 2,59 v roce 2020), nemocí dýchací soustavy (2,00), nemocí trávicí soustavy (1,77) a novotvarů (1,71), a také u onemocnění covid-19 (index 2,05).

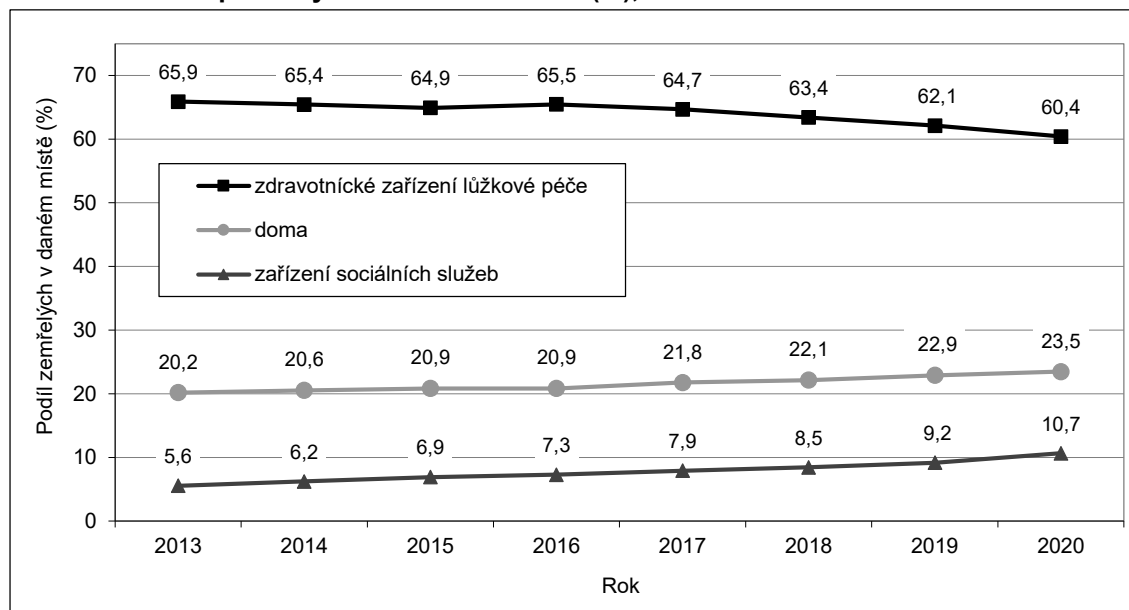
Úmrtí dětí do jednoho roku věku jsou zvlášť sledovanou skupinou a z hlediska příčin smrti mají mj. vyhrazenou samostatnou kapitolu MKN-10 označenou „Některé stavy vzniklé v perinatálním období“. Příčiny smrti uvedené v této kapitole dlouhodobě stojí za nadpoloviční většinou kojeneckých úmrtí, v roce 2020 to bylo 54,6 % (136 úmrtí kojenců). I zastoupení dalších kapitol příčin smrti bývá u kojenců poměrně stabilní, přičemž druhou největší skupinu představují „Vrozené vady, deformace a chromozomální abnormality“ a třetí „Příznaky, znaky a abnormální klinické a laboratorní nálezy“. V roce 2020 na vrozené vady a abnormality zemřelo 22,9 % (tj. 57) dětí do jednoho roku, zatímco abnormální klinické a laboratorní nálezy zapříčinily smrt 8,8 % (tj. 22) kojenců. V případě novorozeneckého období (první čtyři týdny života) je zastoupení skupiny „Některé stavy vzniklé v perinatálním období“ ještě vyšší, v roce 2020 šlo o 68,6 % (118) úmrtí novorozenců, naopak v ponovorozeneckém období už bývá zastoupení prvních třech skupin příčin úmrtí vyrovnanější (v roce 2020 na „Některé stavy vzniklé v perinatálním období“ zemřelo 23,4 %, tj. 18 dětí ve věku 28–364 dnů).

Obr. 5.7 Zemřelí kojenci podle věku a příčiny smrti (%), 2011–2020

Místem, kde se v Česku nejčastěji umírá, jsou dlouhodobě zdravotnická zařízení lůžkové péče – v roce 2020 v nich došlo k 78 108 úmrtím (tj. 60,4 % všech úmrtí). Na druhém místě figuruje úmrtí doma (30 375 úmrtí, tj. 23,5 %), na třetím místě skon v zařízeních sociálních služeb (13 800, tj. 10,7 %). Relativní zastoupení těchto tří „prostředí“ úmrtí se v čase měnilo ve prospěch druhých dvou nejvíce četných na úkor úmrtí ve zdravotnických zařízeních lůžkové péče (obr. 5.8). Přitom nejvýraznějším meziročním posunem bylo snížení zastoupení úmrtí starších senierek ve zdravotnických zařízeních lůžkové péče při současném zvýšení podílu jejich úmrtí v zařízeních sociálních služeb – mezi roky 2019 a 2020 se podíl úmrtí žen 80letých a starších v ZZ lůžkové péče snížil o 3,4 procentní body (z 60,2 % na 56,8 %), respektive v zařízeních sociálních služeb zvýšil o 3,0 procentní body (z 19,5 % na 22,5 %).

Obr. 5.8 Zemřelí podle vybraného místa úmrtí (%), 2013*–2020

* Číselník místa úmrtí je v současné podobě platný od roku 2013.

Zastoupení jednotlivých míst úmrtí má svá specifika v souvislosti s věkem i pohlavím (tab. 5.8). Zdravotnická zařízení lůžkové péče jsou sice nejčastějším místem úmrtí v celém věkovém spektru zemřelých, avšak nejvýraznější převahu mají u dětí (69,0 % úmrtí v nemocnicích pro věkovou skupinu 0–14 let v roce 2020), naopak nejmenší podíl mezi mladými (34,4 % úmrtí u 15–39letých). Domov bývá druhým nejčastějším místem úmrtí rovněž ve všech věkových kategoriích, nejvýrazněji je ale zastoupen u lidí středního věku (z úmrtí osob ve věkové skupině 40–59 let tu v roce 2020 došlo k 33,7 % z nich). Zařízení sociálních služeb nabývá na významu přirozeně až u seniorských a hlavně starších seniorských věkových skupin (v roce 2020 zde z 80letých a starších skonalo 18,1 %). K úmrtím na ulicích a jiných veřejných místech či „jinde“ dochází pravidelně relativně nejvíce u mladých lidí – ve věku 15–39 let zde v roce 2020 skonalo 27,8 % (v celé populaci byl tento podíl jen 2,5 %). Z hlediska pohlaví platí, že u mužů je častější než u žen úmrtí doma (25,7 % versus 21,1 % v roce 2020) a na veřejném místě či jinde (3,9 % versus 1,1 %), u žen naopak v zařízeních sociálních služeb (15,6 % úmrtí žen a 6,1 % úmrtí mužů v roce 2020).

Tab. 5.8 Zemřelí podle místa úmrtí, 2020

Místo úmrtí	Věková skupina					Pohlaví		Celkem
	0–14	15–39	40–59	60–79	80 a více	muži	ženy	
Celkem	397	1 853	10 519	56 844	59 676	66 599	62 690	129 289
Doma	85	530	3 540	14 863	11 357	17 119	13 256	30 375
Zdravotnické zařízení lůžkové péče	274	638	5 220	36 282	35 694	40 857	37 251	78 108
Jiné zdravotnické zařízení	3	10	60	430	486	450	539	989
Na ulici, veřejném místě	7	285	582	677	149	1 374	326	1 700
Při převozu	1	16	93	368	196	426	248	674
V zařízení sociálních služeb	1	30	152	2 817	10 800	4 030	9 770	13 800
Jinde	10	230	551	625	175	1 249	342	1 591
Nezjištěno	16	114	321	782	819	1 094	958	2 052

Celkem 1 189 zemřelých v roce 2020 mělo cizí státní občanství a představovali tak z úhrnu 0,9 %. Od počátku desetiletí došlo k mírnému nárůstu⁴⁷ jejich podílu z 0,4 % v roce 2011, s jediným zakolísáním v roce 2013. Nejčetněji byla v roce 2020 zastoupena úmrtí Slováků (27,0 % ze všech úmrtí cizích státních občanů), poté Ukrajinců (16,7 %) a Poláků (12,2 %). Tato tři státní občanství se na prvních třech pozicích střídala po celou dekádu, přičemž hlavně v její druhé půli patřila první pozice převážně Slovákům.

Tab. 5.9 Zemřelí podle státního občanství*, 2011–2020

Státní občanství	2011	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Zemřelí cizí státní občané	404	642	627	835	956	985	1 189
- podíl na všech zemřelých (%)	0,38	0,58	0,58	0,75	0,85	0,88	0,92
Česko	106 444	110 531	107 123	110 608	111 964	111 377	128 100
Slovensko	65	126	95	187	244	260	321
Ukrajina	67	102	110	129	170	155	198
Polsko	66	115	129	126	149	145	145
Německo	25	39	42	66	67	73	81
Rusko	31	40	58	68	59	59	71

* Výběr a řazení občanství podle četnosti v roce 2020.

Od roku 2012 je ve statistice zemřelých osob evidován také stát narození. Obyvatel ČR, kteří se narodili v cizině, v roce 2020 skonalo 8 054, tj. 6,2 % všech zemřelých. Podíl zemřelých narozených v cizině na všech zemřelých byl v roce 2020 oproti roku 2012 vyšší o 1,4 procentního bodu, v porovnání s rokem 2019 ale došlo k jeho snížení, taktéž o 1,4 procentního bodu. Jednoznačně nejčastějším cizím státem, kde se zesnulí obyvatelé Česka narodili, bylo po celé uvedené období Slovensko⁴⁸ se zastoupením na úrovni necelých dvou třetin (64,4 % v roce 2020). Na druhém místě pak šlo o zemřelé narozené na Ukrajině a na třetím místě o zemřelé narozené v Polsku.

Tab. 5.10 Zemřelí podle státu narození*, 2012–2020

Stát narození	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Zemřelí s cizím státem narození	5 177	6 079	6 423	6 419	6 001	6 650	6 798	8 560	8 054
- podíl na všech zemřelých (%)	4,79	5,57	6,08	5,77	5,57	5,97	6,02	7,62	6,23
Česko	103 012	103 081	99 242	104 754	101 749	104 793	106 122	103 802	121 235
Slovensko	3 250	3 845	4 022	4 103	3 781	4 171	4 328	5 686	5 187
Ukrajina	561	608	668	667	658	729	755	833	833
Polsko	323	377	313	361	375	353	395	462	443
Rumunsko	166	252	231	279	224	263	243	331	291
Německo	121	144	148	136	141	160	166	183	190

* Výběr a řazení států narození podle četnosti v roce 2020. Údaje jsou dostupné až od roku 2012.

⁴⁷ Výraznější nárůst mezi roky 2016 a 2017, zvláště zemřelých slovenského státního občanství, nastal do jisté míry i díky zavedení kontroly adresy pobytu s využitím administrativních datových zdrojů.

⁴⁸ Výraznější nárůst počtu zemřelých narozených na Slovensku pro rok 2019 částečně odráží zavedení nové metodické kontroly dat.

6 Migrace

Bilance zahraniční migrace byla v roce 2020 kladná ve výši 26,9 tisíce. Šlo o nejnižší úroveň od roku 2017, nicméně vyšší než v předcházejících letech 2011–2016. Meziročně v roce 2020 poklesl počet přistěhovalých a zároveň vzrostl počet vystěhovalých. Objem a strukturu obou migračních směrů ovlivnila protiepidemická opatření a novelizace zákona o pobytu cizinců na území České republiky. Z pohledu složení migrace podle státního občanství osob nadále v saldu zahraniční migrace výrazně dominovali Ukrajinci (16,0 tisíce), druhou nejpočetnější skupinu představovali občané Slovenska (3,0 tisíce). V rámci vnitřní migrace bylo v roce 2020 evidováno celkem 232,0 tisíce stěhování z obce do jiné obce v ČR, o téměř 11 tisíc méně než o rok dříve.

Údaje o stěhování přebírá Český statistický úřad ze dvou informačních systémů spravovaných Ministerstvem vnitra. Zdrojem dat o stěhování českých občanů je Informační systém evidence obyvatel (ISEO), pro data o stěhování cizích státních občanů pak Cizinecký informační systém (CIS)⁴⁹. Pouze na počátku (zde analyzované) poslední dekády⁵⁰ – do poloviny roku 2012 – byla data o stěhování přebírána výhradně z ISEO. V roce 2020 byla výsledná statistika ovlivněna implementací novely zákona o pobytu cizinců⁵¹ a zároveň protiepidemickými opatřeními, která zasahovala do možností migračního pohybu přes hranice republiky.

Tab. 6.1 Zahraniční migrace podle pohlaví, 2011–2020

	2011	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Přistěhovalí	22 590	34 922	37 503	45 957	58 148	65 571	55 661
v tom: muži	12 440	19 022	20 817	26 839	34 621	39 904	32 914
ženy	10 150	15 900	16 686	19 118	23 527	25 667	22 747
Podíl (%) mužů	55,1	54,5	55,5	58,4	59,5	60,9	59,1
Vystěhovalí	5 701	18 945	17 439	17 684	19 519	21 301	28 734
v tom: muži	3 109	10 502	9 417	9 964	11 201	12 348	19 484
ženy	2 592	8 443	8 022	7 720	8 318	8 953	9 250
Podíl (%) mužů	54,5	55,4	54,0	56,3	57,4	58,0	67,8
Saldo zahraničního stěhování	16 889	15 977	20 064	28 273	38 629	44 270	26 927
v tom: muži	9 331	8 520	11 400	16 875	23 420	27 556	13 430
ženy	7 558	7 457	8 664	11 398	15 209	16 714	13 497
Podíl (%) mužů	55,2	53,3	56,8	59,7	60,6	62,2	49,9
Objem zahraničního stěhování	28 291	53 867	54 942	63 641	77 667	86 872	84 395

V průběhu roku 2020 se do České republiky ze zahraničí přistěhovalo celkem 55 661 osob, z toho 32 914 mužů a 22 747 žen. Přestože přistěhovalých bylo meziročně o 9 910 (o 15 %) méně, byl jejich počet ve srovnání s průměrem z let 2015–2019 (i celého desetiletí) stále nadprůměrný. Nejvíce imigrantů v posledním intercensálním období (2011–2020) přišlo ze zahraničí do Česka v roce 2019 (65,6 tisíce), nejméně v roce 2011 (22,6 tisíce). Počet vystěhovalých v roce 2020 dosáhl 28 734 osob, z toho 19 484 bylo mužů a 9 250 žen, a vzrostl čtvrtým rokem po sobě. Zatímco v roce 2017 byl meziroční přírůstek 1%, v letech 2018 a 2019 pak zhruba 10%, v roce 2020 šlo o přírůstek 35%, když absolutně bylo vystěhovalých

⁴⁹ Správcem CIS je Ředitelství služby cizinecké policie.

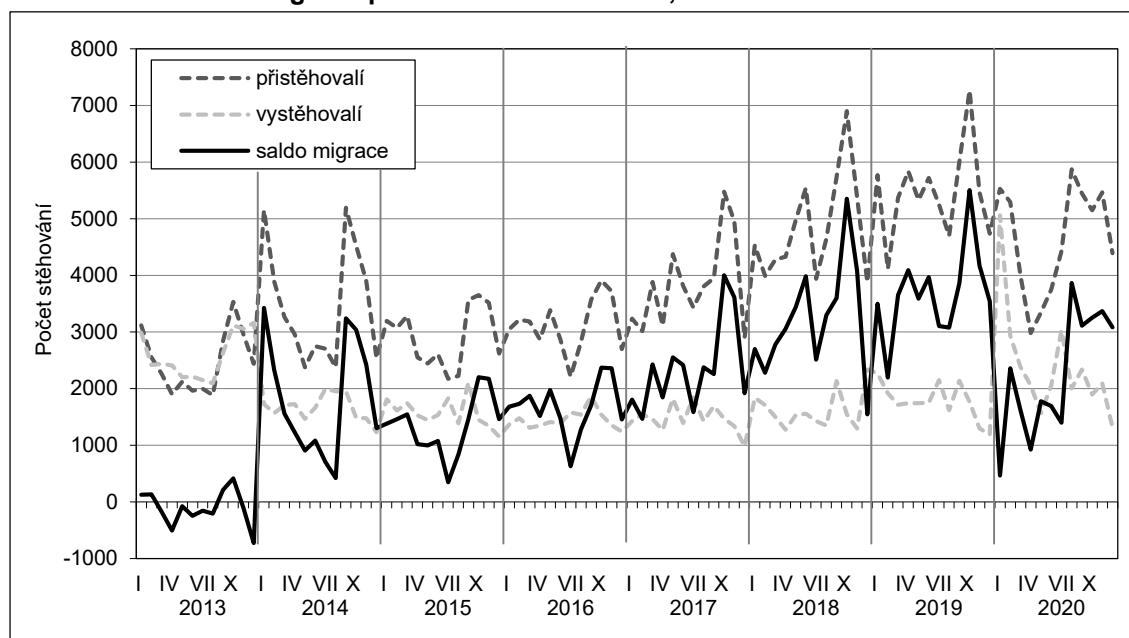
⁵⁰ Resp. počínaje rokem 2008.

⁵¹ Zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky, byl v průběhu roku 2019 novelizován zákonem č. 176/2019 Sb., zákonem č. 255/2019 Sb. a zákonem č. 277/2019 Sb. Mj. bylo ustanoveno (§87n), že potvrzení o přechodném pobytu na území ČR je vydávané s dobou platnosti na 10 let. V souvislosti s vydáváním nových průkazů tak docházelo k aktualizaci údajů v informačním systému, resp. k ukončení pobytu osob, které získaly povolení k přechodnému pobytu před více než 10 lety, a nyní jim již nový průkaz vydán nebyl. Tyto aktualizace přitom nebyly centralizované, jejich časování a intenzita se lišily regionálně. Z pohledu statistiky jsou přitom veškeré osoby, které přestanou figurovat v CIS, považovány za osoby vystěhovalé, i když k reálnému vystěhování mohlo dojít dříve (bez odhlášení), popř. k pohybu nedošlo vůbec (cizinec se o prodloužení povolení nepřihlásil). Dle odhadu ČSÚ šlo na vrub administrativním zásahům v roce 2020 zhruba deset tisíc vystěhovalých (z celkových 28,7 tisíce).

o 7 433 více než o rok dříve. Vyšší počet vystěhovalých než v roce 2020 byl naposledy zaznamenán v roce 2013 (30,9 tisíce). Saldo zahraniční migrace v roce 2020 dosáhlo 26 927 osob a téměř rovnoměrně bylo rozloženo mezi muže (13 430) a ženy (13 497). Ve srovnání s rokem 2019 (saldo 44,3 tisíce) byl přírůstek obyvatel zahraniční migrací o 17,3 tisíce nižší a vůbec nejnižší za poslední čtyři roky. Ve srovnání s lety 2011–2016 byl ale vyšší. Nejvíce osob během posledního desetiletí 2011–2020 přibylo zahraničním stěhováním právě v předešlém roce 2019, jedenkrát, a to v roce 2013, byl registrován úbytek obyvatel zahraničním stěhováním (–1,3 tisíce).

Vývoj jednotlivých složek migrace v průběhu roku na úrovni měsíců potvrzuje, že po roce 2013, až do roku 2019, mělo saldo zahraniční migrace jednoznačně rostoucí trend. Ten kopíroval trend vzestupného počtu přistěhovalých, zatímco počet vystěhovalých byl v období 2014–2019 poměrně stabilní. Zlom přišel na počátku roku 2020, když v průběhu celého prvního pololetí se migrace vyvíjela poměrně specificky. Došlo jednak k výraznému zvýšení počtu zaevidovaných emigrantů (zejména v měsíci lednu), tak k významnému poklesu počtu přistěhovalých (zvláště v březnu a dubnu). První jev souvisel s výše zmíněnou „aktualizací“ zdrojového Cizineckého informačního systému, druhý pak pravděpodobně odrážel přijatá protiepidemická opatření. Ve druhém pololetí roku již byly meziroční změny měsíčních úhrnů mírnější (přistěhovalých bylo i nadále obecně meziročně méně, vystěhovalých více).

Obr. 6.1 Zahraniční migrace podle měsíce stěhování, 2013*–2020

* S ohledem na plnou srovnatelnost údajů (jednotný datový zdroj) je zobrazováno pouze období od roku 2013.

V obou směrech zahraniční migrace převažují, obvykle mírně, muži a v roce 2020 tomu nebylo jinak (tab. 6.1). Mezi přistěhovalými bylo 59,1 % mužů, což byl podíl v rámci posledního desetiletí jen lehce nadprůměrný (průměr 57,6 %, v jednotlivých letech 54,5 až 60,9 %). U vystěhovalých tvořili muži 67,8 % a jejich převaha byla v roce 2020 zdaleka nejvyšší od roku 2011. V předchozích letech se podíl mužů mezi emigranty totiž pohyboval v rozmezí 54,0 až 59,5 % (maximum v roce 2012; průměr za desetiletí činil 58,6 %). Nejvíce variabilní je v čase struktura podle pohlaví u výsledného salda zahraniční migrace. V roce 2020 byl evidován meziroční pokles podílu mužů v saldu z 62,2 na 49,9 %, který byl důsledkem nebývale vysokého zastoupení mužů u vystěhovalých. Šlo o nejnižší hodnotu v uplynulé dekádě. Podobně vyrovnaný byl poměr mužů a žen ve výsledném saldu zahraniční migrace ještě v roce 2012 (podíl mužů 50,1 %), zatímco v letech 2011 a 2014–2019 tvořili muži v saldu 53–62 % (nejvyšší podíl v roce 2019).

Z pohledu věkového složení (v pětiletých věkových skupinách) do České republiky od roku 2012 pravidelně nejčastěji ze zahraničí přicházely osoby ve věku 25–29 let. Dalšími dvěma nejpočetnějšími skupinami byli imigranti ve věku 20–24 let a 30–34 let, přičemž v posledních třech letech bylo více těch 30–34letých. Tyto

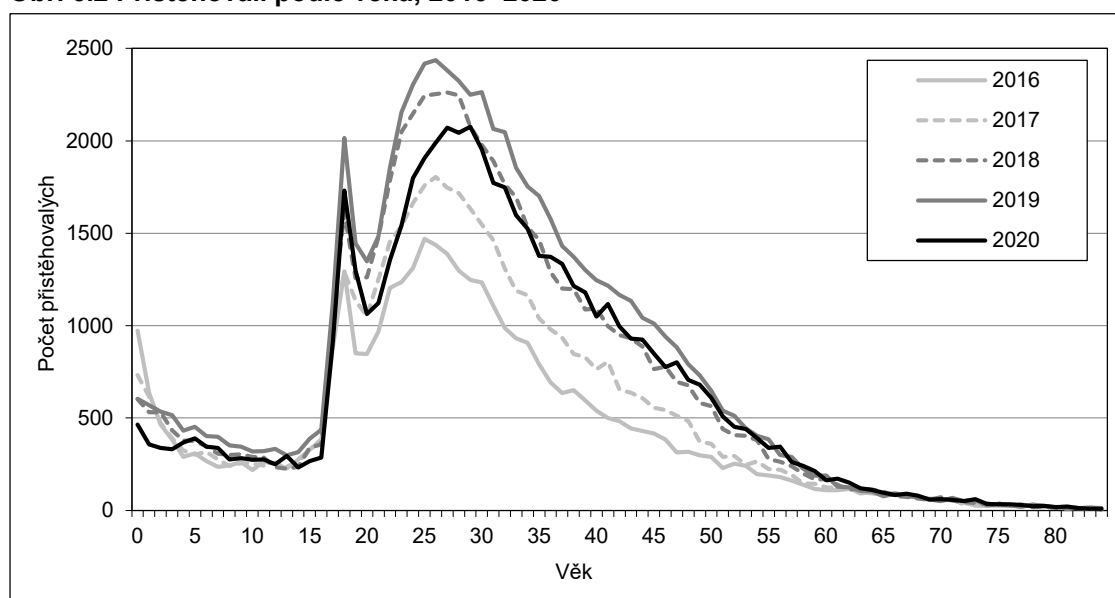

tři skupiny dohromady, osoby 20–34leté, tvořily téměř polovinu všech přistěhovaných (46 % v roce 2020, v ostatních letech tohoto desetiletí 43–50 %). Celá skupina osob produktivního věku (15–64 let) pak zahrnovala 82–90 % všech imigrantů. Nejvyšší byl jejich podíl právě v roce 2020, ve kterém bylo zároveň v rámci celého desetiletí naopak nejnižší zastoupení dětí mladších 15 let. Ty tvořily mezi imigranty necelých 9 % (v ostatních letech 9,3 až 15,7 %). Senioři ve věku 65 a více let představují mezi přistěhovanými tradičně velmi malou skupinu v řádu 1–2 %. Nejinak tomu bylo i v roce 2020 (1,7 % celku), i když absolutní počet přistěhovaných tohoto věku se mírně zvýšil. Počet přistěhovaných dětí do 15 let věku, stejně jako osob v produktivním věku 15–64 let, se naopak v roce 2020 snížil. Průměrný věk přistěhovaných šestým rokem v řadě meziročně vzrostl a poprvé od roku 2001 přesáhl 32 let.

Tab. 6.2 Přistěhovaní podle věku, 2011–2020

Věková skupina	2011	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Celkem	22 590	34 922	37 503	45 957	58 148	65 571	55 661
v tom: 0–14	3 087	5 499	5 309	5 191	5 389	6 200	4 827
15–19	2 138	4 229	3 738	4 086	4 635	5 410	4 492
20–24	4 389	5 087	5 567	6 956	8 724	9 145	6 881
25–29	4 150	5 953	6 838	8 660	11 086	11 810	10 087
30–34	2 739	4 328	5 170	6 670	8 856	9 983	8 597
35–39	1 833	2 916	3 368	4 632	6 240	7 384	6 477
40–44	1 231	2 074	2 399	3 466	4 857	5 807	5 018
45–49	1 025	1 601	1 733	2 467	3 495	4 359	3 814
50–59	1 116	1 861	1 999	2 390	3 349	3 936	3 807
60–69	597	915	912	958	1 028	1 028	1 128
70–79	198	336	338	348	376	390	413
80+	87	123	132	133	113	119	120
Podíl (%) věkové skupiny: 0–14	13,7	15,7	14,2	11,3	9,3	9,5	8,7
15–64	84,0	81,8	83,6	86,8	89,2	89,2	89,6
65+	2,3	2,5	2,3	1,9	1,5	1,3	1,7
Průměrný věk přistěhovaných ¹⁾	28,6	28,4	29,1	30,1	30,9	31,1	32,0

¹⁾ Výpočet z absolutních počtů přistěhovaných podle věku.

Obr. 6.2 Přistěhovaní podle věku, 2016–2020

V detailní věkové struktuře přistěhovaných (obr. 6.2) se ukazuje, že kromě vrcholu ve věkové skupině 25–29 má rozložení přistěhovaných ještě jeden lokální vrchol a to ve věku kolem 18 let. Ten s velkou pravděpodobností odráží příchod studentů ze zahraničí na české vysoké školy (důvod přistěhování se však nesleduje). Dále je zřejmé, že počet dětí v jednotlivých dílčích věcích je vzájemně, ale i z pohledu vývoje

v čase v posledních pěti letech, poměrně vyrovnaný. Ve věkových skupinách produktivního věku se naopak projevoval v letech 2016–2019 nárůst počtu přistěhovalých. V roce 2020 došlo k meziročnímu poklesu přistěhovalých ve všech věcích až po věk 55 let, přičemž celá čtvrtina meziročního poklesu připadla na věkový interval 22–26 let.

Také osoby vystěhovalé z ČR do zahraničí jsou z pohledu věkového složení silně koncentrovány do skupiny produktivního věku. Mezi osoby 15–64leté patřilo každoročně 85–90 % vystěhovalých, pouze v roce 2011 byl jejich podíl mírně nižší (81 %). Z nich, stejně jako u přistěhovalých, byli nejpočetnější emigranti ve věku 20–24, 25–29 a 30–34 let, kteří společně tvořili 36–43 % všech vystěhovalých, v roce 2020 pak méně a to 33 %. Mírné snížení jejich podílu souviselo s nárůstem počtu vystěhovalých ve starších věkových skupinách. V roce 2020 se počet emigrantů meziročně zvýšil celkem o 7,4 tisíce, tj. o 35 %, přičemž nadprůměrný byl relativní nárůst ve všech věkových skupinách (uvedených v tabulce 6.3) nad 35 let věku. Počty vystěhovalých ve věku 50–59, 60–69, 70–79 i 80+ let se meziročně dokonce více než zdvojnásobily a byly výrazně vyšší než v kterémkoli jiném roce poslední dekády. To se projevilo také ve vyšším zastoupení seniorské skupiny mezi vystěhovalými (5,8 % v roce 2020 vs. 2–4 % v letech 2011–2019) a v poměrně o dost vyšším průměrném věku vystěhovalých (39,6 let v roce 2020 oproti 33,2–35,0 let v letech 2011–2019). Početnost i podíl dětské složky byly v roce 2020 ve srovnání s předchozími lety naopak nižší. Děti mladší 15 let věku zahrnovaly v posledním sledovaném roce 4,6 % vystěhovalých, zatímco v předchozích osmi letech 8–12 %, v roce 2011 dokonce 15 %.

Tab. 6.3 Vystěhovalí podle věku, 2011–2020

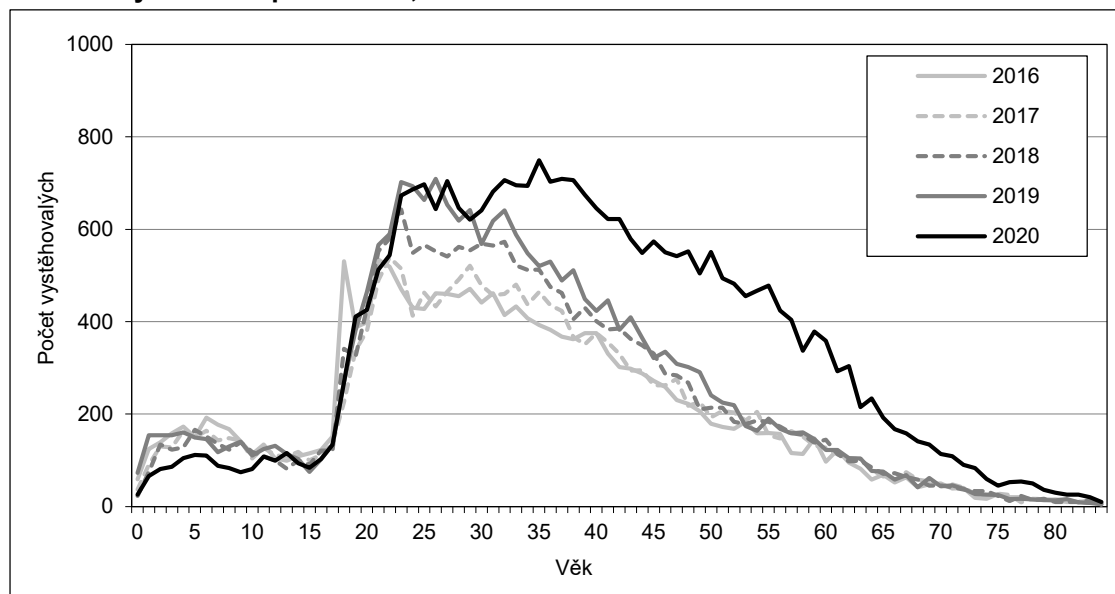
Věková skupina	2011	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Celkem	5 701	18 945	17 439	17 684	19 519	21 301	28 734
v tom: 0–14	873	2 093	2 039	1 863	1 705	1 959	1 329
15–19	189	1 365	1 307	912	998	961	1 000
20–24	343	2 399	2 351	2 337	2 754	3 015	2 841
25–29	739	2 363	2 274	2 373	2 775	3 286	3 312
30–34	979	2 447	2 156	2 313	2 741	2 963	3 417
35–39	791	2 230	1 880	2 041	2 285	2 499	3 541
40–44	513	1 679	1 594	1 649	1 881	2 025	3 017
45–49	378	1 238	1 189	1 244	1 380	1 558	2 722
50–59	510	1 841	1 553	1 741	1 783	1 845	4 471
60–69	274	879	728	835	850	836	2 197
70–79	77	280	261	278	280	268	694
80+	35	131	107	98	87	86	193
Podíl (%) věkové skupiny: 0–14	15,3	11,0	11,7	10,5	8,7	9,2	4,6
15–64	81,0	85,1	84,6	85,6	87,8	87,7	89,5
65+	3,7	3,8	3,7	3,9	3,5	3,1	5,8
Průměrný věk vystěhovalých ¹⁾	33,7	33,8	33,2	34,3	34,3	33,9	39,6

¹⁾ Výpočet z absolutních počtů vystěhovalých podle věku.

Specifičnost věkového složení vystěhovalých v roce 2020 oproti vývoji v přechodných čtyřech letech je dobře viditelná i na obr. 6.3. Vystěhovalých mladších 15 let věku v roce 2020 meziročně ubylo, zatímco v letech 2016–2019 byly jejich počty poměrně stabilní. Za poklesem počtu vystěhovalých dětí, resp. rodin s dětmi, mohly stát omezené možnosti migračního pohybu v době pandemie onemocnění covid-19. Naopak v roce 2020 výrazně meziročně vzrostl počet evidovaných vystěhovalých starších 30 let věku. V pozadí toho vývoje lze mj. spatřovat implementaci novely zákona o pobytu cizinců, v jejímž důsledku byly ukončovány pobyty občanům EU, jejichž povolení k přechodnému pobytu trvalo více než 10 let, tedy věkově spíše starším.

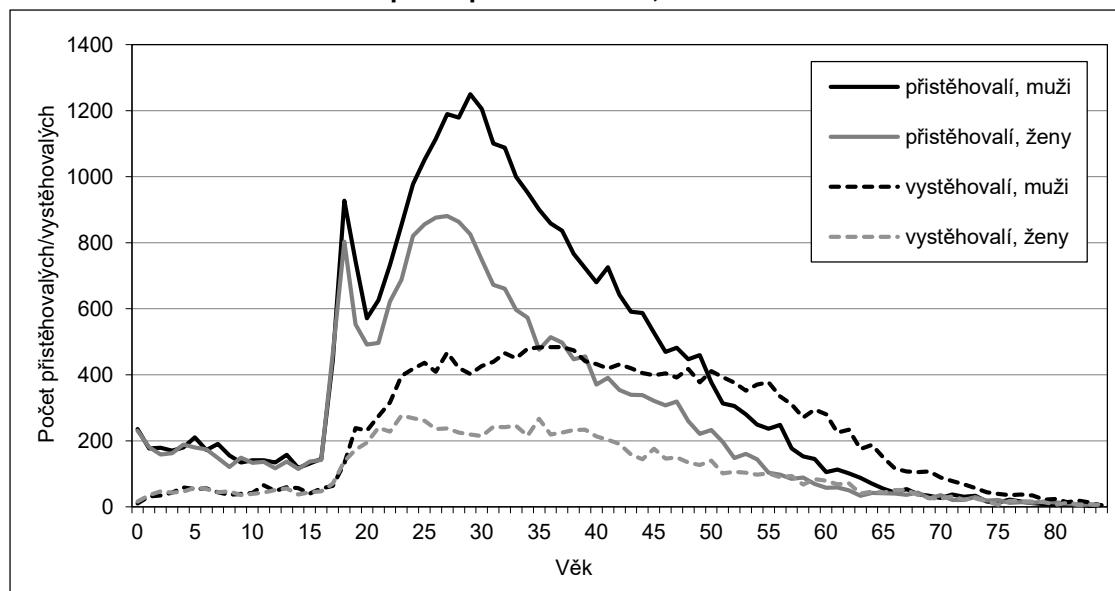

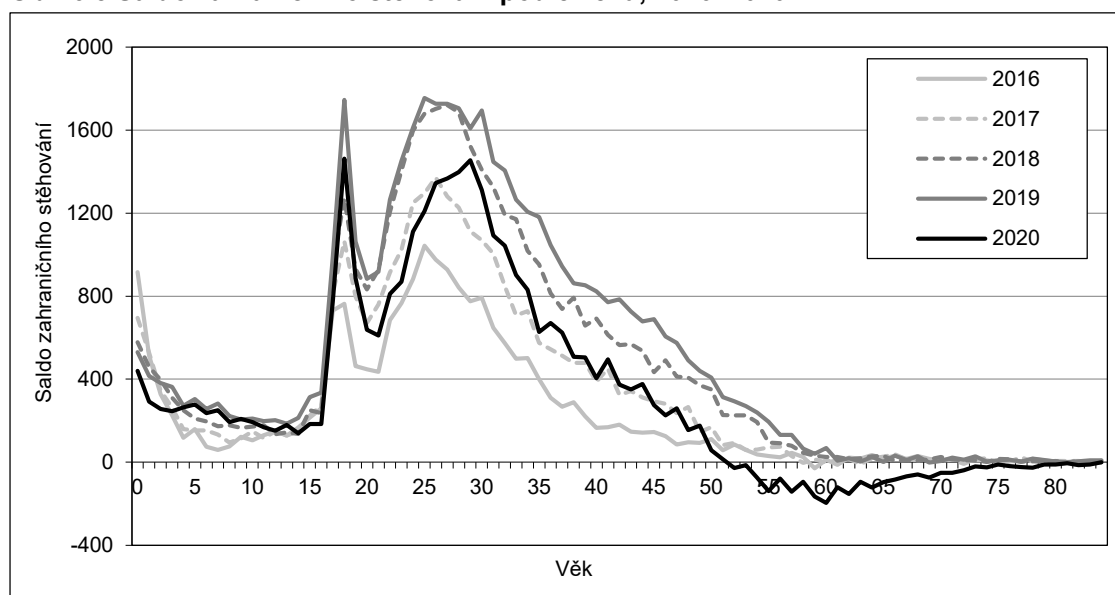
Obr. 6.3 Vystěhovalí podle věku, 2016–2020

Počet vystěhovalých ve věku nad 50 let byl v roce 2020 na straně mužů dokonce vyšší než počet přistěhovalých (viz srovnání plných a čárkovaných čar, černých pro muže, šedých pro ženy, na obr. 6.4). Bilance zahraničního stěhování se tak v této dílčí věkové skupině (50+) dostala do „červených“ čísel (-2,1 tisíce). Záporná byla bilance jak ve věkové skupině 50–59, tak 60–69, 70–79 a 80+. Naposledy byla přitom větší záporná bilance evidována v roce 2013, kdy příslušela všem dílčím pětiletým věkovým skupinám od 30 do 64 let věku. Nejvíce se na přírůstku zahraničním stěhování v roce 2020, stejně jako v předchozích letech, podílely věkové kategorie 25–29, 30–34 a 20–24 let (tab. 6.4). Osob tohoto věku přibýlo v průběhu roku 2020 díky stěhování bezmála 16,0 tisíce, avšak o 26 % méně než v roce 2019. Výše salda zahraniční migrace pro děti ve věku do 15 let (3,5 tisíce) se od průměru předchozích pěti let příliš neodchylovala, za meziročním poklesem o 18 % stála zejména jeho nadprůměrná výše v roce 2019.

Obr. 6.4 Zahraniční stěhování podle pohlaví a věku, 2020

Obr. 6.5 Saldo zahraničního stěhování podle věku, 2016–2020**Tab. 6.4 Saldo zahraničního stěhování podle věku, 2011–2020**

Věková skupina	2011	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Celkem	16 889	15 977	20 064	28 273	38 629	44 270	26 927
v tom: 0–14	2 214	3 406	3 270	3 328	3 684	4 241	3 498
15–19	1 949	2 864	2 431	3 174	3 637	4 449	3 492
20–24	4 046	2 688	3 216	4 619	5 970	6 130	4 040
25–29	3 411	3 590	4 564	6 287	8 311	8 524	6 775
30–34	1 760	1 881	3 014	4 357	6 115	7 020	5 180
35–39	1 042	686	1 488	2 591	3 955	4 885	2 936
40–44	718	395	805	1 817	2 976	3 782	2 001
45–49	647	363	544	1 223	2 115	2 801	1 092
50–59	606	20	446	649	1 566	2 091	-664
60–69	323	36	184	123	178	192	-1 069
70–79	121	56	77	70	96	122	-281
80+	52	-8	25	35	26	33	-73
Hlavní věkové skupiny: 0–14	2 214	3 406	3 270	3 328	3 684	4 241	3 498
15–64	14 357	12 443	16 581	24 748	34 758	39 805	24 166
65+	318	128	213	197	187	224	-737

Skladba migrantů podle jejich státního občanství se na první pohled v roce 2020 meziročně nijak zvlášť nezměnila (tab. 6.5), když saldo migrace bylo stejně jako v roce 2019 vůbec nejvyšší u občanů Ukrajiny, druhé nejvyšší u občanů Slovenska a třetí u občanů Ruska. Čtvrté nejvyšší saldo zaznamenali opět Rumuni, jen namísto Bulharů první pětici doplnili Maďaři. Podobně nedošlo k meziroční změně u přistěhovaných, kdy pět nejpočetnějších skupin imigrantů představovali Ukrajinci, Slováci, Rusové, Češi a Rumuni. Jinak tomu bylo ale na straně vystěhovaných, kde se za první Ukrajince na druhé místo dostali v roce 2020 Slováci, z druhého na třetí sestoupili Češi a specificky čtvrtou a pátou nejpočetnější skupinu tvořili vystěhovaní s občanstvím Velké Británie a Polska. Za změnou struktury lze hledat zejména implementaci novely zákona o pobytu cizinců, kdy právě občané Velké Británie a Polska, ale i Slovenska a dále pak Německa, Rakouska či Nizozemí, byli těmi, kteří dominovali mezi ukončenými přechodnými pobyty trvajících více než 10 let. S výjimkou Slováků ve všech těchto jmenovaných skupinách občanů EU počet evidovaných vystěhovaných převyšoval počet přistěhovaných a saldo zahraničního stěhování tak bylo v roce 2020 u cizinců těchto státních občanství záporné (tab. 6.6).

Tab. 6.5 Nejčetnější státní občanství zahraničních migrantů, 2011–2020

Pořadí	2011	2015	2016	2017	2018	2019	2020	
Přistěhovalí -	1.	Slovensko	Slovensko	Slovensko	Ukrajina	Ukrajina	Ukrajina	Ukrajina
	2.	Rusko	Ukrajina	Ukrajina	Slovensko	Slovensko	Slovensko	Slovensko
	3.	Ukrajina	Česko	Česko	Rusko	Rusko	Rusko	Rusko
	4.	Česko	Rusko	Rusko	Česko	Česko	Česko	Česko
	5.	Německo	Rumunsko	Vietnam	Vietnam	Vietnam	Rumunsko	Rumunsko
Vystěhovalí -	1.	Česko	Česko	Česko	Česko	Ukrajina	Ukrajina	Ukrajina
	2.	Slovensko	Ukrajina	Ukrajina	Ukrajina	Česko	Česko	Slovensko
	3.	Německo	Rusko	Rusko	Slovensko	Rusko	Rusko	Česko
	4.	Polsko	Vietnam	Slovensko	Rusko	Slovensko	Slovensko	Velká Británie
	5.	Velká Británie	Slovensko	Vietnam	Vietnam	Vietnam	Vietnam	Polsko
Saldo stěhování -	1.	Slovensko	Slovensko	Slovensko	Ukrajina	Ukrajina	Ukrajina	Ukrajina
	2.	Rusko	Ukrajina	Ukrajina	Slovensko	Slovensko	Slovensko	Slovensko
	3.	Ukrajina	Rumunsko	Rumunsko	Rumunsko	Rumunsko	Rusko	Rusko
	4.	USA	Bulharsko	Bulharsko	Bulharsko	Bulharsko	Rumunsko	Rumunsko
	5.	Německo	Německo	Maďarsko	Rusko	Rusko	Bulharsko	Maďarsko

Z 55,7 tisíce osob přistěhovalých v roce 2020 ze zahraničí do České republiky jich 21,1 tisíce mělo státní občanství Ukrajiny, představovali tak téměř 38 % všech imigrantů (tab. 6.6). Přestože meziročně došlo k mírnému snížení počtu přistěhovalých Ukrajinců (o 1,7 tisíce), jejich podíl na celkovém počtu přistěhovalých dále vzrostl (čtvrtým rokem v řadě⁵² z 15 % v roce 2016). V tomto migračním toku tak aktuálně Ukrajinci jednoznačně dominují. Druzí Slováci tvořili dalších 13 % imigrantů, když adresu přechodného pobytu v České republice si v roce 2020 nově zaevidovalo 7,2 tisíce osob. Počet přistěhovalých Slováků byl nejvyšší od roku 2013 (meziročně vzrostl o 1,4 tisíce). Státních občanů Ruska se v roce 2020 přistěhovalo do Česka 3,4 tisíce (o 0,8 tisíce méně než v roce 2019) a jejich zastoupení mezi imigranty bylo 6% (podobně jako v předchozích letech). Žádná další skupina přistěhovalých nepřevýšila v roce 2020 hranici dvou tisíc, resp. 5% podíl na úhrnu.

Mezi emigrujícími z ČR byli v období 2013–2019 vždy nejpočetnější občané Ukrajiny a Česka (tab. 6.6). V roce 2020 zůstali na prvním místě Ukrajinci, kterých se vystěhovalo 5,1 tisíce (meziročně o 0,5 tisíce více), Češi však tentokrát s počtem necelých 2,0 tisíce vystěhovalých (meziročně o 1,9 tisíce nižším)⁵³ představovali mezi nimi až početně třetí největší skupinu. Druhou nejpočetnější skupinu mezi vystěhovalými tentokrát tvořili občané Slovenska. Ukončených pobytů Slováků v Česku bylo zaevidováno 4,2 tisíce, o 3,0 tisíce více než v roce 2019. Podobně vysoký byl jejich počet naposledy v roce 2009, v posledních deseti letech se oproti tomu stabilně pohyboval mezi jedním až dvěma tisíci ročně (v letech 2011 a 2012 mírně pod hranici tisíce). Výrazná meziroční změna evidovaných vystěhovalých byla v roce 2020 zaznamenána také u dalších skupin občanství zemí v rámci EU. Počet „vystěhovalých“ Britů dosáhl 1,9 tisíce, zatímco v předchozích šesti letech byl každoročně nižší než sto, u Poláků činil necelých 1,9 tisíce, které představovaly 9násobek průměrného ročního počtu vystěhovalých z let 2013–2019. Počet Nizozemců, kterým skončil pobyt v Česku, byl meziročně vyšší 7násobně (288 oproti 41), u občanů Rakouska a Německa zhruba 6násobně (273 oproti 44 u Rakušanů, u Němců 1 573 oproti 278).

Z celkového salda zahraniční migrace, které v roce 2020 dosáhlo 26,9 tisíce, připadlo téměř 16,0 tisíce na občany Ukrajiny (meziročně o 2,3 tisíce, resp. 13 %, méně, avšak druhý nejvyšší počet od roku 2013). S výrazným odstupem druhé největší saldo 3,0 tisíce měli občané Slovenska (meziročně o 1,6 tisíce, resp. o 35 %, nižší). O více než dva tisíce se zahraničním stěhováním zvýšil pak již jen počet občanů Ruska

⁵² Vyšší počty přistěhovalých Ukrajinců od roku 2017 ve srovnání s předchozími lety mohly podpořit mimo jiné migrační projekty (např. „Režim zvláštního zacházení pro kvalifikované zaměstnance z Ukrajiny, tzv. Režim Ukrajina“, který byl zahájen 1. 8. 2016, od 1. 9. 2019 transformovaný na „Program kvalifikovaný zaměstnanec“).

⁵³ Nízký počet vystěhovalých Čechů může odrážet omezené možnosti migračního pohybu v průběhu nouzového stavu, resp. epidemie covidu-19.

(saldo 2,2 tisíce, o 0,6 tisíce, resp. 20 %, meziročně nižší). V oblasti záporných čísel, ve které se saldo zahraniční migrace tradičně pohybovalo například pro občany Česka, se na pomyslnou první příčku v roce 2020 dostala Velká Británie s bilancí necelých -1,0 tisíce osob a na druhou Polsko s bilancí -0,9 tisíce osob. Třetí nejvyšší zápornou bilanci měli občané Německa (-0,6 tisíce). V předchozích letech přitom bývalo saldo těchto skupin kladné v řádku několik set osob ročně (tab. 7.6). Občané Česka se ztrátou (-)102 osob zahraničním stěhováním se tentokráte umístili v tomto ohledu až na osmé příčce. Jejich bilance byla nejlepší od roku 2011 a ve srovnání s předchozím rokem 2019 šlo o ztrátu zhruba desetinovou.

Tab. 6.6 Zahraniční migrace podle státního občanství*, 2011–2020

Státní občanství	2011	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Přistěhovalí	22 590	34 922	37 503	45 957	58 148	65 571	55 661
z toho občanství: ČR	1 917	3 333	2 695	2 430	2 276	2 231	1 866
Ukrajina	1 980	5 454	5 778	10 340	16 747	22 812	21 071
Slovensko	4 368	6 682	6 706	6 328	6 671	5 795	7 222
Rusko	2 146	2 852	2 404	2 891	3 388	4 265	3 439
Rumunsko	437	1 334	1 648	1 829	2 184	2 149	1 565
Maďarsko	88	776	911	1 238	1 330	1 088	1 174
Polsko	612	606	740	779	955	810	992
Velká Británie	276	323	356	445	522	1 342	927
Vystěhovalí	5 701	18 945	17 439	17 684	19 519	21 301	28 734
z toho občanství: ČR	3 233	3 921	3 998	3 256	3 271	3 825	1 968
Ukrajina	91	3 208	2 443	2 650	3 543	4 571	5 112
Slovensko	979	1 480	1 414	1 972	1 425	1 193	4 213
Rusko	23	2 061	1 867	1 545	1 705	1 538	1 268
Rumunsko	19	96	121	227	166	125	224
Maďarsko	9	41	36	59	65	84	64
Polsko	228	269	147	238	148	157	1 897
Velká Británie	161	56	57	59	71	76	1 903
Saldo zahraniční migrace	16 889	15 977	20 064	28 273	38 629	44 270	26 927
z toho občanství: ČR	-1 316	-588	-1 303	-826	-995	-1 594	-102
Ukrajina	1 889	2 246	3 335	7 690	13 204	18 241	15 959
Slovensko	3 389	5 202	5 292	4 356	5 246	4 602	3 009
Rusko	2 123	791	537	1 346	1 683	2 727	2 171
Rumunsko	418	1 238	1 527	1 602	2 018	2 024	1 341
Maďarsko	79	735	875	1 179	1 265	1 004	1 110
Polsko	384	337	593	541	807	653	-905
Velká Británie	115	267	299	386	451	1 266	-976

* Vybraná občanství představují pět nejčetnějších skupin u přistěhovalých, vystěhovalých či v saldu migrace v roce 2020.

Kromě zahraniční migrace se sleduje také statistika **vnitřní migrace**, resp. změny obce bydliště v rámci území České republiky. Celkový objem vnitřní migrace se v roce 2020 meziročně snížil o 10,7 tisíce na 231 989. Jednalo se o druhou nejnižší hodnotu od roku 2011, nižší byl objem vnitřní migrace jen v roce 2011. Naopak nejvíce změn obce pobytu bylo evidováno v roce 2016 a to 250,7 tisíce. Ve vnitřním stěhování mírně převažují ženy nad muži. Zastoupení žen na objemu vnitřního stěhování bylo v jednotlivých letech poslední dekadý v rozmezí 52,1 až 53,8 %, nejnižší bylo právě v roce 2020. Meziroční pokles objemu vnitřního stěhování tak byl výraznější u žen (o 7,6 tisíce, resp. o 6 %) než u mužů (o 3,1 tisíce, resp. o 4 %).

Počet případů vnitřního stěhování klesl mezi roky 2019 a 2020 ve všech pěti-, resp. desetiletých věkových skupinách (tab. 6.7) s výjimkou mírného růstu u osob 45–49letých, které představují aktuálně nejsilnější skupinu v populaci (narození v 70. letech 20. století). Nejvíce se meziročně snížil objem stěhování v nejmladší skupině 0–4letých a u 25–29letých, v obou případech o 1,9 tisíce. Z pohledu relativního nejvýrazněji poklesl objem stěhování u nejstarších ve věku 80 a více let (o 19 %) a u 20–24letých (o 6 %).

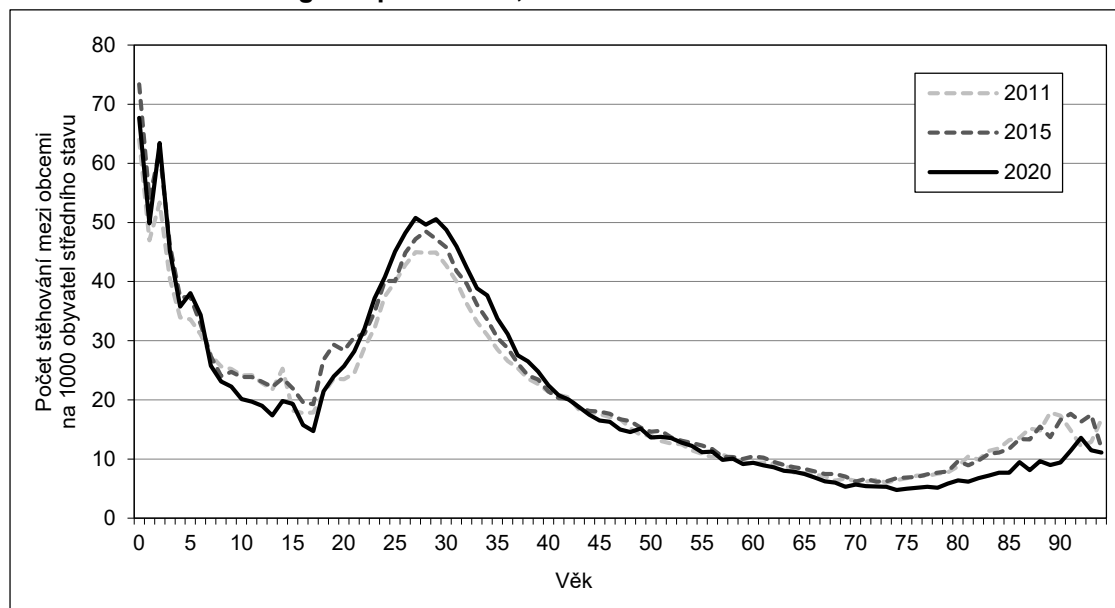
Tab. 6.7 Vnitřní migrace podle pohlaví a věku, 2011–2020

	2011	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Celkem	231 694	242 113	250 722	246 070	247 414	242 679	231 989
Muži	109 188	111 930	117 033	114 414	116 537	114 264	111 158
Ženy	122 506	130 183	133 689	131 656	130 877	128 415	120 831
Věková skupina: 0–4	28 183	30 140	30 574	30 528	31 657	31 670	29 725
5–9	14 077	17 183	18 025	17 772	17 275	17 249	16 073
10–14	10 700	11 090	11 399	11 506	11 665	11 735	11 278
15–19	11 155	10 805	11 068	10 307	10 064	9 782	9 217
20–24	19 832	20 229	20 487	18 883	17 891	17 380	15 814
25–29	31 542	31 638	33 652	33 018	33 707	33 065	31 200
30–34	31 467	29 165	30 880	30 547	31 237	31 094	30 745
35–39	22 971	23 878	24 499	23 226	23 248	22 443	21 768
40–44	14 121	17 069	18 315	18 861	19 334	18 719	18 040
45–49	11 357	11 698	12 476	12 250	12 983	13 062	13 409
50–59	16 081	16 622	17 209	16 786	16 695	16 247	15 945
60–69	10 762	12 159	12 080	11 915	11 385	10 435	9 773
70–79	4 728	5 456	5 331	5 824	5 749	5 537	5 443
80+	4 718	4 981	4 727	4 647	4 524	4 261	3 559
Podíl (%) věkové skupiny: 0–14	22,9	24,1	23,9	24,3	24,5	25,0	24,6
15–64	71,3	69,4	70,0	69,4	69,4	69,1	69,7
65+	5,8	6,5	6,1	6,3	6,1	5,9	5,7
Průměrný věk migrantů ¹⁾	30,9	31,0	30,9	31,0	30,8	30,6	30,7

¹⁾ Výpočet z absolutních počtů migrantů podle věku.

Nejpočetnější v objemu vnitřní migrace byla v uplynulé dekádě každoročně skupina osob ve věku 25–29 let, v roce 2020 změnilo obec bydliště 31,2 tisíce obyvatel tohoto věku. Na druhém a třetím místě se pravidelně umístily skupiny osob ve věku 30–34 let (30,7 tisíce v roce 2020) a 0–4 roky (29,7 tisíce v roce 2020). Podle posledních údajů tak tyto tři věkové kategorie společně zahrnovaly 40 % všech stěhujících se po území České republiky. Z pohledu základních věkových skupin (0–14, 15–64 a 65+) se stabilně na objemu vnitřní migrace v letech 2011–2020 podílely z 23–25 % děti do 15 let věku, osoby produktivního věku pokrývaly 69–71 % a senioři ve věku 65 a více let zbylých 6 %. Průměrný věk stěhujících se uvnitř ČR se pohyboval v úzkém věkovém rozpětí od 30,6 až 31,0 let, v roce 2020 dosahoval 30,7 let.

Počet zaznamenaných případů vnitřního stěhování v jednotlivých věkových skupinách může být v čase ovlivněn změnou věkové skladby populace (příchod silnějších/slabších ročníků do dané věkové skupiny). Míry vnitřní migrace podle věku, které absolutní počty vztahují ke střednímu stavu populace daného věku, ukazují (obr. 6.6), že intenzita stěhování uvnitř ČR je obvykle nejvyšší hned u nejmladších dětí ve věku 0–2 roky. Poté intenzita migrace klesá až do věku okolo 16–17 let a následně opět roste směrem k druhému, o něco nižšímu a širšímu, vrcholu přibližně mezi 25 a 30 roky věku. V případě této věkové kategorie je pravděpodobně vysoká migrační aktivita spjata se stěhováním za prací po absolvování školy nebo se založením vlastní domácnosti (informace o důvodech stěhování však v běžné statistice uváděny nejsou). U třicátníků a starších mají míry vnitřní migrace s věkem klesající trend, když nejnižší míru migrace vykazují osoby okolo věku 75 let. U starších seniorů naopak intenzita změny pobytu opět mírně roste, což pravděpodobně souvisí se stěhováním do zařízení sociální péče, k rodině nebo do menšího obydlí.

Obr. 6.6 Míra vnitřní migrace podle věku, 2011–2020

Z pohledu zařazení obce původní a nové adresy do vyšších územních celků rozlišuje ČSÚ tři druhy vnitřního stěhování: změna obce v rámci okresu, mezi okresy v rámci kraje a mezi jednotlivými kraji. Dlouhodobě nejvíce případů se řadí do kategorie stěhování mezi obcemi v rámci okresu – v roce 2020 jich bylo 94,0 tisíce (41 % z celkového počtu). Druhým nejčastějším druhem stěhování je to mezikrajské, v roce 2020 s 88,1 tisíce případů⁵⁴ (38 % z úhrnu). V posledních letech se však zastoupení těchto dvou kategorií pomalu sblíží (v roce 2011 zahrnovaly 44, resp. 36 %). Nejméně častá je pravidelně vnitrostátní migrace z okresu do okresu v rámci kraje, poslední údaj hovoří o 49,9 tisíce takových pohybů (22 %). Meziroční snížení objemu vnitřní migrace se v roce 2020 projevilo ve všech druzích stěhování. Nejvýrazněji (o 7 %) ubylo stěhování z obce do obce v rámci okresu, méně pak z okresu do okresu v rámci kraje (o 5 %) a ještě mírněji (o 1 %) z kraje do kraje.

Tab. 6.8 Vnitřní stěhování podle druhu, 2011–2020

Objem stěhování	2011	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Celkem	231 694	242 113	250 722	246 070	247 414	242 679	231 989
Z obce do obce v rámci okresu	101 072	105 014	107 994	104 512	104 748	101 177	94 005
Z okresu do okresu v rámci kraje	47 064	51 393	52 235	52 468	52 892	52 381	49 918
Z kraje do kraje	83 558	85 706	90 493	89 090	89 774	89 121	88 066

Zhruba jedna desetina vnitřního stěhování je realizována cizími státními příslušníky (tab. 6.9). V roce 2020 dosáhl podíl cizinců v objemu vnitřního stěhování 10,1 %, v předchozích dvou letech rostl ze 7,6 % (údaj za rok 2016 i 2017) přes 7,8 % v roce 2018 na 8,9 % v roce 2019. V letech 2012–2016 měl naopak klesající tendenci, z 11,3% podílu v roce 2011. Stejný trend měl i samotný objem vnitřního stěhování připadající na cizince. V roce 2020 změnilo obec pobytu 23,4 tisíce cizích státních občanů, když jejich počet vzrostl třetím rokem v řadě, zatímco v letech 2014–2017 kolísal kolem 19 tisíc a mezi roky 2011 a 2014 se snižoval (z 26,2 tisíce v roce 2011).

S výjimkou roku 2014 bylo každoročně nejvíce cizinců migrujících uvnitř republiky občany Ukrajiny (8,1 tisíce v roce 2020). Druhou nejpočetnější skupinou (v roce 2014 první) byli Vietnamci (3,1 tisíce v roce 2020), třetí pak Slováci (3,0 tisíce). Tyto tři skupiny cizinců vytvořily 61 % všech případů vnitřní migrace cizinců, v předchozích letech byl jejich podíl na úhrnu ale ještě vyšší (na počátku sledovaného desetiletí 72 %, poté

⁵⁴ Čtvrtinu mezikrajského stěhování přitom naplňuje stěhování mezi Prahou a Středočeským krajem.

plynulý pokles). Ukrajinci, Vietnamci a Slováci zároveň představují celkově nejpočetnější cizince žijící na území Česka.

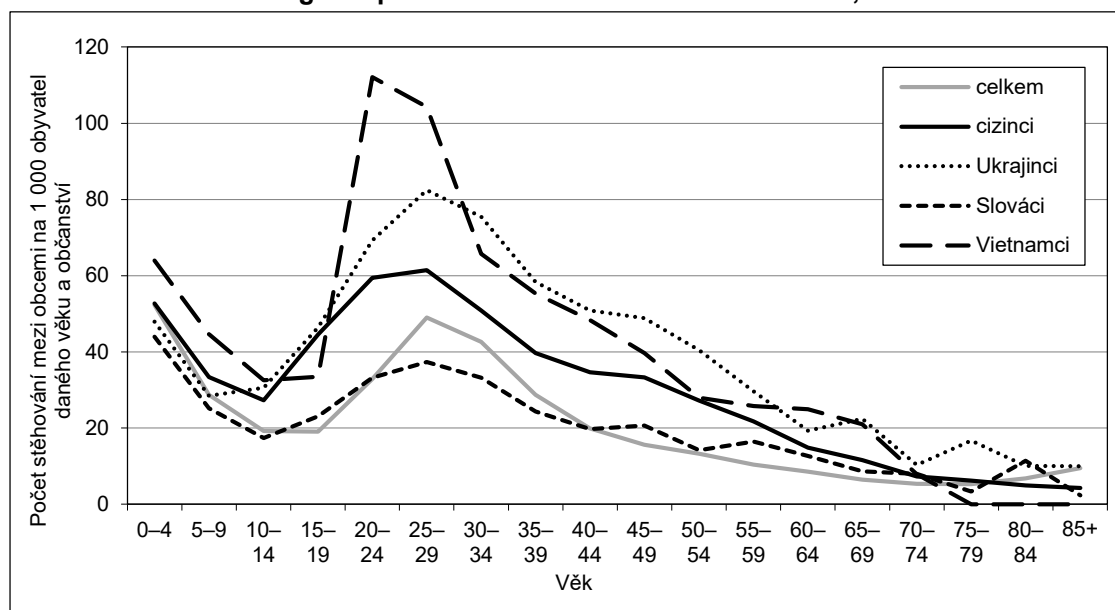
Tab. 6.9 Vnitřní migrace podle státního občanství*, 2011–2020

Státní občanství	2011	2015	2016	2017	2018	2019	2020
ČR	205 465	222 860	231 651	227 385	228 086	220 981	208 600
ostatní celkem	26 229	19 253	19 071	18 685	19 328	21 698	23 389
z toho: Ukrajina	10 303	4 930	4 930	4 746	5 314	6 316	8 127
Vietnam	6 280	4 557	4 104	3 888	3 705	4 120	3 124
Slovensko	2 261	3 247	3 355	3 242	3 161	3 174	2 966
Rusko	1 514	1 424	1 456	1 270	1 210	1 261	1 566
Mongolsko	834	574	625	648	702	871	828
Podíl cizinců na vnitřním stěhování (%)	11,3	8,0	7,6	7,6	7,8	8,9	10,1

* Výběr a řazení občanství podle četnosti v roce 2020.

Vyšší migrační aktivitu cizinců ve srovnání s úhrnem populace potvrzují míry vnitřní migrace (počet případů vnitřního stěhování na tisíc obyvatel daného věku), které jsou zejména v produktivním věku u cizinců výrazně nadprůměrné. Vysokou migrační aktivitu vykazují zvláště Vietnamci (obr. 6.7), ve starším produktivním věku pak Ukrajinci. Naopak Slováci mají ve srovnání se subpopulací cizinců míru vnitřní migrace poměrně nízkou, blízkou obecnému profilu vnitřní migrace (všech obyvatel bez ohledu na státní občanství).

Obr. 6.7 Míra vnitřní migrace podle věku a státního občanství osob, 2020

Pozn.: Střední stav obyvatel vypočten jako průměr počátečního a koncového stavu osob daného věku a občanství.

Zdroje dat

Demografická statistika – výsledky zpracování statistických hlášení řady Obyv (Hlášení o uzavření manželství, narození, úmrtí a rozvodu).

Stěhování – Informační systém evidence obyvatel (Ministerstvo vnitra ČR), Cizinecký informační systém (Ředitelství služby cizinecké policie).

Veškeré údaje se týkají občanů České republiky a cizinců s trvalým pobytem v České republice, občanů třetích zemí s přechodným pobytem na území České republiky na základě dlouhodobého víza (nad 90 dnů) nebo povolení k dlouhodobému pobytu, občanů zemí EU, Norska, Švýcarska, Islandu, Lichtenštejnska a jejich rodinných příslušníků s hlášeným přechodným pobytem na území České republiky a cizinců s platným azylem v České republice.

Údaje zohledňují rovněž události (sňatky, narození a úmrtí) českých občanů s trvalým pobytem na území ČR, ke kterým došlo v cizině, a byly zaregistrovány v ČR v termínu, který umožňuje jejich zařazení do statistiky.

Další statistické údaje o obyvatelstvu naleznete na následujících internetových stránkách ČSÚ:

Rozcestník – Obyvatelstvo	http://www.czso.cz/csu/czso/obyvatelstvo_lide
Publikace o obyvatelstvu	http://www.czso.cz/csu/czso/publikace-o-obyvatelstvu
Čtvrtletní Rychlé informace	http://www.czso.cz/csu/czso/pohyb-obyvatelstva
Demografické ročenky od roku 1919	http://www.czso.cz/csu/czso/casova_rada_demografie
Časové řady – Obyvatelstvo	http://www.czso.cz/csu/czso/oby_cr
Veřejná databáze	https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/index.jsf

